

Majski Glas

Revija v pouk in vzpodbudo delovnega ljudstva

THE MAY HERALD

CHICAGO, ILLINOIS, MAY 1, 1938

English Articles on Pages 42-53

25c

L. XVIII

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

JE

delavska zavarovalna kooperativa v katero se sprejema moške, ženske in otroke.

Ne čakajte, da vas bo bolezen ali nesreča opozorila na potrebo zavarovanja v bratski podporni organizaciji, pač pa bodite nato vedno pripravljene s tem, da ste zavarovani.

Če še niste član ali članica naše jednote, pristopite TAKOJ!

● Informirajte se tudi glede novega zavarovanja za otroke, kakoršnega ni pri nobeni drugi organizaciji za denar, ki ga plačujete pri nas.

***Pregovor pravi:* KAR DANES LAHKO STORIS NE ODLASAJ DO JUTRI!**

Vincent Cainkar
Predsednik

Fred A. Vider
Tajnik

John Vogrich
Blagajnik

GLAVNI URAD:

2657-59 So. Lawndale Avenue - - Chicago, Illinois

MAJSKI GLAS

Prvomajska revija. Izdaja Jugoslovanska delavska tiskovna družba (Proletarec)

THE MAY HERALD

CENA 25c

CHICAGO, ILL., MAJA 1938 (MAY 1938)

LETO (VOL.) XVIII

Človek včeraj, danes in jutri

Barbarska prošlost, brutalna sedanost in naša vera v bodočnost

MATIJA Gubec ni doživel osvoboditve kmetov. Toda ko je umiral mučeniške smrti, je bil prepričan, da pride dan, ko bo stara pravda izvojevana. Borba kmetov proti podložništvu, tlaki in desetini je bila dolgotrajna. Tisoče življenj je bilo žrtvovanih v nji. Uporniki so bili mučeni in njihove družine so morale za kazen prenesti nepopisno gorje. Toda niso klonili. Prišla je doba, ko so morali začeti fevdalci popuščati in končno pozabiti na fevdalno uredbo.

Borci proti telesni sužnosti pod starimi Rimljani so bili premagani in njihovi gospodarji so jih za kazen spremenili v žive baklje. Sto in stoletja se je človek boril proti sužnosti. Nešteto je bilo ubitih v tej borbi. Še danes so na svetu kraji, v katerih telesna sužnost ni še odpravljena. Toda v takozvanih civiliziranih deželah je že dolgo ni več.

Plantažniki v južnih državah ameriške unije so šli rajše v civilno vojno kot pa da bi se prostovoljno odpovedali svoji stari pravici zasluževati črnce. Bili so poraženi in tako je bil madež telesnega suženjstva odpravljen tudi v Zedinjenih državah. Toda kmet vzlic odpravi fevdalizma ni še svoboden. Telesno suženjstvo je odpravljeno vendar pa je pot za resnično osvoboditev človeka še dolga. Skozi vso prošlost je pot človekove borbe proti krivicam poškrabljena s krvjo. Mnogokje je bila posuta s trupli.

Ko je delavec prvič proglasil prvi maj za svoj

mednarodni praznik, je vedel, da je to njegov simbol, ki ga navdušuje za borbo, katere cilj je nov red—nova civilizacija. Kakor prej fevdalna uredba, tako je tudi kapitalizem sistem izkoriščanja. Najbogatejši posestniki v fevdalni dobi so bili

pritiklavci v primeri z današnjimi multimilijonarskimi knezi.

Družba, katere smisel je kupičenje bogastev za posameznike, nima smisla in ne pogojev za vzajemnost. V razredni uredbi je bila in bo pravica vedno na strani privilegiranege sloja. V stankah padajo vedno samo delavci. Gospodarju niti v bitko ni treba, kajti njegov privilegij izkoriščanja mu brani oblast, od najzadnejšega deputija pa skozi do vrhovnega sodišča. Vojaštvo je na gospodarjevi strani. Njegova dolžnost je v svoji deželi varovati posedujoči sloj in zatreti vsak morebitni upor bedne

mase. V ameriški ustavi in v izjavi ameriške neodvisnosti so lepi stavki o pravicah človeka, o enakosti in tako dalje. Predsednik Lincoln je govoril o njih in jih poudarjal. Predsednik Roosevelt isto. Toda ozirimo se na industrialna bojišča, na primer v lansko stavko jeklarskih delavcev. V vsakem industrialnem konfliktu so bile žrtve. Nešteto stavek je bilo strtih, ne zato ker so gospodarji močnejši kakor delavci, ampak zato, ker je oblast v njihovih rokah. Zato se delavec bori ne samo proti izkoriščanju, ampak tudi za pridobitev oblasti. Ta borba je prav tako težka, kajti gospodar ve, da ko hitro dobi oblast delavski razred,

RD 684/1968

postanejo tudi njegova bogastva ljudska last. V prilog kapitalizmu je nevednost, v kateri drži velik del ljudstva. Zavaja ga s časopisjem, s šolo in vsemi drugimi mogočimi sredstvi. Dokler bo ljudstvo nevedno, bo pošiljalo v postavodaje ne svoje, ampak gospodarjeve zastopnike. Vzdrževalo jim bo militarizem in se teplo v vojnah, ki jih povzroča sedanji roparski sistem.

Blaznost sedanje uredbe je vidna posebno še v militarizmu. Še nikdar v takozvanem mirnem času niso bile dežele oborožene toliko kot danes. Miliarde dolarjev, ki bi lahko služile blagostanju ljudstva, gredo v morilne in uničevalne namene. Japonski militarizem mori, ruši in ropa na Kitajskem. Fašistične sile branijo sistem izkoriščanja v Španiji z oboroženo silo. Anglija bo potrošila nad sedem milijard za gradnjo novih vojnih ladij in trdnjav, da bo v stanju braniti, kar je priropala v prošlosti.

Doba, v kakršni smo, ni doba civilizacije. Mili-jone in milijone ljudi to razume. Milijoni zahtevajo mir. Ampak sistem, kakršen je, nima v sebi pogojev za mir in zato miru ne bo, dokler ne bo odpravljen sistem ropanja in izkoriščanja.

Kapitalistični sistem je po zadnji svetovni vojni razdivjan, ker je v krizi, iz katere zanj ni izhoda. V protektiranje svetosti privatne svojine se zateka v varstvo posebnega političnega sistema, ki ga označujemo fašizem. Kapitalizem v Franciji, v Angliji in tudi v Zd. državah se nagiba k fašizmu, da obdrži delavstvo v zaslužnjenu.

Sistem kakršen je je torej v strahu pred samim seboj. Zaveda se svojih hib in bolezni, s katero je okužen. Kapitalistični državniki vedo, da v prihodnji veliki evropski in svetovni vojni ne bo zmagovalcev. Zato mešetarijo in tolažijo "lačne" države (Italijo in Nemčijo), da se bi konfliktu ognili. Toda konflikt je tu in katastrofa kapitalizma je neizogibna.

Mnogi, ki verujejo v mir, v svobodo in socialno pravičnost, obupavajo nad človekom. Vprašujejo, kako je mogoče sfanatizirati cele narode in jih navdušiti za klanje. Toda ta ometenost ljudstev je posledica povojnih razmer. Prej ali slej morajo tudi sfanatizirana ljudstva spoznati, da je blagostanje in pravičnost mogoča samo v vzajemnosti med deželami in narodi. Bogastev je zadosti za vse. Pogoji za ugodje človeka so tu. Veljavo dobe, ko izgine sistem izkoriščanja in ga nadomesti socialistična uredba. Civilizacija postane šele v nji res civilizacija in topovi dobe svoje mesto v muzejih. Vsakdo, ki veruje v tako bodočnost človeka in njegove bodoče družbe, stori dobro sebi in drugim če deluje zanj neglede na današnje ovire. Borci, ki so delovali zanj in doprinašali žrtve v prošlosti, naj nam bodo v vzpodbudo. Kajti vse, kar so dosegli, je bilo plod dela in bojev. Socializem je bilo njihovo in je naše upanje. Socializem ni utopija. Izvojevali ga bomo, kajti sistem kakršen je je breme, ki ga moramo vreči.

Katka Zupančič: ODMEV IZ JEČE

SEM videl ljudi —
v udobju se valjajo.
Njihovi dnevi so polni brezdelja,
njihovi tedni so sama nedelja.
Pa če jih vprašate,
čigavo zapravljajo —
in če jih strašite,
plačali da bodo vse srage in kri —
se smejejo, češ, to zavist govori. . .

In videl ljudi sem,
ki vztrajno garajo.
Vsi njihovi dnevi so sklenjeni petki,
iz njihovih tednov spuščeni so svetki.
Žuljaste roke
in gladne otroke —
je vse, kar imajo —.

Pa še izprašujete,
kako se zaide na spolzke poti . . . ?

Anton Šular:

VSAKDANJA ZGODBA

DOKLER je Majk Križpotnik delal v rovu, se je s svojo družino vred še nekako preril skozi. Nekega dne ga je v rovu pobilo, ne sicer hudo, toda dovolj, da je moral prenehati z delom. In tako je v smislu odškodninskega zakona zahteval podporo od kompanije. Po nekaj tednih mu je kompanija podporo ustavila, češ, da je Majk sposoben za delo. Toda on je bil drugačnega mnenja in zahteval še nadaljno podporo, seveda zaman. Rov pa, kjer je deal, je bil v tem času izčrpan, in tako ni bilo dela zanj, niti za druge, ki so bili prej zaposleni.

Majk si je v takozvanih dobrih časih prihranil par sto dolarjev, in s tem kapitalom je odprl malo grocerijsko trgovino ali branjarijo. Ampak bilo ga je premalo. V trgovskih poslih ni imel nikakihkušenj. Konkurenci ni bil kos in to so bili vzroki da business ni uspeval. Mislil je, da je ovira njegovemu uspehu, ker ni trgovina "na pravem kraju", pa jo je kar čez noč prepeljal na drugi konec naselbine. Toda kupcev vseeno ni bilo. Apeliral je na "cenjene rojake", da se naj ravna po geslu "svoji k svojim", toda, ker s cenami ni mogel konkurirati z drugimi trgovci, so tudi "rojaki" kupovali kjer se je več dobilo za dolar. V kratkem je trgovina propadla in Majk je bil s svojo družino, ženo in tremi malimi otroci, suh in bos na cesti. V tem času je pustil tudi podporno društvo, nekaj zaradi revščine in nekaj vsled trmoglavosti, ker ni maral prositi, da bi zanj in družino založili assesment.

Prišel je "new deal" v deželo in Majk je dobil delo na "relifu". Četudi ni bilo bogvekaj, je vendar zadostovalo vsaj za zasilno preživljanje. Ker ni spadal med lenuhe, je na vse načine skušal kako bi svojim olajšal življenje. Kot mnogo drugih, je tudi on hodil ponoči s samokolnico po premog na bližnji železniški tir, kjer so stali polni vagoni tega kuriva. Dasi je kompanija včasih imela tam stražnika, se ga je vselej znal ogniti. Neko noč je zopet rinil domov samokolnico, na kateri je imel par vreč premoga.

Ker je bilo zaradi velikega prometa z avtomobili nevarno voziti po sredi ceste, je rinil svojo samokolnico prav ob strani. Kljub tej previdnosti ga je zadela nesreča. Na pol pijani farmar Jones je pridrvel mimo z avtom in podrl Majka. Posledica: razstreseni premog, razbita samokolnica in Majk v mlaki krvi. Bil je takoj mrtev. Pokopan je bil na okrajne stroške in nekaj so zbrali sorodniki. Okraj namreč prispeva le 45 dolarjev za pogreb. Farmar je bil zaradi brez-

brizne voznje že prej večkrat aretiran. Zdaj pa je bil obtožen tudi uboja, ker je bilo jasno, da je kot nalašč, ali v pijanosti zavozil na stran ceste in ubil človeka. Kot je že navada v takih slučajih, je bilo v lokalnem časopisju mnogo pisanja in zgražanja, češ, da mora krivec biti "pošteno" kaznovan. V splošno presenečenje pa je bil farmar na sodišču popolnoma oproščen vsake krivde. Njegov odvetnik je v zagovoru poudarjal, da je Majk kradel premog, torej je bil ubit pri zločinu in vrh tega je namigaval, da je bil inozemec. Skoro bi bil zahteval, da bi moral Majk farmarju povrniti škodo na avtu, ker se mu je nastavil na pot. Ali Majk je bil že v grobu in tako je ta zahteva izostala.

Za ženo Ano in tri male otroke se je pričela nova križeva pot. Otroci v starosti 9, 11 in 12 let in mati brez sredstev in nikakih dohodkov ter zaslužka. Obrnila se je za podporo na razne oblasti. Saj je tolikrat slišala, da ni treba pod "new dealom" nikomur stradati. Po daljšem cincanju in preiskovanju so ji vendar določili podporo, 3 dolarje na teden, in še to v obliki kredita v grocerijski prodajalni. Vsakemu človeku je razumljivo, le okrajnemu odboru in odboru, ki deli "relif", ni šlo v glavo, da to niti zdaleka ne zadostuje za preživljanje družine štirih oseb. Ana je od trgovca zahtevala še to in ono, češ, bodo že plačali. Trgovec pa seveda ni hotel dati več, kot za tiste tri dolarje na teden. Opazil je, da mu je večkrat zmanjkalo te ali druge jestvine, pa je osumil njo. Nekoč je videl na lastne oči, ko je spravila poleg ležeči kolač ali kejk in odšla. Poklical je policaja, da je šel za njo. Njej se je menda zdelo, da nekaj ne bo prav, pa je šla namesto domov k sosedu in zaklenila vrata za seboj. Ko so policaju končno odprli in je zahteval pojasnila od te žene, je takoj sprevidel, da se ji je omračil um. Že večkrat prej, posebno še po moževi smrti, je bilo opazati, da včasih ni normalne pameti. Odvedli so jo v zapor in po nekaj dneh je bila spoznana slaboumnim in poslana v norišnico.

Ostali so trije nepreskrbljeni mali otroci. Šele nato so se zganile oblasti. Dobili so tri družine, ki so vzele vsaka po enega otroka v oskrbo. "Relif" pa, ki prej ni mogel, ali bolje zaradi proklete birokracije, ni hotel pomagati celi družini z več kot par dolarji, zdaj rad plačuje za vsakega otroka po 15 dolarjev in več mesečno in še za potrebno obleko povrhu. Zraven pa morajo oblasti skrbeti tudi za njihovo mater v umobolnici.

Katka Župančič:

S TUJEGA NA TUJE

LEPO spomladno jutro. Solnčno, rosno, sveže. Johnu je skoro žal, da je odrasel človek, mož, za katerega se ne spodobi, da bi pel, ako noče, da bi se kdo zgledaval nad njim, češ, glejte ga, ta se je pa oteščal, ta! Na vse zgodaj že se je napil čez mero! Pa če bi peti i smel, saj ne bi mogel; preveč ga skrbi tiščijo za vrat.

Potisnil je roke v žep in vzdihnil. Saj si bomo ljudje kmalu le še z vzdihom dajali duška nad prirodnimi ali kakršnimikoli lepotami.

Tu ti zasliši od nekih prerekanje, kričanje in zategel otroški jok. Krene v dotično smer in stopa hitreje. Srečava otroke, ki hite v šolo, in iz njihovih živahnih pomenkov posname, da gre za družino, ki jo siloma ženejo iz stanovanja. Hišo da bo dal gospodar podreti in postaviti novo.

Res ti ugleda med vrsto čednih hiš enonadstropno leseno strašilo, ki res ne bi smelo biti več bivališče ljudi; saj se je bilo čuditi, da se stara škatla ni že davno sesula. Gornje stanovanje je bilo videti prazno, v pritličju pa se je odigravala moderna drama.

Za zastrtimi okni na desno in levo je bilo opaziti poslušalce, ki so čakal, da se odgrne zavesa. Odgrnila se je prav v trenutku, ko je John obstal pred stopnicami pod vrati.

Vrata so se namreč bučno odprla in po stopnicah doli je priropotal stol, za tem še drugi in tretji.

Nato se primohota na prag širokopleč možak in vleče nekaj za seboj.

Miza, okrogla, precej velika miza. Rad bi jo položil po strani, da bi jo lažje spravil skozi vrata. Toda mize se držita dva dečka, in jo vsa zasopla in zaripla v obraz držita, vlečeta nazaj, kar se da.

"Pustita! Če ne, jo na mestu razbijem, in jo po koscih zmečem ven!" jima grozi možak.

"Le, pa jo bodete tudi drago plačali!" se hli-paje požene starejši dečko. "Drži čvrsto, cmeril se boš lahko pozneje," nahruli mlajšega, ki si je brisal solze v rokav.

Ali za tega ti pride od zadaj drugi hrast, odpahne mlajšega ko nič, udari starejšega po prstih, da si jih deček takoj zanese v usta, le še namig, pa je bila miza po strani in zunaj.

Brenila sta stole s poti in postavila mizo na vlažno zemljo med pločnikom in cesto.

"Ni posebno častna danes ta vaša obrt," se je oglašil John.

Eden od možakov ga je ošinil s hladnim pogledom in se obregnil: "Vtikati se v tuje zadeve,

to pa je častno, kaj?" In pomignil je z glavo, češ, svojo pot pojdi.

"Aha, publicitete se bojite, vidim, ampak jaz sem s temi ljudmi v sorodu." se je John iz gole kljubovalnosti na debelo zlagal in se ni ganil nikamor.

Moža sta skomizgnila z rameni in odšla noter, kjer ju je pozdravilo le še hujše vpitje. Kmalu sta priropotala in prišklepetala na vrata in po stopnicah doli s težko železno pečico. Stopnice pa so bile trhle in zadnja se je pod težo udala.

"Pazi!" je kričal oni zgoraj.

"Hudiča! Še kosti si bom polomil zaradi teh nekaj prnjavih, umazanih dolarjev. Dobro, da si me pridržal. Vrček piva ti bom plačal za to."

"Ne maram," je odvrnil John, ki je bil pri-skočil na pomoč, da sam ni vedel kdaj.

"Priatelj, v katerem veku pa živiš? Ne vidiš, da smo prisiljeni, da si za ljubi kruhek drug drugemu spodnašamo noge? Misliš, da meni ta moj današnji posel ne smrdi? In še nekaj: vedi, sentimentalni, človekoljubni moj bratec, vedi, da ne bi mogel dvakrat priseči, da se taista komedija kot tu, ne vrši prav zdajle v mojem gnezdu. I jaz sem s stanarino zadaj. I za mano hodijo: ali — ali . . . Ampak kdor je v svojem in brez dolga in ima še mašino v garaži, kakor tale kanalja," je pokazal na svojega tovariša, "pa res ne razumem, kako more kaj takega podvzeti!"

"Hoho! To si bom pa zapomnil!" se oglesi oni in kima z glavo. "Hodi ti in hodi mesece in mesece za mano: 'Joe, Joe, zaslužek! Na razpolago sem ti, ne pozabi . . .' Zdaj, ko sem se ga res spomnil . . ."

"Ne mene, le mojih čvrstih pleč si se spomnil. Vedel si dobro, da boš — šerifov deputi gor ali dol — imel tukaj opraviti z ženo, ki se bo na vse kriplje branila, in s fantiči, ki jih tako pridno krcas in tolčeš do prstih, da že mene boli. Pa si moral potlačiti svojo samogoltnost in poklicati po moči sebi enakega medveda, to je, mene."

Oni ga je zmrdavaje se poslušal do konca, nato se je prisiljeno in skoro užaljeno nasmehnil. Kakor se ima marsikatera ameriška bogataška za veliko dobrotnico človeštva, ako preskrbi za Zahvalni dan, morda celo i za božič nekaj družin s hrano, tako se je tudi on to pot imel za dobrotnika, za odrešenika. Res je, ni se rad uklonil. Desetak je desetak, pa si ga bo moral deliti s tem nehvaležnežem. "Sram te bodi, grizeš roko, ki ti kruha daje!"

"Ti meni kruha daješ, daješ? Slišiš, stokrat

bi bil še poginil, če bi bil od tebe odvisen. In če mi ne bi bilo za one doma, bi ti ta trenotek obrnil hrbet."

"Eh, tak nehaj za vruga!" In tiše: "Veš dobro, da se zijala tod okoli pri oknih in za vogali že komaj brzdaajo. Par naj jih radovednosti podleže in vsipalo se nam bo semkaj vse, kar leze in gre. Vmes se naj dobi še kaj takih patronov, kot je ta tukaj," pokaže na Johna, "ki ne ve kam s časom, pa pride nemara še do pričkanja in evo ti škandala. To pa je, česar gospodar noče."

"Kdo pa je gospodar?" vpraša John.

"Kaj te briga. Ti nisi, ne jaz, ne tole veliko tele, ki se je iznenada spomnilo, da ima nekje nekakšno srce, a je pri tem pozabilo, da ima vsega skupaj šest želodcev, ki jih je treba vsak dan vsaj enkrat napolniti. Idiva, minute so drage," je pomignil svojemu tovarišu, ki pa se je še vedno obotavljal in dejal:

"Saj ne bova nič opravila. Z deco se je zaprla v spalnico. Udreti vendar ne nameravaš?"

"Kaj pa drugega. Vrata so tako za v peč in je vseeno, ali jih zdrobim jaz ali kdo drugi. Hiša mora biti izpraznjena in če bo šlo vse po sreči, bom nemara pozabil, kaj si mi poprej nagodel. Zapomni si: tukaj bo treba več rok, ki bodo podirale in potem gradile, zidale . . ." Spalnica da bo tako zadnja na vrsti, saj je v kuhinji in shrambi še polno navlake. In godrnjaje nad cincavostjo nekaterih ljudi, ki da so prišli v Ameriko pričakovaje menda, da se jih bodo dolarji kar sami od sebe prijemali ko dlaka smole, je izginil noter. Pomagač za njim.

Ne dolgo, pa sta zopet ko dve veliki, neokretni mravlji prinašala ven različno brkljarijo in jo spočetka še lepo v redu zlagala drugo vrh druge, ali ko sta mehko prst že do dobra scmakala v mastno blato, sta varčevala s koraki in bi bila najrajši metala na kup kar že s stopnic. Tedaj jima je John, sklicujoč se seveda zopet na svoje 'sorodstvo', zagrozil, da pokliče policijo, češ, ne brani jima, če se imata za svinčeta, toda odgovorna bosta za meh . . .

"Peto kolo pa navadi ne cvili!" in proti svojemu pomagaču: "Ti se mi pa ne drži, kakor da bi ti kdo pulil zob. Nikdar ne bi verjel, da si taka goba! Ampak zdaj se le zberi! Ne pozabi: tu na tem prostoru bo dela, veliko dela in zaslužka, in jaz bom imel precej besede . . ."

"Aha, vojščaka, šturmalta bosta, kaj ne! In na mesto bobna služijo obljube."

Toda ona dva sta že izginila noter in John je prisluhnil.

Trkanje, ropotanje. 'Odprite!' Večglasni odaljeni zamolki vzkliki. 'Odprite, pravim, če ne, udreva noter na silo! . . . Ne? Prav! Eden, dva, tri! — in resk! pa še enkrat resk! in vrišč tak,

da je Johna potegnilo gori do vrat in po hodniku dalje. Domišljija mu je narisala otroke, ki so morda zaslanjali vrata, pa sta se moža z razbitimi vrati vred zvalila nanje . . .

Nič tega ni bilo. John je ugledal pred sabo dve postelji, drugo pri drugi. Ne eni je sedela žena, zajokana, preplašena, toda trdno odločena, da se s postelje ne gane. V naročju je imela drobno deklico, ki je bila od solz vsa marogasta po obrazu, ob strani pa se je je tiščal majhen deček, ki si je tlačil v usta pest in tulil na vse pretege. Na drugi postelji, z hrptom proti materi obrnjena, sta čepela oba dečka, ki ju je John že bil videl. Starejšemu je bilo morda enajst let.

Moža sta prijela posteljo vsak pri enem koncu in jo skušala potegniti do vrat.

"Ne bosta! Deca, držite! Kje bomo spali nocoj? Noč bo mrzla. Jezus pomagaj . . ."

Tako je kričala na ves glas, ko ti zdajci uzre na pragu Johna. "O, pomagajte, dobri človek! Tukaj so bili rojeni vsi ti-le, glejte. Plačevali smo od stanovanja vsa leta redno. Zdaj pa nas ženejo na cesto, kakor cigane. Saj išče, moj mož išče stanovanja, pa ali jih drže predrago, ali pa jih je strah otrok. Mar jih naj podavim ali kaj? Samo eno noč še, samo to noč!"

In reva se je nevede dvignila, moža pa kakor dva pajka hitro vsak pri enem koncu in posteljina je bila na mah zvita skupaj in na hodniku, otroka pa na tleh.

Žena se kakor iz uma prime za glavo, nato pa potegne otroka s tal, pa z njima na drugo posteljo. K dečkoma. "Držite, pritiskajte, deca, in če je Bog v nebesih, bomo spali nocoj še tukaj notri . . . Jutri pa pojdemo, dečica, pojdemo daleč proč." Pa proti možem: "Ali ne vidite, ne razumete, da mi ni več za to streho! Do današnjega dne mi je bila kakor naša, ali zdaj mi je tuja. Želim si proč! Preveč sramote sem doživela danes pod njo in ni je sile, ki bi me po vsem tem še obdržala pod njo. Toda samo nocoj še . . . Ah, ne vlecite ven spet tisti šerifov papir. Papir je papir, ali tu so otroci. Kje bodo spali?"

Vsa zbegana in obupana je zopet z očmi iskala Johna. "Pojdite, telefonirajte, naj se nas usmili. Vse do predzadnjega meseca je poplačano in plačevali smo celih dvanajst let. Jezus Kristus, kje mu je duša, da nas tako sramotno preganja . . . Harry, poišči nikel . . ."

John si je zapisal ime in številko in odhitel. Revež preprosti, naivni, je res mislil, da bo kaj opravil. Prisopihal je v telefonsko stanico in kmalu dobil zvezo.

"Halo, tukaj pisarna O'Connerjeva. Imate kak biznes z nami?"

"Biznes ravno ne, kličem v imenu Mrs. . . ." John se spomni, da je pozabil vprašati ženo za ime, pa nadaljuje, "oh, štiri otroke ima in na

silo je vlečejo spod strehe, ki jo lastuje Mr. O'Conner. Z njim bi rad govoril."

"Mr. O'Conner ne utegne. Ima drugih in večjih skrbi!"

Zveza je prekinjena. "Obesite slušalko . . ." Še enkrat: "Obesite slušalko — "ga opominja monotoni glas telefonistke.

John uboga, a se takoj premisli in poišče v žepu drugi nikel . . .

"Halo. Tukaj pisarna O'Connerjeva. Imate biznes za nas?"

John ves zmešan: "Jaz sem, tisti, ki je prej klical. Za nocoj da bi smela družina še ostati notri."

"Poslušajte vendar: za kar se Mr. O'Conner odloči, drži! Le slabiči popuščajo. Gudbaj!"

John se znajde zopet na prostem. Ozre se po ulici, koder je prišel. Odkoraka pa v nasprotno smer . . .

Nič več nima očesa za krasoto pomladnega dne.

I on si išče stanovanje, tudi on se mora preseliti s tujega na tuje.

Posledica bomb, ki jih mečejo na civilno prebivalstvo z aeroplanov.

Gornja slika je iz Šanghaja na Kitajskem, ki so ga v sedanji vojni okupirali Japonci. Vojna traja že enajst mesecev. Nad milijon Kitajcev—vojakov—žensk in otrok, je bilo ubitih, in mnogo tisoč japonskih vojakov.

Enaki prizori so v Španiji. V Barceloni so Mussolinijevi in Hitlerjevi letalci pobili nad tisoč žensk in otrok, enako v Madridu, Valenciji in v drugih mestih, ki so bila pod lojalistično Španijo. V prejšnjih vojnah vsaj civilnega prebivalstva niso morili. Zdaj pobijajo vse od kraja.

Anton Garden:

Fašizem in njegovi vzroki

DVAJSET let po "vojni za demokracijo" objema ves svet, predvsem Evropo, val temne reakcije. Ljudstva stoje na pragu novega svetovnega klanja in uničevanja, kakršnega človeštvo še ni videlo. Ogromne žrtve zadnje svetovne vojne so bile zastoj, kakor so napovedovali ameriški in drugi revolucionarni socialisti in bili vsled tega preganjani in brutalno zatirani po oblasti in z vojno histerijo prepojeni masi.

Namesto realiziranja visokodonečih Wilsonovih točk, s katerimi so imperialisti preslepili ameriške in druge mase, kakor jih bodo tudi v bodoče, je vladajoči razred z velikanskimi delavskimi žrtvami, ki so padle v vojni, le pognolil novi tiraniji, novim krivicam, novim infamijam, na katerih je v Evropi pognal fašizem in postal ljubljenec vse buržvazije.

Zastoj je padlo nad devet milijonov krepkih fantov in mož — cvet vseh v vojno zapletenih narodov. Zastoj je bilo nad 20 milijonov ranjenih. Zastoj je človeška morija pustila za sabo milijone vojnih sirot, vojnih vdov, vojnih mater in očetov. Zastoj je bilo pognanih v zrak nad 300 milijard dolarjev bogastva — več kakor znaša vse bogastvo Združenih držav.

(Glasgow Record)

MUSSOLINIJEV GOSJI MARŠ

Za vse te ogromne žrtve ni človeštvo dobilo obljubljene demokracije, samoodločevanja narodov, odprave tajnih pogodb in zakulisne diplomacije in realiziranja ostalih Wilsonovih točk, pod katerimi bi se lahko podpisal vsak socialist. Dobilo je infamno versajsko pogodbo, ki je porodila Hitlerja in nemški nacizem. Dobilo je imperialistični mir, ki je takoj prvi dan ustvaril pogoje za novo svetovno klanje. Dobilo je ligo narodov, ki je po logiki kapitalizma avtomatično postala orodje in orožje zmagovitih imperialistov za protekcijo njihovega plena, za zatiranje in poniževanje poraženih in za kreiranje iluzij med delavskimi masami Evrope in med intelektualci.

Versajskemu imperialističnemu miru je naravno moralo slediti vse, kar je sledilo in kar bo še sledilo. Njegova največja in obenem najstrašnejša manifestacija do danes je fašizem: blazni nacionalizem, ki si je iztesal totalitarno državo največjega absolutizma in tiranije, jo oborožil do zob in dvignil ljudske mase v ekstazijo vojne opojnosti ter jih usmeril na pot imperialističnih pohodov. V sreca

teh mas je vsadil duh maščevalnosti in pohotnosti ne samo do onih, ki so v Versaillesu skovali imperialistični mir in oropali ter ponižali premagance, marveč tudi do vseh višjih vrednot človeštva: do vseh resnično demokratičnih in kulturnih pridobitev. Iztrebil je svobodno delavsko gibanje do korenin, delavstvo pa potisnil v dvojni železni jopič, v jopič fašističnega aparata in v jopič kapitalističnega delodajalca. S perverzno bestialnostjo zatira in mori svoje nasprotnike. Na Jude kaže kot na glavne krivce vseh družabnih zla ter jih kot take preganja in z največjim sadizmom zabija žive v tla.

Vse to da mnogo misliti o človeku samem. Včeraj še civiliziran, visoko kulturn in do vojne sit narod, kot je bil nemški vsaj za časa weimarske republike, se tako rekoč čez noč spremeni v narod bestialnosti, ki proslavlja javno sežiganje svojih največjih literarnih del in umetnij, ki demonsko demonstrira ob preganjanju največjih človekoljubov in genijev na vseh poljih, ker niso brezpogojno pripravljene udinjati se totalitarni državi.

Zmotno je mišljenje, da so kaj takega zmožni le Nemci. Te lastnosti opažate lahko pri vsakem narodu pod sličnimi okolščinami. Gospodarsko ob steno pritisnjeni in s šovinističnim nacionalizmom zastrupljeni Američani, Francozi, Japonci — kdorkoli — se bodo prav tako obnašali kakor se obnašata nacijska Nemčija in fašistična Italija. Človek je tak, kakršnega narede okolščine.

II

Imperialistični versajski mir pa je le eden vzrok fašizma. Drugi in glavnejši vzrok je iskati v kapitalistični družbi sami. Saj fašizem dviga glavo tudi v zmagovitih državah. Lahko se reče, da je versajska pogodba presija Nemčije po zmagovitih imperijah in v Evropi fašizem v srednji Evropi. Tudi ameriški imperializem govoren komunizem, ne drži. Morda je ameriški imperij sicer lahko marsikaj naučila od nemškega imperija, toda koncept totalitarne diktature, ki se združuje z žvazijo iznova porodil tudi brezpogojno diktature.

Treba je le poseči nekoliko v preteklost, da se vidi, da so kronani vladarji vladali pravi diktaturi. Danes vladajo Mussolini, Hitler in drugi. V preteklosti v tem, da so kronani absolutisti vladali pravi diktaturi in "po volji Vsemogočnega", fašizem pa je bolj cinični in se ne sklicujejo na božjo voljo, marveč le na golo brutalnost in pohotnost. Niti Bismarck nista bila manj diktator, niti Napoleon, ja ali Mussolinija. Tudi na ameriški kontinenti je več diktatorčkov — na Kubi poročnik Fulgencio Batista, Domingu gangeža Trujilla in drugi. V Ameriki vladata Centralne in Južne Amerike, ki sta vladali pravi diktature, ki sta vladali pravi diktature, ki sta vladali pravi diktature.

Karl Marx je že pred 90 leti v svoji Manifestu povedal in pozneje v svojih delih, da je kapitalistične družbe mnogokrat podčrtal, da se bodo razpadle, odločala svoji oblasti in svojih privilegijev, kakor se niso ne fevdalci, sužnjedržci ali sužnjedržci, ki, ko je čas zahteval, da odidejo na zgodovinsko odpovedal državnih in družabnih ustroj. Kot pravi Marx, "vse je pripravljeno pot".

Po svetovni vojni je kapitalizem nastopil na novo pot. Po zatonevanju in razkrajjanju. Vojna je to delo vlad. Rešila. Carska Rusija, ki ni bila kapitalistična, kakor hitro splošno še fevdalna, je razpadla v svetovni vojni in odpovedal državnih in družabnih ustroj. Kot pravi Marx, "vse je pripravljeno pot".

marksizma, so boljševiki pod vodstvom jeklenega Lenina izrabili kaos in se polastili vlade.

Italija je bila prva dežela, kjer je kapitalizem skrahiral takoj po vojni, čeprav je bila na strani zmagovalcev. Mogočen dokaz temu je revolucionarni val delavstva, ki je dosegel višek v okupaciji tovarn. Delavstvo se oprime revolucionarnega vala pa le tedaj, ko mu obstoječi sistem ne nudi več prilik do eksistence, do življenja, vsled česar izgubi vse zaupanje vanj in išče izhoda v prevratnih akcijah. To je čutila tudi italijanska buržvazija, čije vlada je bila v stalnih krizah — kakor na primer danes Francija.

Ker se pa voditelji v kritični dobi niso mogli zediniti na program za skupno akcijo italijanskega delavstva in prevzeta vlade, je to storil — Mussolini, bivši socialist in sindikalist, ki se je med vojno spremenil v nacionalista in bolje razumel položaj Italije kot kdo drugi. V Rim je prikoral s svojimi fašisti brez boja in prevzel vlado. Gospodarsko, politično in socialno bolna Italija mu je padla v roke, kakor pade na tla dozorelo jabolko. Seveda s pomočjo buržvazije.

Za socialno revolucijo zrela Italija je dobila — fašistično revolucijo, ker italijansko delavstvo, predvsem voditelji, ni pojmovalo v kritični dobi svoje zgodovinske naloge. Italijansko buržvazijo je rešil Mussolini — začasno. Italijanske mase zdaj opaja s frazami in jih uči, da je izhod iz siromaštva le v razširjenju italijanskih mej, v kreiranju novega Rimskega imperija, v vojni za kolonije, iz katerih se bo zopet stekalo bogastvo v Rim, kakor se je pred dva tisoč leti, ko so staremu Rimu vladali mogočni imperatorji. Do neke meje vse to opaja tudi bedne mase.

III

Nemčija je poglavje zase. Kakor že omenjeno, jo je pahnila v naročje fašizma versajska imperialistična pogodba. Ki jo je oropala vseh kolonij, na rudi in premogu bogate Alzacije in Lorene, vojne mornarice in armade, jo na severu prerazala s Poljskim koridorjem, pokrivila

(Birmingham Gazette)

RIM-BERLIN

vojno, kar je največja zgodovinska
žila astronomsko odškodnino v blagu
to potem, ko je nemška armada dobila
nikov, da bo prišlo do pravičnega mi-
nje.

Posledica

Gornja slika je doba sesanja in krvavenja mlade, do
že enajst mese, n izibane nemške republike. Vsa Nem-
a buržvazno Francijo in druge imperiali-
ponskih vojašec. Leto za letom. Breme vedno večje in
stavljanju skem za to izzemanje Nemčije so
Enaki imperialisti poiskali najboljše finančne eksper-
in otrok, za in ameriškega kontinenta. Ko je skrahi-
kema, so pogruntali novo. Oskrbeli so ji tudi
njih vojn bankirski Ameriki in Londonu.

Ko o tem včasih premišljam, se čudim kratkovidnosti in otopenosti nemškega in sploh vsega mednarodnega delavstva, ker ni organiziralo takega krika proti tem, do neba vpijočim krivicam, kakršnega še ni slišal svet. Prav v tem je nemška socialna demokracija mnogo zagrešila, ker se ni postavila po robu temu imperialističnemu izkoriščanju nemškega naroda; enako krivdo nosi tudi francosko in vse drugo delavstvo, ker ni ogorčeno protestiralo proti tem krivicam. Vem, da je francoska buržvazija stalno držala bajonet nad Nemčijo. Toda mar bi bile nemške delavske mase na slabšem, ako bi bile francoske in angleške čete okupirale Nemčijo? Nasprotno: razkrinkana bi bila vsa gorostasna farsa in buržvazija po vsej Evropi postavljena ob zid. Ob zid bi jo bil postavil apel nemških socialistov za solidarnost francoskega in sploh svetovnega delavstva, naj kapitalizem sam nosi stroške v njne.

Zgodilo se ni nič takega. Ne socialistično ne komunistično gibanje ni dvignilo odločnega glasu proti tem krivicam, ki so jih sekali zmagoviti imperialisti poraženi, toda ponosni Nemčiji, ki je ključ Evrope. Mar je čudno v očigled temu dejstvu, če se je nekemu zakotnemu avstrijskemu kaprolu, Adolfu Hitlerju, posrečilo organizirati proti tem krivicam močno gibanje in podivjati in sfanatizirati milijone ljudi male buržvazije in osiromašene mase, predvsem brezposelno mladino in višješolske študente, ki so bili brez vsake kariere in bodočnosti? Vsak odločen in neustrašen fanatik bi bil lahko to storil, ker so bili pogoji na njegovi strani.

Drugi vzrok nacizma je bila gospodarska bankrotiranaost nemškega kapitalizma. Z vojnimi odškodninami je šlo, dokler so prihajala posojila iz Amerike in Anglije. Resnica je, da so šla ta posojila v veliki meri za neproduktivna javna dela, kar je le odganjalo gospodarski polom Nemčije. Ko je ta vir usahnil, je leta 1930 nastala večja gospodarska kriza, katere posledica je bila velika brezposelnost.

Na drugi strani so se nemške unije zanimale le za takojšnje pridobitve. V okviru weimarske republike so izvojevale velike koncesije: najboljše socialno zavarovanje in precej besede pri tovarniških upravah. Dobile so od kapitalizma kolikor se pač da dobiti in se s tem zadovoljile. Te pridobitve so šle večinoma na račun velike in male buržvazije, ki je pričela bolj in bolj kričati in kazati na organizirano delavstvo kot na privilegirani razred — na "delavsko aristokracijo". Velik del brezposelnih — leta 1933, ko se je Hitler polastil vlade, jih je bilo nad 6,000,000 — je bil prepuščen samemu sebi, lačen in brez vsake bodočnosti. Razred deklasnikov. V tem razredu je bila večinoma mladina, katero je Hitler v tisočih in tisočih rekrutiral ter jo v svojih taboriščih hranil, oblačil in vojaško treniral z denarjem, katerega je prejemal od nemških, francoskih, angleških in ameriških kapitalistov, da zatre delavsko gibanje.

Skratka: Hitlerja je vrgla v ospredje in ga tirala do zmage situacija Nemčije, deloma versajska pogodbe in deloma notranji položaj. Oboje je spretno izrabljalo. Grmel je izmenoma proti mednarodnim bankirjem, "marksistom" in Judom. Prvi so skovali versajski mir, oropali in izželi Nemčijo; drugi so odgovorni za bedo nemških mas ter v zvezi z mednarodnimi imperialisti. Judje pa so glavni hudiči in krivci vsega zla. Pridno je gradil svojo privatno armado in obetal socialistom, da se bodo njih glave kotalile po pesku, kakor hitro dobi v roke oblast. Socialni demokratje so se mu smejali in se tolažili, "da Nemčija ni Italija", komunisti so mu pa pridno pomagali v pruski zbornici in izven ter se z njim kosali pri napadanju "največjih sovražnikov delavstva" (socialdemokratov).

Tako je bilo nemško delavstvo med dvema ognjema s posledico, da je bilo popolnoma demoralizirano. Kapitalizem v razkrajanju, fašizem na pohodu, komunisti po-

vsem zaposleni z napadanjem socialdemokratov in razdvajanjem delavstva, voditelji socialne demokracije in strokovnih unij pa so si belili glave, kako bi preprečili polom nemškega kapitalizma. Izbirali so med večjim in manjšim zlom, med Hitlerjem in Hindenburgom, kateri mu je potem odprl vrata in ga imenoval za svojega premierja.

O Marxovih naukih so bili že zdavnaj pozabili — ob pričetku svetovne vojne — one, ki pa so se jih še držali, so metali iz stranke ali pa jim onemogočili udejstvovanje v nji. Ko so leta 1932 naciji v Prusiji odstavili njihovega premierja, so šli pritožiti se pred vrhovno sodišče, namesto da bi bili oklicali generalno stavko in pozvali delavstvo na odprt boj proti fašizmu. Izgovarjali so se, da nemško delavstvo ni bilo pripravljeno na tak korak.

Da ni bilo usposobljeno za boj, je resnica, ker je bilo ideologično trenirano le za boj z glasovnico, ne pa za zgodovinsko krizo kapitalizma, v kateri mora delavstvo prijeti tudi za orožje v lastno obrambo in za iztrganje oblasti iz rok vladajočega razreda, ki je povsod v manjšini. In ob nastopu Hitlerja je nemška buržvazija imela le majhno armado — 100.000 mož — ki bi se bila razcepila, ako bi bilo prišlo do oboroženega konflikta med delavstvom in fašizmom.

In kakor Mussolini deset let prej, je tudi Hitler prišel na krmilo in rešil nemško buržvazijo brez vsakega drugega kot besednega boja. Tudi on jo je rešil le začasno. Njegove izjave, da bo njegov režim stal tisoč let odnoso "večno", nimajo nobene podlage v zgodovini. Tudi njegova totalitarna država je razredna država, v kateri vedno tli razredni boj, čeprav ga fašistična oblast še bolj tlači in duši. Izbruhnil bo prej ali slej, pod temi ali onimi razmerami v vsej svoji elementarnosti. Ko se to zgodi, pa naj pride kot posledica porazne vojne — v vojni danes ni nobenega zmagovalca — ali pa ob "mirnem" razvijanju totalitarne države, tedaj bo tudi fašistični pokrov odletel na smetišče zgodovine. Kdaj do tega pride, ni toliko važno; da se bo to zgodilo, nam je priča zgodovina razredne družbe.

IV

Motil pa bi se vsakdo, ki bi mislil, da je fašizem le trenuten pojav. V zgodovinskem smislu je to resnica, toda v življenju posameznika je ta "trenuten pojav" lahko dolg. Kako bo dolg, ne ve nihče. Z vsakim dnem pa postaja bolj jasno, da se ga bo kapitalizem skušal okleniti v vsaki deželi. Francoska in angleška buržvazija se ga že oklepata, čeprav se še odevata z "demokracijo". Z eno nogo že stojita v fašističnem taboru, plašč demokracije pa bosta popolnoma zavrgli, ko v razkranjanju kapitalizma postane resna nevarnost, da pride delavstvo do oblasti. Tedaj stopita še z drugo nogo v fašistični tabor in pričneta z legalno ali oboroženo silo ali pa z obema likvidirati delavsko gibanje.

Za usodo nesrečne Španije sta angleška in francoska vlada prav toliko odgovorni kakor Mussolini in Hitler. V pobijanju lojalistov indirektno sodelujeta s fašisti od vsega začetka vojne, čeprav zmaga Mussolinija in Hitlerja v Španiji definitivno ogroža imperialistične interese obeh držav v Afriki, Mali Aziji in Indiji. Te interese s hladno preračunanostjo raje postavljata v nevarnost, kakor pa bi videli zmago španskega delavstva.

Angleški in francoski kapitalisti računajo, da z italijanskim in nemškim imperializmom lahko še obračunajo, težje bi pa bilo z delavsko Španijo. Poleg tega pa bi delavska zmaga v Španiji definitivno omajala Mussolinija na domačih tleh, česar se angleški in francoski kapitalizem prav tako boji, ker ve, kaj bi padeč italijanskega fašizma pomenil za ves kapitalizem. Iz istega razloga je tudi ameriška vlada zaprla trg španskim lojalistom in pustila Italiji in Nemčiji, da izvažata iz Amerike bombe in drug material za pobijanje španskega ljudstva.

V razredni družbi odločajo razredni interesi ne glede na to, kako je ta ali druga država prepleškana z venirjem demokracije.

Tudi Združene države niso imune pred fašizmom, kakor ni nobena kapitalistična država. V Ameriki bo prišel najprej in povsem sigurno, ako se dežela zaplete v vojno. V Washingtonu imajo že pripravljene vse načrte za vojni fašizem. Dobili ga bomo takoj z napovedjo vojne. Čez noč bodo izginile vse civilne svobodščine in Amerika bo postala prav tako totalitarna država kakor so Nemčija, Italija in Rusija. Dovoljene bodo le tiste unije in delavske ter farmerske organizacije, ki bodo pripravljene služiti totalitarni kapitalistični ali fašistični državi. Politična "demokracija" — volitve vladnih funkcionarjev — ne bo izginila, toda bo popolnoma podrejena ameriške-mu fašizmu. Dovoljene bodo le one volilne liste, katere bodo odobrili fašisti — kakor fašisti v Nemčiji in Italiji ali Stalin v Rusiji. In kadar se bo ameriški kapitalizem oklenil fašizma, ga tudi ne bo izpustil, ker bo tudi po vojni dobil legalno pretvezo za njegovo nadaljevanje.

V

Zmotno bi bilo mišljenje, da je posameznemu kapitalistu ali pa kapitalističnemu razredu ljubši fašizem kakor

(Harry Stoner)

SEJALEC SMRTI

kapitalistična demokracija. Ne. Noben kapitalist — izjeme ne šteje — pa bil "starodealovec" ali "novodealovec" ni pristaš totalitarne države, ki bo tudi njemu ukazovala, kaj sme in kaj ne sme. Toda kapitalizem je prišel v štadij stalnih kriz in gospodarske anarhije, vedno večje brezposelnosti in ljudske nezadovoljnosti. Mali biznis in mali farmar sta bolj in bolj potiskana ob zid. Obup se širi in izginja vera v obstoječi sistem. Čim bolj pritiska tem bolj je ljudstvo dostopno za vse. Ko popolnoma izgubi vse upanje, se je pripravljeno okleniti tudi — revolucije. V temnih dneh leta 1932, ob zatonu Hoovervega režima so celo obupani kapitalisti in mali buržuji govorili o potrebi — revolucije, ali pa skakali v smrt iz nebotačnikov.

In v taki situaciji je tudi kapitalist pripravljen potisniti v ozadje svoj nebrzdani individualizem ter se podrediti močni reformistični ali pa fašistični vladi. Reformistično vlado a la "new deal" si podvrže, kakor hitro ga postavi na noge, da si iznova prične kopati jamo in pripravljati tla za novo krizo. Totalitarna fašistična vla-

da ga drži krepkeje v krempljih ter mu v interesu nove kapitalistične države ukazuje, kaj sme in kaj ne sme. Za delavstvo so še strožji predpisi: ono mora obenem služiti vsemogočni državi in kapitalizmu kot takemu.

Kakor je taka situacija neprijetna za kapitalista in malega, z buržujsko ideologijo prežetega trgovca, vendar mu je veliko ljubša kakor pa socialna revolucija, ki bi prišla, ako bi se delavstvo polastilo vlade z legalno ali ekstralegalno akcijo. Kapitalistični razred instinktivno slutiti, da bi v tem slučaju prej ali slej izgubil vse, kar si je priropal in prilastil, nagrmdil in "zaslužil" z lastovanjem kapitala skozi dolgo dobo.

Na drugi strani mu pa totalitarna fašistična država ne ograža lastninskih pravic do kapitala — vir brezdelnih dohodkov, vpliva in moči. Pristriže mu le nekoliko peroti, da ne more tako brezmejno izkoriščati kakor je izkoriščal, ko je imel v zakupu buržujsko demokracijo. Monopol na brezmejno izkoriščanje in zatiranje si zdaj lasti totalitarna fašistična država — in tudi "proletarska diktatura" a la Stalinov boljševizem! —, ki določa plače in cene, delovne pogoje in delavske "pravice". Totalitarna fašistična država regulira tudi vse drugo in nadzira vse življenje. Podjetniku tudi določa, koga mora in koga ne sme uposliti, obenem ga pa postavi za "fuehrerja" fašistične "delavske fronte".

Taka je približno totalitarna fašistična država, katero je vrgla na dan zatonevajoča doba kapitalizma v prizadevanju posedujočega razreda, da si podaljša življenje. Človekoljublja in svobode ne pozna in se krohoče demokraciji v obraz. Ljudske mase opaja z blaznim nacionalnim šovinizmom in teatralnimi demonstracijami. Razredne konflikte "ureja" z absolutnim podvrženjem delavcev bossom in državi. Brezmejno izkoriščanje delavcev in konzumentov odpravi s pristriženjem peroti delodajalcem in trgovcem — z določenem minimalnih plač in maksimalnih cen v trgovini na drobno. Delavce in delodajalce zveže skupaj v korporativni fašistični delavski fronti (Italija) ali v nacijski delavski fronti (Nemčija). Italijanska fašistična delavska fronta je v rokah političnih fašistov, nacijska delavska fronta pa v rokah industrijskih fašistov (bossov). Stavke in izpori so prepovedani v interesu države — kakor v Rusiji. Čitaš, vidiš in poslu-

šaš lahko le tisto, kar ti dovoli država. Če si fašist, se proti manjšim krivicam lahko pritožiš. Če nisi fašist, boš obdarjen z vsemi krivicami in poslan v zapor, koncentracijsko taborišče ali v pregnanstvo, ako jih ne prenašaš voljno. Podvreči se moraš popolnoma totalitarni fašistični državi, kateri pri zatiranju mas in svobode pridno pomaga tudi cerkev, največ prodajalka opija na svetu.

Koliko časa bo človeštvo pripravljeno trpeti to tiranstvo?

Polna mošnja zlata ne pomeni polne glave pameti.

V prirodi so snovi in sile, katerih se človek lahko posluži. Denarja ni v prirodi... O tem je vredno razmišljati.—Etbin Kristan.

Hinavsko pravilo: "Poslušaj me, kako učim, a ne glej me, kaj delam!" Dobro pravilo: "Besede vlečejo, vzgledi mičejo!"

PROSVETNA MATICA

Prosvetna matica je izobraževalna ustanova, ki širi knjige med članstvom pridruženih društev, dramskim in pevskim zborom pa oskrbuje igre, vloge in note. V Prosvetni matici je nad sto podpornih društev, dalje napredni dramski in pevski zbori, čitalniška društva, nekaj domov in gospodarskih društev. Prosvetna matica zasluži, da jo podpirajo vsi, katerim je za izobrazbo in napredek.

V času svojega obstoja je poslala pridruženim društvom nad 70,000 izvodov knjig in brošur, od teh 35,000 izvodov iz lastne založbe.

Dramski arhiv Prosvetne matice poseduje veliko število socialnih iger, dram, komedij in spevo-iger, ki so na razpolago vsem sodelujočim organizacijam. Pridružena društva ji plačujejo od 50c do \$2.50 na mesec članarine.

Naslov Prosvetne matice je 2301 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

MAJSKI GLAS

Prvomajska revija Proletarca za leto 1938

Cena 25c

THE MAY HERALD

Published Annually by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., 2301 So. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

Owned by Yugoslav Federation, S. P.

EditorFRANK ZAITZ
Business Manager.....CHAS. POGORELEC
Assistant Business Manager.....JOSEPH DRASLER

Telephone Rockwell 2864

Single copy 25c

Printed by SNPJ Printery, Chicago, U.S.A.

Ivan Jontez:

KOTIČEK V NEBESIH

MATIJI Kronopiseu se je sanjalo, da je bil tretjič v nebesih. Stal je sredi slikovite pokrajine, nad katero se je bočilo sinje nebo in ki se je kopala v zlatem solnčnem siju. Okrog njega so se razprostirala zelena polja in cvetoči travniki, posejane po ravnini so cvetele črešnje, breskve, marelice, jablane in hruške, ravan so pa obdajali temno zeleni gozdovi, izza katerih so se spenjale proti nebu zelene planine in skalne gore, pokrite s sneženimi kapami. Nad poljem je žvrgolel škrjanček in v zraku je visela postovka kakor bi bila pribita k nebu. V gozdu se je zamolklo oglašala kukavica.

"Presneto lepa pokrajina!" je prikimal Matija, ki je pravkar prišel iz nebeške sodne dvorane. "Samo nekaj vasič bi moralo biti raztresenih po ravnini, nekaj kozolcev in znamenj, pa nekaj cerkvic po gorah . . . in če bi stala ob cesti še trdna kmečka hiša, s smrekovo vejico nad durmi, nad tem znamenjem gostoljubnosti pa slap rdečih nagljev, ki lije iz okna dekliske kamrice po beli steni . . . ej, potem bi se res počutil kakor doma, na Gorenjskem! . . . Da, potem bi bila ta le pokrajina perfektna!"

Nekaj pa se je Matiji videlo čudno: nikjer ni opazil žive duše. "Ali so vsi na planinah, ali kje?" se je čudil. Tedaj je prestregel v ušesa oddaljeno mrmranje. "Ljudje!" se je razveselil. "Poiskal jih bom."

Ker zanj ni več veljal zakon o težnosti, se je Matija kmalu znašel na oddaljenem vrtu, kjer je bila zbrana pod cvetočo jablano manjša družba mož, ki so se živahno pomenkovali med seboj. "Rojaki!" se je razveselil Matija, ki jih sicer ni videl, ker se je bil ustavil za košatim bezgovjem, zato jih pa toliko bolj slišal. In že je mislil pristopiti, kar je čul nekoga imenovati Španijo in so takoj prišli na vrsto Rusija, Kitajska, diktature in demokracije, Roosevelt in nazadnje celo Šenkler. "Ta nesrečna politika!" se mu je zmračilo čelo; "ali ji res ni mogoče uiti?" In že jo je kanil odkuriti, kar se je vnela razprava, ki je vzbudila njegovo pozornost. Nekdo na oni strani bezgovja se je razvel:

" . . . ampak, ker je delavska diktatura manjše zlo, ker so njeni nameni najboljši in ker ni na vidiku nič boljšega, sem za delavsko diktaturo! Stalin vam je pravi kamplej!"

Matija je prislunil ter malce razmaknil veje, da bi videl govornika. Ker je bil tako rekoč z eno nogo še na zemlji, se ni še otnesel zanimanja za sodobna politična vprašanja. Toda pred grmom je stal suhljat rojak sivih las, čigar hrbet je prikril Matiji ostalo družbo. Mož se je odsekano zasmel.

"De-lav-ska dik-ta-tu-ra?" je zbadljivo zategnil. "Kakšen spak je pa to? Delavske diktature ni — je ne more biti, ker delavci pač ne morejo izvajati diktature nad samim seboj; in če bi šla diktatura na svobodne volitve, bi prenehala biti diktatura, kajti diktature se ne volijo — to je prednost demokracije! — O, saj te razumem . . . Ti vidiš delavsko diktaturo v vsaki skupini delavskih politikov, ki si sami prisvoje oblast, češ, oni bolj vedo, kaj je dobro za delavce, za ljudstvo in kaj je slabo za nje, za ljudstvo, kakor delavci, ljudstvo samo . . . Ampak to je v resnici diktatura nad delavstvom! Imenovati tako diktaturo delavsko ali diktaturo delavstva, ki je pri vsem tem brez besede, je prav takšen nesmisel, kakor če bi imenovali Mussolinijevo vlado nasilja — ljudsko diktaturo! Takšnih diktatur ni. So samo — diktature in — demokracija! Prve slone na sili, kar je slabo, ker vsako nasilje izziva odpor, ki se očituje v bolj ali manj vidnem notranjem trenju, sabotaži, zarotah in tako dalje. Je pač tako, da nas lažje pregovorijo k slabemu kot prisilijo k do-

bremu . . . Poleg tega najdete pod vsako diktaturo še ljudi, ki mislijo, da bi bili oni boljši diktatorji, vsled česar rovarijo proti obstoječi diktaturi, jo skušajo uničiti — če ne gre drugače, tudi s sabotažo, umori in celo z izdajstvom nad ljudstvom! . . . Kaj sledi iz tega? Da je vsaka diktatura v jedru nezdrava in škodljiva! Ker to vidim, sem proti vsaki diktaturi in za demokracijo, ki sloni na svobodno izraženi volji večine in spoštovanju teženj in mnenja manjšine, kar pomeni, da so varnostne zaklopke vedno odprte in se ni treba bati pogubnih eksplozij. Diktatura vse te ventile zabije; in posledica so — eksplozije, ki —"

"Hej, prijatelj, nehaj že bezljati!" mu je tedaj nekdo segel v besedo. "Saj govoriš kot kakšen izdajalec delavskega razreda — kot kakšen fašist!"

"Fašist ne zna drugače govoriti . . ." se je strupeno vmešal nekdo drugi. "Saj se poznamo . . . V življenju je bil social-fašist, zdaj je pa odvrgetl krinko in neprikrito bruha iz ust fašistični strup . . . On za demokracijo? Figa! Za demokracijo je samo in edino le Stalin! Kdor je proti Stalinu je proti demokraciji in fašist! Živijo Stalin in demokracija!"

"Najlepša hvala za takšno demokracijo! . . ." je priletelo z desne.

"Hudič! kakšno pa imaš pod kapitalizmom?" je zapihalo na levo.

Nastalo je splošno prerekanje in kričanje in ekstremisti na obeh straneh so se začeli obkladati s priimki kot "Trockijev agent," "Stalinov podrepnik," "kapitalistični lakaj" in tako dalje.

"Kakor paglavci . . ." se je oglasil posmehljiv bas.

"Kdo je pa kriv?" je zavreščalo v odgovor. "Kdo je začel — a? Gobezdalo!"

"Močite!" je kriknil vmes hripav tenor. "Kdor ni z nami —"

"— je proti vam, demokraciji, človeštvu, bogu, hudiču in peklu in nebesom . . ." se je posmehoval bas.

"Dol fašizem!" so zavreščali pristaši "strankine linije."

"Živine! Sreča, da ni usoda sveta v vaših rokah — vse bi vzel hudič! . . ."

"Pa ti predlagaj kaj pametnega!"

"Močali bi, norci, če niste za pameten pogovor!"

"Saj . . . da bi vi fašisti lahko nemoteno lovili kaline . . ."

Spet so začeli leteti žaljivi priimki in psovke. Nekateri so si začeli kazati pesti. Matija se je prijel za glavo: "Saj to je hujše kot v norišnici! Nak, ne bodo me dobili v svojo sredo, prav nič me ne mika, da bi se z njimi pričkal in lasal . . . Meni se hoče miru i počitka, da se mi ušesa ohlade in glava pomiri . . . Politika pa tega ne pozna . . . Beži, Matija!"

Vesel, da se ni bil takoj pridružil svojim rojakom, je Matija hitro odnesel pete proti bližnjemu gozdu.

V gozdu je pa Matija po nekaj korakih naletel na zaloga mladeniča, ki je vznak ležal na mehki preprogi iz mahu ter odprtih oči sanjal. Matija je fanta takoj spoznal ter ga nahrulil: "Ali se nisi še naspal, zaspanec?"

Oni se je oprl na komolce, debelo pogledal prišleca ter se začudil: "Oo, Matija Kronopisec!"

"Tvoj varovanec," ga je porogljivo zbadel Matija, "za katerega si se tako izvrstno brigal, da bi ga bil zlodeje pocitral, da ni imel Stari dovolj soli v glavi, jaz jezika in derviši svojih muh . . . Takšen varuh!"

Nebeški dečko se je brezskrbno zasmel. "Sedi, prijatelj! Tako. In nikar se ne jezi, se ne spleča . . . Kakor ti, sem si tudi jaz zazelel tihega koticika. Kdo bi tudi vedno lazil za vami zemljani po vaših dolgočasnih potih

ali se gnetel v nebeških dvoranah, kjer tudi ni vse zlato kar se sveti! . . . Saj, kakor vidim, se je tvoja stvar vzlic moji odsotnosti dobro iztekla. Derviši so pač utrjeni — Španija in Kitajska jih zdelujeta — in pred Starim so se morda hoteli napraviti lepše . . . Zdaj, Matija, mi pa lahko poveš, kako ste orali?"

Fant se je smehljaj tako ljubeznivo, da je Matijo milina vsaka jeza in mu je začel pripovedovati svojo zgodbo.

"Veš, Zlatko, bilo je strašno. Po strehi in šipah je mlatil dež, okrog voglov je cvilil veter, jaz sem se pa premetaval po postelji kot riba po suhem pesku ter se najmanj tucatkrat prepričal, da ni moči spanca k sebi privleči za ušesa. Naposled sem se podal nespečnosti, se nehal premetavati ter se začel zabavati z razmišljanjem o vsem kar mi je prišlo na misel. Ker pa so mi prihajale na misel same slabe stvari, sem kmalu postal plen trpkih misli in žgočih dvomov o vsem, celo o samem sebi.

Kaj je smisel življenja? sem se vpraševal. Zakaj smo tu? Da drug drugega grizemo, si pijemo kri, se medsebojno izkoriščamo; da drug drugega koljemo, pobijamo, zastrupljamo?

— Ljubite se med seboj! — Kolikokrat so že bile ponovljene te besede! A je ljubezni čedalje manj, sovraštva zmirom več.

Odpres knjigo zgodovine: na sleherni strani kri, ječanje, smrtni vzdih. Še vedno smo tam, kjer se piše naša zgodovina s krvjo, ognjem in strupom, kakor za časa Jehovine zveze z Abrahamovim zarodom. Bolj ko se civiliziramo, slabše kaže. Ali smo sploh vredni, da eksistiramo? In je ta mučna, negotova, boleča eksistenca vredna tolike muje? Ali nismo že z rojstvom nesramno ogoljufani — reven predmet naslade tajinstvene sadiščne prasile? Ali bi ne bilo najbolje, poslušati Schopenhauerja ter izvršiti masni samomor — s tem, da se nhamo množiti?

Bile so to črne misli. A kje bi se ti tudi vzele vesele misli, ko moraš gledati, ko črna mora tlači svet, ki se zvija in drhti kakor na smrt obsojeni bolnik pred mučno smrtjo?

Ogenj in kri v Evropi, v Aziji, v Afriki. Krvava juranja zarja, škrlatna večerna zarja, krvav je severni sij in krvavi plameni obžarjajo južno obzorje. In človek v strahu pričakuje: Kdaj bodo ti krvavi zublji zajeli ves svet? Koliko trenutkov nas še loči od krvavega brezna?

Ne, nič čudnega ni, ako človek naših dni postane plen dvomov in brezupa. In ne smeš se mu čuditi, ako si zaželi, da bi mogel zbežati in se tako skriti, da bi krvave poplave ne videl in bi ga ne mogla doseči. Ali kam boš zbežal, kje se boš skrtil, ko veš, da te povsod doseže dolga roka moderne tehnike? Svet je postal tako majhen in tesen. —

Tudi doma nisem videl vzroka za radostno vriskanje. Komedijski s Cankarjem je bila zaključena, ko so postavili na znano "kulturno" trato posnetek odnešene izvirne sohe, kjer zdaj dela družino Baragovi in Gregorčičevi in z njima vred samotari v dežju, snegu in lepem vremenu. Ustanovili smo napredno revijo, ki je odvila pero nekdanjemu Cankerjevemu tovarišu, ki je bil dotlej pozabljen brez malega od vseh samotaril v Michiganu, obenem pa vzpodbudila klerikalce, da so tudi ustanovili svojo revijo, kakor da bi jim ne zadostovalo za širjenje njihove duševne revščine njihovo dnevno in tedensko časopisje, vključivši 'Marijin glasnik' . . . Pa tudi naša nova revija me je nekoliko razočarala, ker ni bilo upanja, da bo postala, kar bi pred vsem morala biti: kroničarka, ki bi prisluškovala srčnim utripom Ameriške Slovenije ter jih zapisovala in zgodovinarica, ki bi otela takojšnji pozabi sliko našega življenja, naših dejanj in nehanj, uspehov in neuspehov, veselih in neveselih dni. Toda en samcat človek ne zmore takega dela. Tista peščica ljudi pa, ki so zmožni, mora trošiti svoj čas in energijo v borbi za obstanek. Mimo

grede — med dnevnim pehanjem za kruhom in posteljo — pa se tako delo ne more uspešno vršiti . . .

Bil sem bogatejši še za nekaj novih razočaranj. Dasi nisem baš lahkovernež, sem vendar še verjel marsikateremu obrazu, ki se je pozneje izkazal za goljufivo masko. Ljudje, o katerih sem bil mislil, da so bili pošteni, značajni in moji iskreni prijatelji, so mi za hrbtno skušali izkopati grob. In ljudje, ki so imeli vedno na jeziku načela poštenja, resnice itd., so zahrbtno vstali proti meni prav zato, ker sem prevneto zagovarjal ta načela. —

Jože Fink, ki je bil svoj čas predsedal z rdečkastega na črnega konjčica, mi je nekoč dejal:

"Bedak si, ker se bodeš z nami! Kaj imaš od tega? Nič. Če kdaj zgolj pomisliš, da bi se tudi tebi prilegla kaka službica, takoj začno rovariti proti tebi in po glavi jih dobiš. In kadar se biješ z nami, za načela, katera si prisvajajo ti tvoji dični tovariši, katerih srca pa so temne drvavnice, te pustijo samega, ti ne priskočijo na pomoč. Nasprotno — tla ti spodkopujejo na vse mile viže —. Ti kažeš na nas, češ, izmečki. Ne rečem, da smo idealni ljudje — vsak človek ima svoje napake. Ampak jaz ne razumem, kako je mogoče, da človek inče bistrih oči, kot si ti, ne opazi, da tudi pri vas ni vse zdravo, temveč mnogo gnilega. Na nas kažeš, nas obsojaš, a lopovov pod domačo streho ne vidiš. To se bo maščevalo nad teboj. Jaz nisem eden vaših, v nasprotni tabor spadam; vzlic temu pa ti iskreno želim, da bi spoznal dihurje, ki se skrivajo v vaši šupi, dokler se te še ne prime njihov smrad. Če si hočeš dobro, poslušaj mene in se rajši doma kritično razglej okrog sebe, kakor da se bodeš z nami, slep za vse, kar se dogaja v tvoji neposredni bližini. Tako bo bolje za te."

Jaz sem se tedaj Finku smejal. "Po lastnem kopitu sodiš," sem ga zavrnil, "zato sodiš, da je povsod vse gnilo."

In zdaj sem moral priznati, da je imel Fink prav — da mi je celo želel dobro.

Ali je bilo torej čudno, da sem bil zdaj čemerem kot star pes in obupan kot vrag v cerkvi.

"Zdajle bi mi bil Azrael resnično dobrodošel!" sem mrko vzkljknil pred se. "Uslugo bi mi storil, če bi prišel po me. Sit sem vsega! Dovolj mi je vseh teh prevar! O, Azrael, kje si? — Pridi! —"

In še tisti hip je zavela po sobi hladna sapa in mrk in mrzel glas me je pozval s seboj: "Pojdiva!" — Bil je Azrael.

Prijel sem ga za roko ter se dvignil z njim v zrak. Slovo od življenja in sveta mi je bilo izredno lahko: niti ene misli v slovo . . . Pogleda pa že celo ne, kajti bal sem se, da mi ne bi obstal na Šenklerju, kjer so v mojih očeh tri stvari simbolizirale vso pokvarjenost v miniaturo: slovenski farovž, uredništvo "Rodoljuba" in ono "Demokracije" . . .

Naproti nama ni prišel nihče. Vrtar Peter je nekaj godrnjal o revmatizmu in sitnih ljudeh, ki nikdar ne dajo miru, a zaprek nama ni delal. V nebesih so pa baš odpravili množico Špancev in prostovoljcev in neprostovoljcev vseh evropskih narodnosti. Menda so jih spodili nazaj za Pireneje, da ne bi zanetili civilne vojne še v svetih nebesih. Sodeč po obrazih Ignacija iz Lojole in njegovih tovarišev, je bila razprava precej vroča. Stari, na svojem prestolu iz srebrnih hlapov, je bil videti utrjen. Razen njega, nekaterih uradnih oseb in Lojoline skupine, v nebeški dvorani skoro da ni bilo ljudi oziroma duš. Menda so se šli oddahniti v nebeške vrtove

Stari me je trudno pogledal. "Matija Kronopisec!" me je spoznal. "Spet tu! Ali te nisem že dvakrat poslal na zemljo?"

"To je res," sem se mu priklonil. "Upam pa, da me tretjič ne boš. Sit sem vsega tam doli. In če mi hočeš enkrat ustredi, tedaj mi dovoli, da si tu pri vas poiščem skrit kotiček, kjer bom imel mir in ne bom nikomur v napoto. Drugega si ne želim."

Stari je trudno pokimal ter se obrnil k nebeškemu arhivarju. "Odpri knjigo življenja in poglej, kako je zapisan Matija Kronopisec. Medtem mi pa privoščite nekoliko miru."

Nato je zatisnil oči ter zadremal.

Lojolčan, nebeški prosekator Mrki in škofa Hren in Tekstor so obkolili angela arhivarja, mu vzeli težko knjigo iz rok ter začeli listati po nji. Pri tem so se hiteli spogledovati, si nasmihati in prišepetavati.

Jaz sem se ozrl okrog sebe. Nebeška dvorana je bila tako prazna. Mojih prejšnjih prijateljev, ki so mi bili dvakrat pomagali iz kaše, ni bilo navzočih. Niti mojega angela varuha ni bilo videti nikjer. Slabo znamenje!

Črnuhi so medtem stikali glave skupaj ter šepetajoč vneto konferirali. Seveda o moji koži. Ampak jaz sem jim v mislih obljubil trdovratno obrambo. Rekel sem si, da gotovo ne bom štedil jezička.

Kmalu pa se je izkazalo, da sem napačno tolmačil njihovo šepetanje, hahljanje in poglede, s katerimi so me na skrivaj merili.

Stari se je predramil. "Že spet tičite skupaj!" je nejevoljno zagodrnjal. "Spet boste sitnarili kakor revmatizem!" Nato je hotel vedeti, kakšne podatke o meni je našel arhivar v knjigi.

Fant je bil v zadregi. Odprl je usta, a ni vedel kaj povedati, ker mu črnuhi sploh niso dali pogledati v knjigo. Zadrege ga je rešil nebeški tožilec, ki je stopil naprej, se priklonil do tal in povzel:

"Vsemogočni, pregledali smo seznam dobrih in slabih del Matije Kronopisca ter našli, da se ni baš vzorno vedel, odkar si mu Ti v svoji prekipevajoči dobrotljivosti spregledal njegove grehe ter mu dovolil povratek na zemljo. Kmalu po povratku je dobil službo urednika pri "Demokraciji" in kot tak je kmalu zaslovel po svojem borbenem duhu, udrihal po Tvojih služabnikih, katere imenuje klerikalce, da jih še danes grbe bole, se potegoval za špansko rdečo sodrgo ter se vobče obnašal zelo puntarsko. Tudi se je pridružil sovražnikom katoliških šol, ko so hotele državno podporo, ter odločno pobijal to idejo. To so težki grehi. Ampak mi (Mrki je pokazal na svoje kolege) smo prišli do prepričanja, da je bil fant že doli zadosti kaznovan za svoje grehe: isti ljudje, v katerih službi je bil, katerim je posodil svoje ime in dal na razpolago svojo energijo, isti ljudje, za katere se je tepel, so ga posadili na kahlico in postavili pod kap! Tako je moral spoznati Matija Kronopisec, ki je imel o Tvojih služabnikih vedno najslabše mnenje, da se je bil družil z moralnimi pohabljenici in zahrbtnimi kreaturami, ki so zmoežne vseh podlosti. To je bil hud udarec zanj. To ga je tako razočaralo, da mu je postalo življenje breme, katerega se je želel znebiti. Da, Vsegamogočni, Matiji Kronopiscu so odmerili pošteno kazen njegovi lastni rdeči prijatelji . . . Kot Tvoj tožilec zato ne predlagam zanj nobene nadaljnje kazni in bi kvečjemu sugestiral, da ga pošlješ za nekaj časa nazaj, da bo pokora popolnejša . . . To je pa seveda povsem odvisno od Tvoje volje, ki je nam vsem sveta."

Mrki se je spet globoko priklonil in obmolnil. General jezuitov in slovenska škofa so odobravajoč prikimali njegovim besedam.

Stari se je popraskal za ušesom ter si pomencal oči. "Ali vidim in slišim prav?" se je začudil in v drobnih očeh se mu je utrnil hudomušen nasmešek. "Njegovega skalpa ne zahtevate, temuže celo priporočate milostno sodbo? Ta je pa lepa! Še upanje mi dajete, da se boste poboljšali . . . Nu, lepo je to, lepo od vas. Kaj pa ti praviš k temu, Matija?"

Jaz sem črnuhe pisano pogledal, potem se pa priklonil Staremu.

"To, da so ti-le možaki govorili resnico, razen tedaj, ko so imenovali ljudi od "Demokracije" in njihove pajdaše "rdeče". Ti ljudje pač ne zaslužijo te označbe. Ti-

sti, ki jo zaslužijo, so ostali moji prijatelji. Dihur pa ni orel! — Kar se tiče njihovega sočuvstvovanja, imam tudi pomisleke. Ne verjamem, da bi bili iskreni. Zgolj dobro se jim zdi, ker so mi spodenli noge zahrbtni karakterji iz naših lastnih vrst. Zato je njihovo sočutje posledica škodoželjnosti. Privoščijo mi. Naj imajo svoje veselje. — O sebi nimam mnogo povedati. Svoj zadnji obisk tu gori sem opisal ter si z njim nakopal nove zamerice. Mislim pa, da nisem nikomur delal krivice. Preden je šel ta opis v tisk, sem moral premagati močno skušnjavo: ostrá obsodba tako zvanega naprednega vodstva v naši veliki vasi bi mi utegnila škodovati in utegnili bi se zgoditi, da bi prišel od službo; izvzel namreč nisem nikogar, tudi mojih gospodarjev ne. To je bila nedvomno slaba taktika za človeka, ki bi rad, da bi mu bilo dobro na zemlji. Ampak jaz sem skušnjavo zapodil od sebe. Stvar sem opisal, kakor sem jo videl jaz, sem si rekel; omiliti jo, bi pomenilo toliko kot prodati se za kos potice. In sem se po tem ravnal. — Drugače pa, kar se tiče mojih dejanj in nehanj, moram reči, da sem vedno poslušal glas poštenja. Pošteno sem zagovarjal; nepošteno pobijal. In to je približno vse. Zdaj pa, če mi hoče pokazati malo naklonjenosti, mi dovoli, da si poiščem tu gori skrit koticček, kjer se bom lahko spočil, brez da bi bil komu v napoto ali v nevarnosti, da bi komu stopil na preobčutljivo kurje oko. Na zemljo se ne bi rad vrnil, sit sem vseh zmešnjav, ki vladajo tam doli. Še bolj pa sem sit raznih hinavskih obrazov ljudi, ki se štejejo za boljše od ostalih, ker so pogoltnili nekaj več črk iz knjig, so pa slabši od tistih, ki "nič ne vedo" (in se zato tudi ne bahajo). In butcev je doli toliko . . ."

Stari, ki me je z zanimanjem poslušal, se je prizanesljivo nasmehnil. Nato se je ozrl na črno četvorico. Črnuhi, malce nezadovoljni, ker sem pokazal tako malo rešpektá za njihovo hlinjeno sočutje, so prikimali. In Stari je razsodil, da lahko ostanem tukaj, si poiščem primeren koticček v kakem zatišju ter se spočijem.

Ker mi je že od nekdaj znano, da je počitek v gozdni tišini najboljši lek za utrujeno dušo, sem nameril korak sem le, kjer sem, kakor veš, naletel na tebe."

Zlatko, ki se je bil med Matijevim pripovedovanjem zopet zleknil po mahu, se je zaspano nasmehljaj. "Zanimivo . . ." je leno zamrmral in že je kazalo, da bo zaspal, kar se je dvignil kakor da ga je nekaj pičilo, se oprl na komolec ter bistro pogledal Matijo.

"Matija, ali veš, da te zdaj le tam pri vas na glas obžalujejo?" ga je vprašal veselo nasmejanih oči. "Res . . . Ljudje ste res zabavni stvori in nebeščani bi morali giniti od dolgega časa, če bi ne bilo vas . . . Vzemimo tvoj slučaj. Ali veš, kdo te najbolj glasno obžaluje? Isti ljudje, ki so ti še pred kratkim krepelca pod noge lučali in kamenje in blato v glavo! 'Škoda fanta!' pravijo. 'Mnogo smo še pričakovali od njega. Sicer je imel svoje napake — zlasti hudo trmo —, kar mu je pa treba spregledati, ker je bil pač človek; in drugače imeniten dečko. Škoda . . .' In potem pripovedujejo, kako ste se dobro razumeli, kako ste se složno borili proti skupnemu nasprotniku in podobne storijske. Prijatelj, saj ti je prinesla smrt celo ugled! . . ."

Matija se je veselo namuznil. "To si lahko mislim . . . Saj sem imel večkrat priliko, da sem jih lahko opazoval, ko so se pretvarjali ob mrtvaškem odru. (Morda se niti pretvarjali niso — mrtvega nasprotnika je tako lahko vzljubiti, biti obziren napram njemu, saj se jim je z njegovo smrtjo odvalil kamen s srca . . .) Vendar se ne jezim na nje. Preveč so smešni; in klaverni, da se mi malone smilijo. Uboge reve, kvišku silijo, pa jih grehi, storjeni iz mehužnosti, ničmurnosti in pohlepa vlečejo nazaj še globlje v močvirje! . . . Človek je res revež, zlasti če je preveč zaljubljen v samega sebe in se samemu sebi preveč smili . . ."

Zlatko je zaspano prikimal. "Res je, uboge reve ste,

vse vas cigani, nazadnje pa še sami sebe," je menil, se zopet zleknil po mehki gozdni preprogi in izjavil: "Zaspal bi rad . . ."

Matija ga ni hotel dalje motiti. Vstal je ter se odpravil po gozdu. Kmalu je našel pripravno ležišče iz mahu, sredi z grmovjem in košatim drevjem obdane globeli, iz katere je vrel bister studenček. "Prijeten kotiček!" se je vzradostil. "Na stari kraj me spominja, tam sem nekaterekrat počival v takih le zatišjih . . ."

In Matija je legel na mehko gozdno preprogo, prekrižal roke na prsih ter se zagledal v košček sinjega neba nad seboj, na katerem se je obotavljala snežno beli ovčici podoben oblaček. Pri tem je zadovoljno mrmral:

"Tu je res mir doma . . . Samo gozd šušlja . . . studenček žubori . . . Tu se sladko spi . . . Hm, pesniška žilica . . ."

Nekje globoko v gozdu se je zamolklo oglašala kukavica.

Matija je bil na tem, da sladko zaspi, kar je nekaj nenadoma zazvenelo v idilični mir ter vrglo Matijo iz njegove dremavice. Bil je zvonek ženski glas, ki mu je pikro očital:

"Matija Kronopisec! Ali si se rodil zato, da boš spal? Ali je spanje tista naloga, ki ti jo je določilo življenje? Utrujen . . . sit vsega . . . In pri vsem tem si še domišljaš, da si korenjak kakršen je bil Martin Krpan, ki se ti tu le posmehuje! . . ."

Matija je na široko razprl oči, se oprl na dlani ter se napol dvignil na svojem ležišču. Pred njim je stala krasna žena iskrecih se in kot morje globokih višnjevih oči in razpuščenih zlatih las, ki so se spuščali preko njenega mlečno belega telesa kakor zlata tančica, za njo se je pa rezal znani korenjak z Vrha ter kazal z rokami:

"Tako le sem mu nastavil svoj lipovi kij, ga potegnili s konja in nato vzel v roko mesarico . . . Hoho . . . In je bil Brdavs hrust da malo takih, močnejši od mene in spretnejši v sukanju orožja kot jaz . . . Ali jaz se ga nisem zbal, nisem zbežal, temveč ostal, se spoprijel z njim ter ga ugnal v kozji rog! Hoho, glavo je treba imeti na pravem koncu in korajžno srce . . . Ho, če bi bil jaz doli pri vas, bi že pokazal vašim Brdavsom, kako se pleše . . ."

Matija toliko da ga je slišal, kajti njegove oči in misli so se občudujoč pečale z lepo prikaznijo. "Gozdna vila!" je presodil. "Poznam jo . . . Ko sem bil še otrok, sem si zmirom želel, da bi jo videl in nekoč se mi je prikazala v sanjah, ko sem bil v gozdu zašel in v listju prespal tisto julijsko noč . . . Ona je!"

Prikazen je spet pikro povzela:

"Takšen junak . . . Niti kapljice Krpanove krvi, čeprav sta si rojaka! Komaj si dobil nekaj majhnih prask, že si zbežal iz boja, da bi v spanju trohnel kakor odlomljena suha veja!"

Zdaj je Matijo posmuknila jeza. "Vila gori ali doli, preveč je preveč!" se mu je zablistalo v očeh. "Kdo si, lepa žena, da si upaš tako nesramno žaliti poštenega človeka?" je zapihal ter se preteče postavil pred njo.

"Jaz sem — Inspiracija, mati Dela Ustvarjalca. Jaz dajem pobudo, navdihnjenje, ki vzpodbuja k delu in ustvarjanju lepega in dobrega in lepšega in boljšega. Bila sem tudi pri tvoji zibelji, spremljala sem te skozi življenje in ko sem videla, da postajaš plen malodušnosti, sem prišla, da te vzdranim, kakor neprenehoma dramim vse, ki omagujejo."

Matijeva jezica se je polegla. "Pozdravljena!" se ji je spoštljivo priklonil in še vedno nekoliko užaljen, z očmi pokazal proti Krpanu: "Ampak tudi brez tiste o pomanjkanju krpanovske krvi bi lahko opravila svojo nalogo . . . Korenjak Krpan? Bah, deset takih z mezincem! . . ."

Prikazen se je obrnila h Krpanu, ki se je žaljivo za-

krohotal ter odlomastil po hosti. Matija se je pa začel opravičevati:

"Sicer pa niti od daleč nisem mislil v spanju strohneti, to mi lahko verjameš. Bil sem pa utrujen in želel sem se spočiti. Nu, če ne gre drugače, se bom počitku odbovedal . . . Ne boj se, lepa Inspiracija, nisi prišla k meni zaman, še polje v meni rdeča kri borcev za Staro pravdo!"

Njegove oči so se medtem omehčale ter z ljubeznijo objele lepo prikazen.

"Tako si lepa!" je stegnil roke, kakor bi jo hotel objeti. "Ostani pri meni, kraljica! . . ."

Ona se mu je milo nasmehljala.

"Jaz svojih nikdar ne zapustim." mu je odgovorila, vzela njegovo glavo med svoje dlani ter mu dihnila poljub na čelo. Nato je odplavala nalik meglici med drevesne vrhove. Ko se je Matija ozrl za njo, je videl samo košček sinjega neba in belo meglico, ki je hitela v neznano daljo.

Ko se je zbudil, je Matija debelo pogledal okrog sebe. Bil je v naslonjaču, v katerem je bil zaspal pozno ponoči, z odprto knjigo v naročju. "Presneta reč!" je zazdehal; "zopet sem sanjal neumnosti." In Matija je spet zaprl oči ter se lagodno pretegnil. Nekaj hipov na to pa mu je hušknil vesel nasmešek preko obraza. "Hm . . ." je zamrmral ter se s prstom popraskal za ušesom; "saj navsezadnje te moje sanje le niso bile tako neumne kakor so se mi videle izprva . . . Spi res lahko vsak vol — za to ni treba še posebnega talenta! . . . In narava nam tudi ne daje svojih darov, da bi jih zakopali in pustili trohneti! — Toda čas je, da vstanem!"

Mislil se je dvigniti na noge, kar mu je pogled obstal na knjigi, ki mu je odprta ležala v naročju. Bil je 'Delavski koledar', katerega sotrudnik je bil tudi on. Knjigo je bil prejel včeraj in zvečer se je bil lotil, da jo pregleda. In pri tem ga je bil zalotil spanec.

Matija je polglasno spregovoril: "Šest in šestdeseta stran . . . Pesmi Aleksandra Puškina, v Klopčičevem prevodu . . . Pri Puškinu zaspal . . . Lepa reč! Da bi te —"

Matija je obmolknil ter začel zamišljeno brati zadnjo kitico Puškinove pesmi "Spomenik":

*"O muza, naj boga povelje ti bo sveto,
na slavo nič ne daj, ne plahi se zamer,
sprejemaj mirno vse, pohvalo in kleveto,
in pusti s tepei vsak prepir!"*

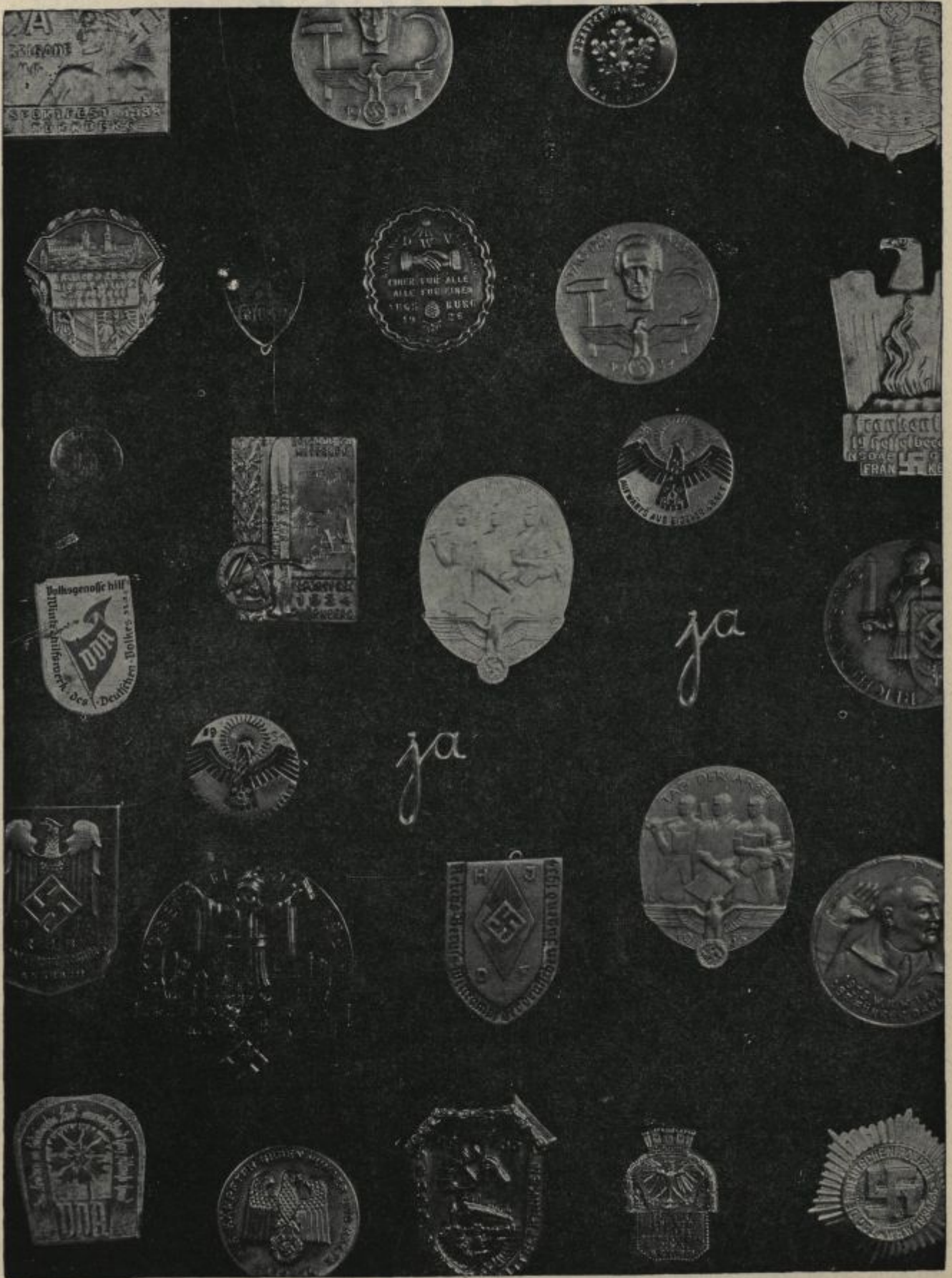
Matija je prebral te verze dvakrat, trikrat in še enkrat. Potem pa se mu je obraz razjasnil. "Presneto!" se je veselo lopnil po stegnu, "saj nam je dal Puškin geslo vseh gesel, ki bi moralo zmirom lebdeti pred očmi slehernega človeka, ki s poštenimi nameni poprime za pero! Potem bi si tudi prihranil nekatero nepomembno osebno razočaranje ali bolečnico . . . Zdaj se mi začena daniti v glavi! —"

Matija je potegnul iz žepa telovnika rdeči svinčnik ter podčrtal Puškinove verze. Na to je knjigo zaprl, ugasnil luč, vstal, stopil k oknu ter ga odprl. V sobo je planil val mrzlega zraka.

Matija je globoko zadihal. Zunaj je bila zima, vrt je bil pod snegom, drevje je bilo golo in od streh so visele ledene sveče. Toda Matija se ni zmenil za zimo. Po njegovih žilah se je kipeč pretakal sok pomladi. Bilo mu je kakor kmetu, ko po dolgi boleznini spet začuti v sebi zdravje in žilavo moč, začne računati, kako daleč je še vihrajoči vitez sv. Jurij, potem pa zadovoljno poudari:

"Ej, še bomo orali, sejali, želi . . ."

HITLERJEVI KAMPANJSKI ZNAKI

Ivan Molek:

JERNEJČEK

Slika z roba dveh rodov

Nastopijo:

Jernej Hrast, bivši rudar, 70 let

Jernejček, njegov sin, 35

Vera, njegova sinaha, 25

Markoš, njegov stari prijatelj, 65.

Pozorišče: družinska soba v Hrastovem stanovanju. Na desni (od gledalca) mizica z dvema stoloma, na levi stara zofa in v ozadju omara s knjigami. Na steni portreti delavskih voditeljev in stenski koledar SNPJ. Vrata v kuhinjo na sredi; na levi vhod v Hrastovo spalnico in okno na desni.

Vrši se v nekem ameriškem mestu v sedanjem času. Zimski večer. Ko se dviga zastor, se sliši zamolklo petje iz daljave.

JERNEJ (malo sključen in oblečen kot doma, brez suknje in v copatah; zelo zgovoren, zlasti ko je razburjen in neprenehoma je na nogah): Pojejo! Ali slišiš, Markoš? Tisto pojejo "Vstanite bratje . . ." Tako so peli takrat. — Ali ni čudno?

MARKOŠ (sedi na zofi in na sebi ima še zimsko suknjo, klobuk v rokah; plešast in počasen v besedi in kretnji): Toda Jernej —

JERNEJ: Kakor da se nocoj vse povrača iz preteklosti — obrazi in petje, mladost in veselost iz onih časov. Oh, da, vse se vrača, samo jaz ne! Samo jaz ne . . . (Se prime za glavo.) O, moja nekdanja črna griva je zdaj siva kot umazan sneg — vidiš to? In ta moj "pukelj", ga vidiš, kako vzhaja kakor kvas? . . . Stari smo, stari, Markoš, veš to? Ti se še nisi zelo postaral, Markoš; res si lase izgubil, ampak "puklja" še nimaš na hrbtu, kakor vidim. Veš, ta moj "pukelj" je iz jame; to je spomin na tisti prekleti premog iz Kansasa, ki sem ga kopal trideset let. Saj se spominjaš, Markoš.

MARKOŠ (nestrpno): Da, da, drugega se sploh ne spominjam — ampak Jernej! —

JERNEJ: Da, ti veš, kaj se to pravi: garati pod zemljo, garati, garati, garati . . . Garati zdaj podnevi, zdaj ponoči — garati leto za letom . . . (Odkobaca k oknu in se zamakne v oddaljeno petje.) Čuj, kako lepo pojejo! Natanko tako kakor takrat . . . Kar legel bi nekam, kamorkoli, in bi jih poslušal in poslušal . . . Veš, Markoš — ti in to petje gresta skupaj. Skupaj sta prišla nocoj, pomisli! Ta pesem je prav tako moj gost kakor si ti. (Petje preneha.) Veš, to pojejo spodaj v gostilni onkraj ulice. Navadno zmirom kdo poje tamkaj, ali jaz se nisem nikoli zmenil za tisto pijansko petje; skoro nikoli ne pride nič dobrega iz tiste beznice. Čudno — nocoj je pa izjema. In nocoj prvič pojejo to pesem. Zakaj? Ali zato, ker si nocoj ti padel k meni? Ker si ti, Markoš, po tolikih letih stopil v to mojo "pečlar-

ske" luknjo, nepričakovan in nenapovedan, kakor duh iz groba? Oprosti, Markoš, ker tako govorim!

MARKOŠ (se neprestano muči, da bi mu segel v besedo): Jernej, prosim te, ne govori o duhovih iz groba! Včasih nisi verjel v tiste duhove. Čuj me — —

JERNEJ (ga brž ustavi): Saj ne verjamem, saj ne verjamem! Nikdar več ne bom verjel. To se le tako reče, razumeš? Kaj bomo z duhovi? Duhovi so pleve. Pustimo duhove. Saj smo živi in zdravi, čeprav smo že stari . . . Jaz sem neznansko vesel, ker te spet vidim — ker si prišel k meni po tolikih letih. In — oh, jaz, pozabljenost stara, niti opazil nisem, da imaš še vrhnjo suknjo na sebi. Daj, daj, odloži! (Med govorjenjem mu pomaga sleči suknjo, mu vzame klobuk iz roke in položi oboje poleg njega na zofa.) Tako. Zdaj se pa naredi domačega in povej mi kaj, kaj si vse počel v teh dolgih letih.

MARKOŠ: Prav rad, Jernej, prav rad, torej —

JERNEJ: Kako tvoja družina, Markoš? Kako vsi naši stari znanci tam v Kansasu? Govori, govori, Markoš, prijatelj! . . . Čakaj, nu, kako smo ti že rekli? Bom se spomnil, bom. Kako smo ti rekli, ko si mencal in brisal okrog? Oh, da, da, stara krtača! Govori, pripoveduj, krtača! Hehehe!

MARKOŠ: Hahaha, torej — —

JERNEJ: Hehehe, to so bili časi, kaj, tam v Kansasu! — (Naglo preneha, kakor da se je spomnil nečesa; se udari po glavi.) To ti je buča stara! Oprosti, Markoš, oprosti! Lepo te prosim, oprosti mi! Ali ne vidiš, kakšna klada sem? Tako sem razburjen, da sem čisto pozabil —

MARKOŠ: Kaj si pozabil?

JERNEJ: Pijače in prigrizka ti nisem ponudil. Pa imam vse doma. O, ne misli, da sem bankrot, čeprav sem star "pečlar". O, ti še ne veš, Markoš . . . Jaz sem na stara leta postal imenitna kuharica; vsak dan bolje kuham in pečem. Zdaj že znam po ameriško. Boš videl! (Krene proti kuhinji.)

MARKOŠ (za njim in ga potegne nazaj): Čestitam, Jernej, ampak ni treba.

JERNEJ: Kaj?

MARKOŠ: Ne bom nič jedel in nič pil. Ne zdaj — ni časa. Poslušaj me vendar —

JERNEJ: Kaj? Ti ne boš pri meni nič pil, nič prigriznil? Kakšen business pa je to? Ti več nisi tisti Markoš, ti nisi več . . . Ti nisi več tista krtača, ki bi bila požlampala vse luže po Kansasu. Kaj? Hehehe! Kaj se je pa zgodilo s teboj, Markoš?

MARKOŠ: Nič se ni zgodilo, Jernej. Zdaj nisem lačen, niti žejen. Pozneje, drugikrat. Čuj, pusti mene, da jaz malo govorim — — (*Spet se oglasi isto petje v daljavi.*)

JERNEJ: Čuješ, spet pojejo — in baš tisto pesem! Ali ni to imenitno? Kakor da jo bi bil naročil . . . Pojejo kakor takrat, kakor takrat . . .

MARKOŠ: Kdaj je pa bilo "takrat"?

JERNEJ: To je bilo takrat, ko sva se zadnjič videla. Si že pozabil? Velika slavnost je bila. Kaj je prav za prav bilo? — Naša delavska slavnost. Da, da, petletnica našega socialističnega kluba. Ali je bila? Ne — bila je desetletnica društva Slovenske narodne podporne jednote. Ne — eh, zlomek, če vem, kaj je bilo!

MARKOŠ: Oboje je bilo, toda pusti to, Jernej. (*Petje preneha.*)

JERNEJ: Da, da, imaš prav. Oboje je bilo, dvojna proslava. Mi smo pa bili vsi pokonci — nosili zastave, vse ovenčane — jaz sem nosil rdečo — korakali (*švedra po sobi sem in tja*), pred nami godba in zavili smo v gozd, v katerem je bil naš piknik, proslava, govori — pokojni čikaški Jože nam je govoril — pijača in petje! In kakšno petje, Markoš! Baš to pesem so peli med drugimi, samo bolj glasno; saj veš, bilo je več basov in tenorjev. Ali se spominjaš? Kako se ne bi spominjal! — Čakaj, nu, morda se pa ne spominjaš . . . Jaz se dobro spominjam, da si bil tistega dne tako natrkan, da si imel ves svet za en sam sod vina . . .

MARKOŠ: Pusti, pusti! —

JERNEJ: O, Markoš, krtača krtačasta, to ni bilo prvič! Sam ne vem več kolikokrat smo rudarji tam v Kansasu slavili to in ono in ti si se ga vselej navlekel. Se spominjaš, kako je bilo enkrat na prvega maja? Ne vem več, katerega leta je bilo, morda boš ti vedel. Na tisti hribček smo korakali. Na hribčku je bilo nekaj dreves in pod drevesi so bile mize. Na vrh najvišjega drevesa smo pričvrstili rdečo zastavo in na mizo pod tem drevesom smo posadili čikaškega Jožeta. Pa je mož govoril, govoril in govoril o trpljenju delavcev, o delavskih pravicah, ki niso hotele priti, o kapitalističnih krivicah, ki so vsak dan prihajale . . . Govoril je o veliki delavski zmagi, ki pride in mi smo mu ploskali in odobravalni vsako njegovo besedo. Si že pozabil? Potem smo se zabavali; fantje in dekleta, možje in žene na plešišču, ti si se pa napil.

MARKOŠ (*silno nestrpno*): Dobro, dobro, Jernej! Res je bilo, ali zdaj je nekaj drugega — —

JERNEJ: Seveda je, hehehe, krtača stara, zdaj so samo še spomini na naše mlade dni . . . Ampak mi stari smo še fantje — mi kovači, mi garači — mi se še ne podamo! Nikakor ne, Markoš! Mi stari borci, hej! — Si že pozabil, kako smo organizirali, agitirali, brusili jezik in pete, kako smo štrajkali, štrajkali! . . .

MARKOŠ (*se ne more več strpeti*): Nehaj, nehaj, Jernej! Dovolj je zdaj spominov iz Kansa. Daj, spomni se tudi na Minnesoto! — —

JERNEJ (*ostrmi, kakor da ga je nekaj presunilo in omahne na stol*): Na Minnesoto — (*glas mu pada*) na Minnesoto. Prijatelj — Minnesota je izbrisana iz mojega spomina.

MARKOŠ (*suh*): Izbrisana? Pamet, pamet, Jernej! Tudi v Minnesoti si garal v rudniku, tudi tam si štrajkal.

JERNEJ (*premagan, milo*): Da — toda tam je vse — šlo — po gobe . . . Tam sem bil osleparjen — prevarjen — okraden — za ženo in otroka.

MARKOŠ (*mirno, sočutno*): Koliko let je že tega?

JERNEJ: Ne vprašuj — vseeno je — pozabimo.

MARKOŠ: Bodi mož, Jernej! Star borec si, praviš, torej je čas, da preboliš vse udarce, ki so te topli v življenju. Meni je vse znano. Imel si mlado ženo — tudi ti si bil takrat še mlad — in sinčka, komaj nekaj mesecev starega. Prišla je stavka in prišli so stavkokazi. Ti si bil dan za dnevom na stavkovni straži kot mož, kot zaveden delavec — med tem ti je pa stavkokaz premotil ženo in izginila sta s tvojim otrokom neznanu kam.

JERNEJ (*nemo kima nekaj hipov in si položi obraz v dlani*): Tako je bilo . . . (*Polagoma prihaja k sebi.*) Čuden človek sem, Markoš. Nad tisto krivico, ki se mi je takrat zgodila, me še danes lomi srd. Ne toliko zaradi nje, ki sem jo imel tako rad, ne, marveč zaradi otroka — zaradi Jernejčka, svojega edinega sinka, o katerem še danes ne vem, kje je, ali živi ali je mrtev.

MARKOŠ: Tega si si sam kriv, ker se nisi pobrigal, da bi bil izvedel.

JERNEJ: Priznam. Nisem mogel — moja trma je bila velika.

MARKOŠ: Čuj, Jernej! Ali bi zdaj rad vedel?

JERNEJ (*gre k njemu*): Ali ti kaj veš? Kaj ti veš?

MARKOŠ: Baš zaradi tega sem prišel k tebi — ti si pa bil tako zgovoren, da nisem mogel priti do prave besede.

JERNEJ: Pa zdaj govori! Govori, govori, Markoš! — (*Petje se obnovi.*)

MARKOŠ: Čuješ, spet pojejo.

JERNEJ: Ne brigaj se za petje, Markoš, govori!

MARKOŠ: Prej sem moral jaz potrpeti, zdaj boš pa ti.

JERNEJ (*ga objema in vleče za suknjo*): Govori, Markoš, govori! —

MARKOŠ: Čim ti prenehaš, se usedeš in lepo umiriš, pa bom govoril, prej pa ne! Vidiš, Jernej, tudi jaz znam biti trmast. Poslušaj petje! — Ali ne pojejo lepo, kakor takrat?! . . .

JERNEJ (*ga gleda presenečen, a se prema-*

guje in počasi sede zraven njega na zofo. Nekaj hipov je vse tiho): Nu, Markoš, zdaj sem tiho in poslušam . . .

MARKOŠ: Hohoho, nisi — še nisi tiho. Mar ne pojejo lepo ko takrat?

JERNEJ (jezno odmahne z roko in odpre usta, toda spet jih zapre in je tiho).

MARKOŠ (vstane): Dobro, Jernej, stara krtača, naj bo! (V tem hipu petje preneha. Markoš gre do vrat na sredi, jih odpre in pomigne nekemu zunaj.)

JERNEJČEK (mlad mož, okusno oblečen, vstopi držeč klobuk v roki).

VERA (tudi prikupno oblečena, vstopi za njim).

MARKOŠ: Jernej! To je mister Jerry Hrast, konstrukcijski inženir v federalni službi, po domače tvoj sin. In to je mrs. Vera Hrast, po domače njegova žena.

JERNEJ (vstane, naredi nekaj korakov in obstane ves tresoč se od razburjenja; govori komaj slišno in pretrgano): Moj — sin! Moj — sin! Da — da, saj — bo tako — bo tako . . . Pet — in — trideset let si star, kaj ne . . .

JERNEJČEK (pade Jerneju okrog vratu):

Oče! — Moj oče! — (Oba sta objeta nekaj momentov in nato si brišeta oči.)

JERNEJ (polagoma stopi k Veri, jo gleda hip ali dva, jo objame in pritisne k sebi na prsi).

VERA (s tresočim glasom): Pozdravljeni, oče! (Ga poljubi na čelo.)

MARKOŠ (tudi ginjen, posadi Vero na stol, Jerneja in Jernejčka pa na zofo): Tako, Jernej! Moj nalog je zdaj končana. Pripeljal sem ti sina, tvojega Jernejčka — pripeljal sem skupaj stari in mladi rod. Mi stari odhajamo . . . Mi stari, ki smo gradili in zgradili s težkim trudom in žrtvami to, kar danes imamo — odhajamo, da boš vedel, ti stari rudar, stari borec, stari garač! Novi rod stopa danes v življenje slovenskih delavcev v Ameriki! —

JERNEJ (nemo prikimava).

JERNEJČEK: Da, dragi oče, mi bomo nadaljevali vaše delo, oče. Nadaljevali bomo delo za veliko socialno pravico, toda delali bomo na svoj način, ameriški način in bolj praktičen način. (Mu boža sive lase.)

MARKOŠ: Nu, Jernej, krtača stara, zdaj pa prinesi tisto svojo pijačo in prigrizek! — (Petje se obnovi v ozadju.)

(ZASTOR.)

Ed Tomšič:

Njegova pot

V BLIŽINI izvira Pivke in blizu gradu Kalca, kjer so Vilharji gospodarili, pesnikovali in izumirali, se je v precej veliki kmečki vasi narodil naš Peterček, ki je kaj kmalu pokazal, da ljubi svobodo nadvse in da ima poseben talent za pohajkovanje. Zato je šolska doba pomenila zanj dobo križev in težav — vzlic temu, da mu učenje ni delalo posebnih preglavic. Zato pa je, če je le mogel dobiti sebi enake tovarišije, trgal hlače rajši drugod nego pa na šolski klopi. In v trganju hlače je bil mojster, da malo takih. To je vredno povdarka, če pomislimo, da so bili Petrčkovi starši blagoslovljeni z veliko družino. Hraniti in oblačiti dvanajst otrok, pa še skrbeti za staro očeta in staro mater, ni bila šala. Nekaj otrok je pomrlo že v mladosti, nekaj pa jih živi še danes, med temi seveda naš nekdanji Peterček.

Ko mu je bilo okrog osem let in je nosil hlače še na eni naramnici, je oče njegov spoznal, da gre hiša rakovo pot in da je ni druge poti zanj, kakor tista, ki pelje v Ameriko, ako se hoče obdržavati na površju.

Imel je v Ameriki srečo. Zaslužek je bil dovoljen in prihajale so lepe vsote denarja domov Peterčkovi materi v roke. Bogu v zahvalo pa je bilo

seveda treba tu in tam dati za kakšno mašo. Na ta način si pa tudi utegneš pridobiti prijateljstvo duhovščine. To prijateljstvo pa zahteva še več maš, pa i gnjati in najboljše klobase raznim svetnikom v čast in zahvalo. Pa tudi na domačo mizo je prišlo kaj boljšega, ako je prišel kak duhovnik v goste.

Otroci pa so se morali postiti številnim svetnikom vsakemu posebej in potem pred praznikom Vseh svetnikov pa še vsem skupaj v čast. Peterčku to ni šlo v glavo. Meneč, da je postnih dni le preveč, se je uprl materi, ko je zopet napovedala: "Jutri bo post svetemu Florijanu." Vprašal je, kje da je bil sv. Florijan takrat, ko so se postili za vse svetnike skupaj. Toda pomagalo ni nič, postnih dni ni bilo nič manj, naj je še tako godrnjal.

Za tega pa je v hiši zavela nova sapa. Ena Peterčkovih sester se je odpravljala od doma. Učit da se je šla za učiteljico, so pravili, in Peterček je zazijal od začudenja. Da bi imeli v hiši učiteljico, to je bilo zanj pač nekaj tako izrednega, da kar ni mogel verjeti, dokler ni prišla domov na počitnice. Ali ko se je vračala zopet v šolo, se je odpeljala z njo i druga Peterčkova sestra.

To pa mu je bilo preveč, kajti imel je sestri rad in prav žalostno je gledal, ko je mati polagala v velik lesen kovčeg rjuhe, srajce, jopice, i. t. d., vsakega po en ducat. Končno se je udal in se tolažil, češ, naj pa postaneta gospodični, če ni drugače, sestri mi le ostaneta v kljub temu.

Komaj, komaj je pričakal počitnic in njune vrnitve. Ali ko ju je končno na postaji uzrl, mu je srce skoro zastalo. Imeli sta na sebi nekakšne bele trde ovratnike s pentljo spredaj, kar ju je obe odtujevalo. Petra je zazeblu pri srcu, kajti jasno mu je bilo, da sta postali nuni. Niso zaman prihajali duhovniki v hišo, zdaj ta, zdaj oni!

Sestri sta pa itak kmalu potem druga za drugo v samostanu umrli. In med tem ko ju je Peter objokaval, je mati njegova s pomočjo duhovnikov imela tudi zanj načrt pripravljen. Že prej je semintja vpričo Petra hrepenče dejala: "Srečna mati, ki rodi mašnika!" Toda dečku se ni sanjalo, da tiči za temi besedami še kaj več, dokler ni nekega dne poklican v hišo našel mater in kateheta v nekakem svečanem razpoloženju.

"Jutri gremo v Ljubljano, Peter. Gospod so rekli, da bi bilo lepo od nas, če bi dali tebe v škofovske zavode . . ."

Tisto noč ni Peter zatisnil očesa. Rojile so mu po glavi vsakojake neprijetne misli. Res je dovršil štirirazrednico s prilično dobrim uspehom. V verstvu je dobil celo najboljši red. Saj je pa tudi znal ves katekizem in zgodbe na pamet, če ne, bi bilo pa padalo po njegovem hrbtu . . . Toda šole ni ljubil in bil je prav vesel, da jo je dovršil. Zdaj pa ga silijo od doma v drugo, tujo, kjer bi ga mučili še dalje. Pa je sam pri sebi sklenil, da ne pojde.

Toda zarana drugega dne ga je čakal pred hišo voziček z vpreženim konjem. Zaman je Peter krilil in kričal, moral je na postajo in na vlak. Ej, kako bi ga ta voznja zanimala, saj se je topot prvič z vlakom vozil, prvič bo tudi videl Ljubljano, toda v ozadju vsega tega ga je strašila misel na šolo in mu zagrenila vse skupaj.

Priromali so v zavod v Šent Vidu. Vpisali so ga in ob slovesu mu je mati stisnila v roko nekaj denarja. To je Petra poživilo. Vedel je, kam bo obrnil teh nekaj kron. Z vlakom, s katerim se je vračala mati, se je ponosno vračal tudi njen sin . . .

Toda komaj je izstopil na domači postaji, je bil materi in katehetu v rokah in s prvim vlakom je moral znova v zavod. Ali naj so ga še bolj nadzorovali, vseeno jim je ušel. Rajši za pastirja kot za lemenatarja! si je godel domov grede. Kako so ga pa doma sprejeli, si čitatelji lahko mislijo. Dosegel pa je vendar, da ga v šolo niso več silili.

Tako so mu prav po nepotrebnem kalili mlado

življenje. Ni čuda, da je pričel mrzeti duhovščino in vse, kar je bilo z njo v stiku.

Za tega je prenehala vojna, na Petrovo srečo še pravočasno, in odprla se mu je pot v Ameriko. Kakor hitro je mogel, se je poslovil od domačih, pa tudi od večnih pridig in krščanskega nauka, od župnika in odveze, ki je ni dobil, in odšel v deželo, kjer se je šele prav naučil ceniti svobodo mišljenja.

INTERNACIONALE

Letos mine 74 let, od kar je bila ustanovljena prva internacionala. Ustanovno zborovanje se je vršilo 28. septembra 1864 v Londonu. Navdušenje zanjo je bilo veliko. Imenovali so jo "mednarodno delavsko združenje". Začetno navdušenje se je kmalu spremenilo v ljute boje med pristaši Marksa in strujami drugih nazorov. Padee pariške komune je povzročil v delavskem gibanju onih dni veliko poparjenost in pospešil razpad prve internacionala. Mnoge delavske skupine so gojile skupne vezi naprej in volja za novo mednarodno delavsko združenje je polagoma rasla. Tako je nastala "druga internacionala". Razpadla je med svetovno vojno. Njena naslednica je današnja Delavska socialistična internacionala. Mednarodna delavska zveza strokovnih unij sodeluje z današnjo socialistično internacionalo. Komunisti imajo svojo internacionalo s sedežem v Moskvi. Imajo tudi internacionalo strokovnih unij, ki pa je močna samo v Rusiji. Leta 1937 so komunistične unije predlagale združenje s socialistično Mednarodno zvezo strokovnih unij. Vršila so se nato pogajanja v Moskvi, toda zastopniki obeh skupin se niso mogli sporazumeti.

NJEGOVA REVIIJA

Rebel Artz

Filip Godina:

RELIFNA ŠTEVILKA

DANES je on samo še reliefna številka. Nekoč je bil izboren vlivar in slovel je za najpridnejšega delavca. Bil je vesel človek, od vseh upoštevan in čislán. Imel je avto in na svoji lepi hišici odplačanega že prilično dolga. Toda leta so minevala. V njih se je staral in pešal. Roke so postale okorne in zvinjene od trdega dela, zmučenosti in revmatizma. Tudi oči so mu opešale.

Tako je bil primoran vprašati za javno pomoč in postal je reliefna številka. Njegova žena si je pred leti v nesreči zlomila nogo. Nikoli ji je niso pravilno uravnali in ostala je pohabljena. Prememata skupno \$23.85 podpore na mesec, kar jima mora zadostovati za hrano, stanarino, kurivo, obleko in za zabavo, ako bi za slednje sploh še kaj ostalo. Imata sobo s par okni. Nekaj šip na njih je razbitih in so zalepljene s papirjem. Mala pečica je vsa zarjavela in pripravljena vsak čas razpasti. Nimata ne električne svetilke, ne vodnih cevi. Sveti jima leščerba. Vodo si morata prinašati v sobo v vrčih. Takšno je njuno sedanje življenje.

Svoječasno, kadar je izgubil delo, si je lahko poiskal drugega. Danes bi bilo iskanje zaslužka zanj zaman. To ve, zato za delom več ne vprašuje. Saj ga niti mladi, zdravi ljudje ne dobe. Vrh tega nima denarja za voznino na pouličnih karah, hoditi peš pa tudi ne more. Čevlji so skoroda že brez podplatov. Namesto nogavic rabi časniški papir.

Taka je usoda reliefne številke.

Tisoče jih je. In tisoče drugih, ki so izgubili delo, čakajo, da postanejo reliefne številke. Kaj naj napravimo z njimi? Mar jih naj pustimo poginiti? Ali pozimi, da umrjejo gladu in mraza? To bi bila namreč ena pot, da se jih iznebimo. Ampak sitnost je v tem, da nočejo pa nočejo umreti kar tjavendan. Umiranja počasi, v mizeriji in nezadovoljstvu pa tudi nihče ne mara.

Vzlic temu so stotisoči prisiljeni hirati na tak način v stanovanjih, ki so bolj luknje za podgane kakor človeška bivališča. To so tovarne bacilov, ki obratujejo neprestano 24 ur dnevno. Posledice so socialne bolezni, kriminalstva in degeneracija. Časopisi poročajo o "izprijeni" mladini in delomrznih "relifnikih", ki jim je briga le javna podpora, ne pa iskanje poštenega zaslužka. Mnogi ljudje takim poročilom verjamejo in reveže po krivem kritizirajo, češ, delo si naj bi poiskali, pa jim ne bi bilo hudo in nam ne bi bilo treba plačevati za njihovo vzdrževanje. Ampak delati nočejo. Taka je njihova sodba. Strup ubožstva poraja strahovite učinke.

Ta izgubljeni, ničvredni "bum", ki je imel svo-

ječasno dobro delo in primeren zaslužek, ki je vlivar razne modele v livarni, je danes samo še številka. Milijone jih je, in ti milijoni so vsled izgube zaslužka potegnili za sabo druge milijone. Nimajo mezde in brez zaslužka ni kupne moči.

Dokler je delal, je svoje obveznosti točno zmagoval. Posojilo na hišo ga je sicer mučilo, toda obroke je vzlic temu odplačeval. S to vztrajnostjo je s pomočjo njemu sličnih dolžnikov pomagal marsikoga obdržati pri delu in zaslužku. Kupil je gasolin za svoj avto, vstopnice na prireditve, obleko, vstopnice v kino, plačeval račune za vodo, elektriko, plin itd. S tem je pomagal delavcem obdržati si službe na oljnih poljih v Oklahomi, premogarjem v Penni, v Illinoisu, itd., delavcem na poljih naravnega plina v Texasu, ovčarjem, ki pridelujejo volno, plantažnikom bombaža v Alabami in tako naprej. Vse, kar je kupil, je plačal v gotovini.

Danes je on le reliefni odjemalec—človek, udarjen z žigom miloščine. Sedi, se sprehaja, premišljuje in čaka smrti. Kaj drugega naj mu še nudi to življenje! Niti čitati ne more več! Njegova očala so se že davno razbila in iz male vsotice \$23.85 na mesec ne more ničesar iztiskati za nova očala. Seveda, če bi imel denar, prav gotovo si bi kupil očala in bral, da si bi lajšal življenje. Tu in tam bi se prejkone tudi napil. Ko je bil zaposlen, ni popival. Le tu in tam si je privoščil kozarec piva. Smatral je za svojo dolžnost službo vestno opravljati.

A usoda mu ni bila mila. Če hoče živeti, ga drži na nitki relief. Toda od vsote, ki jo prejema, gre znaten odstotek nazaj vladi. Prodajni davek na primer in še marsikak drug indirektni davek, ki je vključen v cenah za živila, katera prejema.

Za reliefne številke to ni važno. Važno pa je zanje dejstvo, da morajo iskati pomoč, dasi bi bili radi pridni delavci in si plačo dostojanstveno služili. A obupavajo od leta do leta. Nihče jim ne nudi gotovosti, da bodo še kdaj stalno zaposleni in se preživljali z nemiloščinskim delom kot ponosni ljudje.

Ali naj dopustimo nadaljevanje takih razmer? Da bo sistem kot je še v nadalje trpinčil ljudi, ki bi radi bili LJUDJE, ne pa reliefne številke?

Ne—pod nobenim pogojem!

Ampak prijatelji, baš to je, kar ves čas dopuščamo. Izgleda, da se za rešitev tega problema nihče resno ne zanima. Znamenja o kaki revoluciji ni nikjer in niti ni upanja, da se v teh okolščinah sploh dogodi. Niti ni potrebna, kajti na razpolago imamo boljša sredstva. Toda ljudje, ki žive v bedi, so preveč resignirani in zlomljeni. Torej

bi se morali zavzeti za spremenitev položaja oni, ki še niso vrženi na kup reliefnih števil. Ti slednji dobro vedo, da so proti reliefnim številkam—ako bi se fizično uprle—naperjene strojnice, puške in bikovke. Torej bi bilo nesmiselno, da si bi gorje še s tem povečavali.

A ostali milijoni delavcev? Koliko časa bomo še gledali nadaljevanje tega neznosnega stanja? Mar naj kar mirno zremo, kako se ta obupni položaj širi, kakor kolobarčki v vodi, ako vržeš kamen vanjo?

POGLAVJE O BLAZNEMU "FIRERJU"

Po raznih virih MILAN MEDVEŠEK

SVET je danes bolj razdvojen kot kdaj prej. Zvijza se v krčih nasilja, od perversnosti in lakote, vsled izdajstva in umorov. Vseposod bruha kri: v Španiji in v Rusiji, v Nemčiji in Avstriji, na Kitajskem in Japonskem, pa niti vojne ni, ampak zgolj neoficielni klanje. Intrigantni diplomatje, ki so od Boga izvoljeni varuhi "božjih" interesov, skomizgavajo z rameni, si radi "nevtalnosti" tišče prste v ušesih in čez noč se poljane spremene v pokopališča, mesta v razvaline; mrtaški prst se razteza čez dežele in ne prizanesa niti nedolžnim otrokom. In videti je, da je svet še daleč od miru, da zvoki hozane utihujejo, namesto njih pa rožljajo verige glasneje in glasneje.

ADOLPH HITLER

nija in Hitlerja. Koliko glav je že padlo radi njih! Lani in letos rogovali posebno Adolph Hitler. Oglejmo si tega blazneža od blizu.

Adolf Hitler je velik čudak, kompleks, ki menda nima primere v zgodovini; človeški stvor, čigar inteligenca je zelo dvomljive vrednosti. Mož je neprestano v nasprotjih sam seboj in baš to ga meče iz enega ekstrema v drugega; ta trenutek je krut kot sadist, naslednji pa sentimental

Rešitev je v vzajemnosti delavskega in srednjega sloja. Čimprej spoznata, da jima nudi izhod le družba, temelječa na demokratičnem socializmu—drugačen socializem sploh biti ne more—toliko prej bodo reliefne številke povsem nepotrebne. Šele kadar se odločimo za tako preuredbo, bo naš Prvi maj res resničen praznik zmage vseh, ki morejo in hočejo delati, kajti ta naš cilj bo dosežen. Verige odpadejo in reliefne številke bodo vržene na smetišča.

do jokave cmeravosti. Pri mnogih Nemcih šteje več kot Bog; jim je božanstvo, katero jih napolnuje z ljubeznijo, strahom in nacionalistično ekstazo, dočim ga mnogi smešijo — seveda ne javno — ter ga imajo za navadnega šarlatana in pravijo, da je on srečen histeričen norec, ki je s svojo lažljivo demagogijo zajahal nemški narod.

Ta demagog, ki je na čelu nacijev, neoporečni poveljnik nemške armade in mornarice, voditelj vseh Nemcev, predsednik in kancelar tretjega rajha, "odrešenik" Avstrije, je bil rojen v bivši avstro-ogrski monarhiji l. 1889, torej mu je komaj 49 let. V šolo je pohajal le malo let in nima globoke izobrazbe, kot jo ima na primer Benito Mussolini. Čita skoro nič. Versailleska pogodba je imela na njegovo življenje velikanski vpliv, navzlic temu pa je zelo dvomljivo, če jo je kdaj do konca in natančno prečital. Učene ljudi: umetnike, pisatelje in intelektualce sovraži. Po svetu ni nikoli potoval. Od kar je prišel iz Avstrije v Nemčijo, je šel iz Nemčije samo enkrat. To je bilo leta 1934, ko je obiskal Mussolinija v Benetkah. Zna samo nemščino in pa nekaj francoskih besed.

Oni, ki so se kdaj sestali s Hitlerjem, pravijo, da je zelo neroden in nemiren človek; nima tiste diplomatske prikupljivosti, ki običajno odlikuje ljudi, kateri igrajo važne vloge na svetu. Pri delu in raznih odlokih je skrajno počasen. Moč hitre odločitve izvira iz notranje harmonije, te pa on nima. Po značaju je čustven in v čustvenih hipih izreče vse, kar mu pride na jezik, pozneje pa svoje obljube in besede enostavno pogazi. Pravili so, da je njegova najlepša lastnost zvestoba, toda od kar je dal umoriti svojega najboljšega prijatelja kapitana Roehma, tega ne verjame nihče več. Koliko moža je v njem, se lahko razvidi iz teh faktov: Oblastem na Bavarskem se je zaklel, da ne bo podvzel puča (rabuka, revolucija, strmo-glavljenje vlade), storil pa je nasprotno. Prav tako je sveto obljubil, da bo sodeloval s Papenovo vlado, kmalu potem pa jo je strl. Ko je pričel z uporom v Munchenu, je dejal, da bo storil samomor, ako revolucija ne uspe. Puč je bil fiasko, Hitler pa še vedno živi.

Firer je slabega zdravja. V mladosti je bil bolan na pljučih, v svetovni vojni pa mu je opešal vid.

Na sprehod ne gre nikoli, telovadi tudi ne in prav tako se ne briga za kakšen drug šport. Edina stvar, ki ga zanima je godba, posebno Wagnerjeva. 25. julija 1935. leta, ko so naciji na njegov ukaz umorili avstrijskega kanclerja Dollfussa, je bil Hitler v operi. V svoji obsedenosti za godbo je šel celo tako daleč, da se na njegovo povelje od časa do časa zaključil zasedanje rajhstaga (nacijske zbornice) s kakšno Wagnerjevo opero, na veliko dolgočasje onih poslancev, ki jim ni za glasbo. Mož potrebuje godbo kot morfinist morfij. V prejšnjih časih mu je moral klavirist Hanfstaengl igrati na klavir in ga z godbo zazibati

v spanje, kar je zelo podobno onim otrokom, kateri ne zaspajo, ako jim mamica ne poje "aja tuta nina".

Kot že omenjeno, Hitler ne čita in sovraži intelektualce, prav tako pa je sovražnik tobaka in pijače. V njegovi navzočnosti ne sme nihče prižgati cigarete. Za meso tudi ne mara. Ko mu je Mussolini priredil banket, se ni niti dotaknil mesa, ampak jel samo cvrtje. Oblači se preprosto, skoro zanikrno: najrajši nosi rjavo srajco ali pa civilno plavo obleko, nikdar pa ni brez dežnega plašča.

Človeka se sodi po njegovih prijateljih in po družbi, v kateri se giblje, toda Hitlerja ne moremo soditi po njegovih prijateljih, ker jih nima. Njegov najintimnejši prijatelj je bil Ernest Roehm, nekdanji poveljnik SA (Sturm Abteilung—napadalne čete rjavosrajčnikov), katerega pa je dal umoriti 30. junija 1934. Roehm je bil edini izmed 65.000.000 Nemcev, ki se je tikal s Hitlerjem.

Najbližji Hitlerju je poročnik Bruckner, ki je poveljnik njegove osebne straže, ob vsakem času pa ga lahko obiščeta dr. Schacht, bivši finančni in gospodarski diktator, in pa Joachim von Ribbentrop, svetovalec v zunanjih zadevah (sedaj poslanik v Angliji), dočim se mu morata njegova glavna pobočnika Goering in Goebbels poprej naznaniti, predno jima dovolijo avdijenco.

Obsednež, ki vlada enemu izmed najkulturnejših narodov na svetu, je res pravi čudak. Zanj ne eksistira drugega kot Nemčija, velika Nemčija in nacizem. Za vse druge stvari, ki se gode okoli njega, je slep. V času volilne kampanje l. 1928. je neki časnikar potoval ž njim v aeroplanu vsak dan skozi dva meseca in opazil je, da ni Hitler spregovoril vse dolge ure niti besedice, ne s potniki in ne s svojimi tajniki. Časnikar pravi, da je prepričan, da ga Hitler sedaj ne bi spoznal, ako bi ga kje slučajno srečal.

O tem "velikem voditelju" je znano, da sovraži sentimentalnost drugih oseb, on sam pa se čestokrat cmeri kot otrok in izbruhne celo v jok. Ko mu je Otto Strasser naznanil, da zapušča nacijsko stranko, ga je firer prosil vso noč, naj nikar ne stori tega. Med tem rotenjem se je trikrat zjokal. Večkrat je plakal v tistih časih, ko še ni bil v vladi, posebno kadar so se mu zasnovani načrti podrli. (Primerjajmo Hitlerja s Stalinom. Ali si moremo predstavljati cmeravega Stalina, ali pa da bi mu morali na klavir igrati uspavanko?)

Lepi Adolf se ne zanima za ženske. Žena je zanj le predmet, ki naj opravlja družinske dolžnosti in rodi sinove, da jih bo imel Vaterland dovolj za "kanonenfuter".

V svoji avtobiografiji "Mein Kampf" (Moja borba) piše: "Življenje nemških žen ne sme biti moderna, perfumirana ljubezen." Adolf sicer ne sovraži ženskega spola, vendar pa se mu izogiblje. Mnoge nemške lepoticice so norele za njim, toda niso bile uspešne. Dolgo časa ga je ženila Frau Goebbels, a ves trud je bil zaman. Pred svojo poroko je sama norela za njim. Nekaj časa so se širile govorice, da je zaročen s sinah Richarda Wagnerja, kar pa ni bilo res. Domneva se, da najbrže ni imel nikoli nič opraviti z ženskim spolom in da je še nedolžen. In ravno vsled tega razmerja do žensk so mnogi šušljali, da je homoseksualec, ali časnikarji, ki so preiskali njegovo zgodovino, niso mogli nič odkriti, ki bi potrjevalo te govorice.

Nemški diktator je bil vzgojen v rimsko-katoliški veri, katero pa je izgubil že v zgodnji mladosti. Takoj ko je prišel na krmilo, je pričel z gromom nad katoličani, protestanti in židi. Seveda to pa ne vsled verskega stališča, ampak zgolj iz političnega. Boj je pričel proti vsem, ki niso stoprocentni Nemci. Katoličani so prav tako mednarodni kakor so židje, zato ven ž njimi! Razumljivo, spravil se je zaradi istega vzroka tudi nad socialiste, pacifiste in komuniste. Nemčija mora biti očiščena mednarodne golazni, za "očiščene stoođtotne Arijce."

Med Vatikanom in nemško vlado je prišlo nekajkrat

skoro do preloma. Katoličani morajo služiti dvema gospodarjema, to pa je proti načelom mogočnega firerja. Pri neki priliki je vzkliknil: "Mi ne maramo drugega Boga kakor Nemčijo! Nemčija je naš Bog in naša vera!"

Vsemu svetu je znano, kako silno trpe Judje v nacijski Nemčiji. Hitlerjevo bedasto in zakrknjeno sovraštvo do njih se jasno kaže iz tega primera: Rad bi videl igro "Tovariš", toda predno je šel v gledališče, je ukazal svemu tajniku, naj telefonira v Pariz avtorju Jacquesu Devalu in ga vpraša, ako so bili že njegovi stari starši arijske krvi. Ta prievrknjeni možicelj si ne bi odpustil "greha", ako bi videl vsled neprevidnosti igro, ki bi jo spisal pisatelj židovske krvi.

Firer je po naravi velik strahopetec. Potuje vedno z aeroplanom, kjer se čuti na najbolj varnem kraju. Misli o atentatu ga neprenehoma strašijo, zato je močno zastražen. Poveljniki njegove osebne straže so Bruckner, Schaub in Schrek. Vsi trije so vezani s prisego, da takoj izvrše samomor, ako se bi firerju kaj zgodilo.

Svoječasno je bil pri Hitlerju neki angleški diplomat, ki je bil nekoliko nervozen in se zadel v vazo ter jo prevrnil. Diplomata se je prestrašil, še bolj pa ko so od vseh strani izza zaves planili proti njemu stražniki z nasajenimi bajoneti.

Adolf se ne boji samo krogelj, ampak tudi kritike. Bog varuj, da se bi kdo drznil kritizirati njegova dejanja! Kar on stori je sveto in perfektno! Neki diplomat, ki mu je pomagal v časih, ko se je Hitler še boril za priznanje in moč, ga je ob priliki prijateljsko kritiziral. To ga je tako razburilo, da je bil tisti dan ves iz sebe. Diplomata so prijatelji pozneje posvarili, naj ne bo odkritosrčen ž njim pod nobenim pogojem.

"Demostena" v rjavi srajci niso pognale kvišku samo razmere, ampak tudi njegova govorniška moč. Pri tem pa je najznačilnejše, da je Hitler faktično slab govornik; kriči, geste so mu okorne, glas se mu pretрга skoro pri vsaki besedi in nikoli ne ve, kdaj je čas skončati. Goebbels na primer je veliko boljši govornik, navzlic temu pa je Hitler tisti, ki spravi ljudstvo v tako histerijo in navdušenje, da bi ga lahko zapeljal v najabsurdnejša dejanja. V klavnico bi jih lahko povedel in se ne bi ustavili.

Njegove besede imajo magično moč in prav tako njegova načela. On dobro ve, da Nemci ljubijo "vaterland", uniformo in da so radi komandirani. Goebbels, Goering, Bruckner in mnogi drugi vodilni naciji so pričeli drveti za njim takoj, ko so ga slišali prvič govoriti. Mož dobro pozna govorniške trike. Pred 17 leti je govoril na Bavarskem, kjer je bila tedaj trdnjava komunistov. Avdijenca je razgrajala in mu skušala razbiti shod. Kritičen moment pa je prišel zanj, ko je prišel na oder slep vojni veteran in pričel vehementno udarjati po Hitlerjevih izvajanjih. Že je bilo videti, da ga bodo vrgli skozi okno, ko je nenadoma zakričal: "Tudi jaz sem oslepel v vojni in vem, kako se počuti slepec, toda jaz sem spregledal!" Te besede so ga rešile.

Kaj pa opozicija? Ali nima Hitler nasprotnikov v Nemčiji? Ves svet pozna sadistične krvoločnosti, ki so jih naciji izvajali nad opozicionalci in jih še izvajajo. Udaril je po protestantih, katoličanih in judih; smrtno je ranil delavski razred; pomoril je socialiste, republikance in komuniste. Kje so oni Hitlerjevi nasprotniki, ki so ostali še pri življenju?

Od početka svoje vlade pa do 10. aprila t. l. je Hitlerjev režim razpisl tri plebiscite. V prvem je "vprašal" nemški narod, da "dovoli" Nemčiji izstopiti iz lige narodov. Prejel je zaupnico na celi črti. 92,3% volivcev je glasovalo za izstop. Drugi plebiscit se je tikal združitve predsedniškega in kanclerskega urada. Izmed 43.529.710 volivcev jih je glasovalo za Hitlerja 38.362.760. Tretji plebiscit se je vršil glede Porenja. 98% vseh volivcev je odobrilo vkorakati njegovemu vojaštvu v Porenje. Ena-

ko je zmagal s svojim plebiscitom, v katerem je od volilcev zahteval, da mu odobre pridruženje Avstrije k Nemčiji.

Razumljivo, ako se ne bi vršile volitve pod visečim mečem, bi bili zaključki popolnoma drugačni. Zadnje napol demokratične volitve v Nemčiji so se vršile 5. marca 1933. Kljub temu, da so naciji že tedaj terorizirali volivce, je Hitler prejel samo 37% vseh glasov, dočim so marksisti prejeli 11,845,000 glasov. To ni majhno število, toda vprašanje je, kaj se je zgodilo s temi volivci? Res, mnogo marksistov je bilo poklanjih in izgnanih v koncentracijska taborišča, vendar ne vsi. Ali so se ostali čez noč prelevili v nacije? Ne, niso se in se nikoli ne bodo! V Nemčiji je še veliko marksistov, toda se skrivajo. Nacijski vohuni so za njimi kakor stekli psi. Radi varnosti, da zabišejo sled pred steklimi psi, so se mnogi izmed njih pridružili nacijem. Sedaj je njihov položaj nepopisno mučen in obžalovanja vreden, kajti požreti in zatajiti morajo vse svoje ideale in enostavno potrditi in pristati na vse. Mnogi se še vedno skrivajo in čakajo svojega dneva. Ta dan bo prišel, ker mora priti!

Pokolj med naciji

Krvavi pokolj, ki se je izvršil v Nemčiji, dne 30. junija 1934. l., je bil neizogiben. Hitler je stal pred neprijetno alternativo: ali se naj odloči za regularno armado (Reichswehr) ali pa za SA (Sturm Abteilung), ki je bila njegova privatna armada, kateri pa je načeloval kapetan Roehm. Hitler se je po dolgem obotavljanju končno odločil za Reichswehr, zato je morala biti armada rjavosrajčnikov razpuščena. Moral je slediti neizogiben pokolj, v katerem je bilo umorjenih okoli dvesto prominentnih nacijev. Hitler sam je priznal, da je dal umoriti sedem in sedemdeset voditeljev.

Oglejmo si, kako je prišlo do pokolja. Maja in junija meseca je bilo ozračje v Berlinu silno napeto. Gospodarski in finančni položaj je postajal obupen in nevzdržen. Naciji so prišli do moči, toda tistih obljub o gospodarskem paradizu, ki ima zavladati v Nemčiji po nacijski revoluciji, niso mogli izpolniti. Levičarski naciji so bili prepričani, da so ves med polizali Goering, Reichswehr in industrijalci, zato je nezadovoljstvo med njimi narasčalo z vsakim dnom bolj in apelirali so na svojega mogočnega firerja, da prične s "čiščenjem", z drugo revolucijo, toda on je bil na vse apele gluh.

Nezadovoljstvo se je najbolj širilo med SA, ki je bila glavna nacijska sila. To je bila armada s ceste, armada, ki je faktično posadila Hitlerja na diktatorski prestol. In ta sila, ki je štela 2,500,000 mož, se je preko noči znašla v čudnem položaju. Revolucijo so uspešno izvršili, njihov firer je bil na prestolu, kaj pa oni? Rjavosrajčni junaki so prišli izpod dežja pod kap. Hitlerja je jelo skrbeti. Kaj naj počne s to armado? Dela ni imel, da jim bi ga dal, nacijska blagajna pa se je hitro črpala.

Poveljnik SA je bil kapetal Roehm, mož velikih "zmožnosti". Bil je energičen in predrzen kakor Goering, njegov organizatorični talent pa je bil večji kot Goebbelsov. V krvoločnosti je prekašal Goeringa in Goebbelsa skupaj. Bil je kruta zver v človeški podobi. Ljubil je revolucijo, nered, boj. Bil je tudi homoseksualec. Rjavosrajčniki so ga ljubili in mu bili vdani. Res da je Hitler ustanovil SA, Roehm pa je bil njen poglavar. Firer je cenil njegove zmožnosti in večkrat javno priznal, da mu je Roehm pripomogel do zmage. Navzlic temu pa je moral priti med njima do konflikta, to pa zaradi problema armade rjavosrajčnikov.

Ambiciozni Roehm si je za to sporno vprašanje zamislil zelo preprosto rešitev. Nacijska armada in regularna armada se naj združita v eno veliko armado, on, kapetan Roehm, pa bi bil vrhovni poveljnik te ogromne oborožene sile. To idejo je gojil že dolgo časa in radi nje je moral iti l. 1922. v izgnanstvo v Južno Ameriko.

Razumljivo, združitev obeh armad bi bila za Roehma idealna, ne pa za generale Reichswehra. Oni so se temu načrtu z vso odločnostjo uprli. Zakaj? Prvič, generali niso bili pripravljeni, da bi prevzel njihove službe kapetan Roehm in jim po vrhu tega dajal ukaze, in drugič, oni so s trdom vzgojili armado, ki je bila vajena železne discipline, zato bi rajši izvršili samomor, kot pa da bi dopustili, da se bi med njihovo moštvo pomešalo dva milijona in pol pretepaških barab, ki so se skupaj zbrali iz vseh vetrov, in ne poznajo ne discipline in ne vojaške hrabrosti. Generali so bili prepričani, da bi združitev Reichswehra z barbarsko armado pomenila smrt za regularno armado. Generalni štab je to Hitlerju povedal in mu izrekel tako rekoč ultimatum: "Ako se nacijske armade ne razpusti, se bomo uprli!"

Hitler je bil v precepu. Nerad se je odpovedal Roehmu, na drugi strani pa se je bilo prav tako težko odpovedati disciplinirani regularni armadi, katera je imela zanj veliko več vrednosti kot njegova armada. Potem pa, ko je dobil od generala Blomberga definitivno zagotovilo, da bo Reichswehr na njegovi strani, se je končno odločil nastopiti proti onim, ki so mu pomagali splezati na diktatorski stol. Po odločitvi je poklical k sebi kapetana Roehma. Govorila in argumentirala sta pet dolgih ur. Roehm ga je prosil in rotil, naj se ne poda generalom in naj združi obe armadi, Hitler pa je vztrajal, da tega ne more storiti, ker generali ne bodo pristali na združenje pod nobenim pogojem. Roehm se je nato ujaljen in premagan poslovil od svojega "najboljšega prijatelja" in se odpeljal v Munchen. Hitler pa je drugi dan podpisal ukaz, da se mora nacijska armada razpustiti, oziroma da ima dva meseca počitnic, med tem časom pa moštvo ne sme nositi uniform.

Rjavosrajčniki, "odrešeniki" Nemčije, oni, ki so Hitlerju ustvarili politično moč, so morali iti s ceste! Izdajalci so bili izdani po izdajalcih.

Na tem mestu se moramo seznaniti še z nacji, ki se imenujejo SS (Schutzstaffel). Ta armada je tedaj štela okoli 300,000 mož. To je bila med naciji nekaka elitna armada in je bila ustanovljena za Hitlerjevo osebno stražo. Roehm je bil poveljnik SA, ne pa SS. Tej armadi je poveljeval Himmler, ki je Roehma silno sovražil. Hitler

DOBA NOVE CIVILIZACIJE

Vežbanje otrok za protektiranje pred strupenimi plini, ki bodo bruhani v mesta na civilno prebivalstvo v bodoči vojni. Sijajen napredek, kajne!

se je lahko popolnoma zanesel na SS, dočim je obstajala možnost, da se bi SA moštvo uprlo, seveda na pritisk njihovega poglavarja Roehma.

Sedaj pa se dotaknimo pokolja. Kakor hitro se je zvedelo, da pride do razpustitve SA, so se pričele širiti govorice, da se voditelji SA ne bodo hoteli pokoriti Hitlerju in generalom in da bo prišlo do upora. V zvezi z uporom se je omenjalo ime Karla Ernsta, ki je bil najgorečnejši pripadnik kapetana Roehma. Roehm in Ernst ne bosta kapitulirala pred Hitlerjem! se je šušljalo. Ernst name-rava umoriti celokupen generalni štab . . .

Govorice o uporu so bile najbrže izmišljene, to pa iz vzroka, da je prišlo do "čiščenja" onih nacijev, ki bi lahko povzročili resne sitnosti Hitlerjevi in Reichsweh-rovici koaliciji. Ernst, kateri je baje imel voditi upor, se je prav tedaj nahajal na ženitovanjskem potovanju. Aretirali so ga na potovanju in ustrelili. Poročen je bil samo nekaj tednov, Herr Hitler pa je bil njegov "best man!" Ironija, kaj ne!

Goebbels piše o pokolju po svoje. On pravi, da je Hitler sredi noči 29. junija prejel tajno sporočilo, da se rebelni nacija zbirajo v Berlinu in Munchenu in se pripravljajo na udar. Hitler je imel kratko konferenco z Goebbelsom in drugimi lojalnimi naciji, nakar se je odločil, da se takoj odpelje v Munchen. Tja so dospeli ob štirih zjutraj, potem pa so se odpeljali z avtomobilom v Wiesse, kjer je stanoval Roehm. Goebbels dalje pripoveduje, da je Hitler osebno aretiral Roehma in druge upornike. Vsi so se brez boja ponižno predali mogočnemu firerju.

Seveda, to je uradna Goebbelsova verzija, iz drugih bolj verodostojnih virov pa se slika umor Roehma in ostalih nacijev takole: Hitler je z oboroženim spremstvom udril v Roehmovo stanovanje in mu napovedal aretacijo. Roehm od samega začudenja najprvo ni vedel, ali se njegov prijatelj Adolf šali ali misli resno, ko pa je videl, da ga je Adolf resnično izdal, ga je pričel zmerjati z najgršimi psovkami in mu očital izdajstvo. Bivša zaveznika sta se dolgo časa pričkala, nazadnje pa se je Hitler okorajžil in zapovedal stražnikom, da ga zvežejo in odpeljuje v ječo, dočim so nacijskega generala Edmunda Heinsa na mestu ustrelili in prav tako njegovega "lustknaba", s katerim so ga zasačili v postelji.

Roehmu so v ječi dali samokres z namenom, da si sam vzame življenje, toda on ni hotel tega storiti in je divje kričal, če mora umreti, naj ga ustrelijo sam Adolf. Končno so ga ustrelili, toda šele čez 36 ur po njegovi aretaciji. Med tem časom pa je dal Hitler pomoriti ostale "prijatelje" v Munchenu, Goeringu pa je poslal brzojavko, naj prične s krvavim pokoljem v Berlinu.

Goering, živ rabelj, je šel takoj na krvavo delo. Pri tej priliki je pomoril tudi mnogo osebnih sovražnikov, dasiravno niso bili napisani na Hitlerjevi smrtni listini.

General Kurt von Schleicher, bivši kancler, je bil ustreljen na svojem domu. On ni nič slutil o pokolju in je ravno po telefonu govoril z nekim prijateljem, ko so v stanovanje udrili naciji in ga na mestu ustrelili. V sobo je prihitela Frau Schleicher in padla je tudi ona. Ostali so bili postreljeni v Lichterfeldskih barakah. Sodba je trajala samo eno minuto, nato so na jetnike osredotočili močne obločnice, bobni so zaropotali in nato—ogenj!

Mnogi izmed obsojencev niso vedeli, da jih je sam firer zapisal smrti, ampak so bili prepričani, da se je oddelek moštva SS uprl proti Hitlerju, zato so mislili, da umrjejo za firerja in nacijski pokret! "Heil Hitler!" so bile njih zadnje besede.

General Schleicher je bil zato ustreljen, ker ga je sovražil Goering in ker so se naciji bali, da bi škodoval njihovemu pokretu. Schleicher je bil pred leti kancler in je bil še vedno vpliven mož. Goering je pozneje priznal, da je bil general "po nesreči" ustreljen prav tako kakor neki Willi Schmidt. Schmidta so pobojniki ujeli, on pa je

protestiral, da ni tisti Schmidt, katerega oni iščejo, toda vse njegove prošnje so bile zaman, naciji so ga na mestu ustrelili. Pozneje so ujeli tudi pravega Schmidta, glasbenega kritika iz Munchena, in razumljivo, tudi njemu niso prizanesli.

Na smrtni listini je bil tudi bivši kancler von Papen, pozneje poslanik v Avstriji in sedaj v Turčiji, toda on je bil pravočasno opozorjen na nevarnost in odnesel zdravo kožo. Postreljeni pa so bili sledeči Papenovi pristaši: Dr. Klausner, voditelj "Katoliške akcije", Adelbert Probst, načelnik "Katoliškega mladinskega pokreta" in dr. Beck od "Mednarodne dijaške lige". Prav tako ni sekira prizanesla Gregorju Strasserju, ki je bil nekoč Hitlerjev po-bočnik št. 2. Umorjena sta bila tudi generala von Kahr in von Bredow.

Zanimivo je, kako je ušel Treviranus. On je bil v svetovni vojni poveljnik nemške podmornice, v Brunningo-vem kabinetu pa minister. Na dan krvavega pokolja je Treviranus igral tenis na vrtu za svojo hišo. Truma osebne Hitlerjeve straže je udrla v njegovo hišo in vprašala enega izmed njegovih otrok: "Kje je Treviranus?" Iz prvega nadstropja se je zaslišal glas: "Tukaj sem!" Morilci so odhiteli v prvo nadstropje, toda mesto Gottfrieda Treviranusa so našli njegovega očeta. Med tem časom pa je otrok odhitel k očetu na vrt in mu povedal, kaj je videl. Treviranus je takoj vedel, da mu gre za glavo, zato je v enem skoku preskočil plot, zasedel svoj avtomobil, ki ga je imel na cesti, in oddrvel. Naciji so ga opazili in oddali salvo strelov za njim, kateri pa ga niso več dosegli.

Treviranus se je nato odpeljal na deželo, se preoblekel, namenoma razbil avtomobil in ga pustil v jarku, tako da je bilo videti, da si je poiskal skrivališče na kakšni kmetiji, faktično pa se je z avtobusom odpeljal nazaj v Berlin in si poiskal skrivališče pri nekem prijatelju.

Hitlerja je vzelo 13 dni, da si je pomiril živce. Na dan 13. julija je govoril pred vlado in poslanci. Prvi del njegovega govora je bil sprejet z mrtvaško tišino, dasiravno je zbornica sestojala iz samih nacijev. (Okoli 30 sedežev je bilo praznih . . .) Govoril je na dolgo in široko o zgodovini nacijskega pokreta in o razlikah, ki jih je imel z Roehmom. Na koncu govora pa je nepričakovano zakričal: "Jaz sem bil 24 ur najvišji sodnik v Nemčiji!" Poslanci so bučno zagrmeli in mu strastno aplavdirali. Hitler je izvojeval zaupnico za svoje krvavo delo, ki ga je izvršil nad svojimi prijatelji in pristaši!

Iz opisa smo videli, kakšen človeški stvor je "slavni" nemški firer Hitler. Bojazen, da bo zavladal vsej Evropi, je nesmiselna. Res, da je danes navidezno močan, posebno ker mu kumuje diktator Mussolini, toda vprašanje je, koliko časa bo še živela berlinska-rimska os. Znano je, da sta diktatorja ljubosumna drug na drugega in se silno sovražita. Zveza med njima je nenaravna in ne more dolgo trajati. Vprašanje je tudi, koliko časa bodo demokratične države trpele rogoviljenje zblaznelih "Napoleonov". Italija in Nemčija sta ekonomsko na robu propada. Hitler meče kocke na slepo srečo in videti je, da ugane pravi trenutek, in vsako pot padejo prave številke. S tem pa ni rečeno, da mu bo sreča zmeraj mila

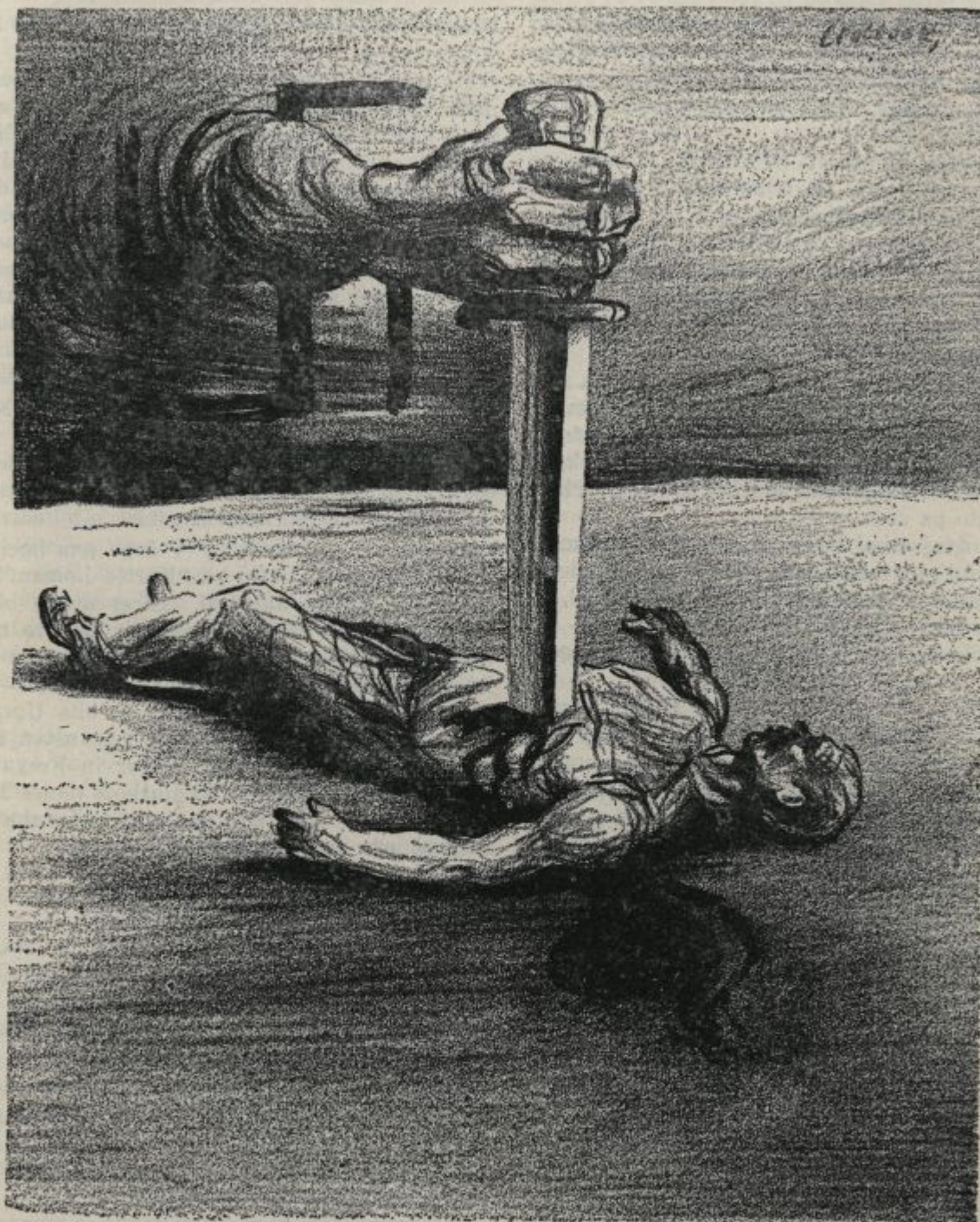
PROSVETNA MATICA

Blizu 200 naprednih podpornih in kulturnih društev ter klubov JSZ. je včlanjenih v Prosvetni matici, ki je edina jugoslovanska prosvetna centrala v Zed. državah.

Ali je vaše društvo včlanjeno v nji? Ako ne, poskrbite, da to stori in s tem pomaga k gojitvi delavske vzajemnosti in proletarski kulturi. Naslov:

PROSVETNA MATICA,
2301 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

SOVRAŽNIK DELAVSKEGA GIBANJA

Fašizem je delavskemu gibanju smrtni sovražnik. Kjerkoli pride na krmilo, ga mahoma zaduši. Ampak delavci žive dalje, rode se novi in morajo prav tako na delo, kakor njihovi očetje. Fašizem je pojav. Delavci ostanejo. Bili so poraženi že neštetokrat, a vendar zmagujejo. Fašizem se tega zaveda, zato v svoji propagandi venomer poudarja važnost dela. Tako si podaljšuje življenje v korist svojih gospodarjev. Ker pa je kapitalizem obsojen smrti, mora z njim vred umreti njegov opornik fašizem. Delo ostane, izkoriščanje propada.

Janko Zega:

EN PASSANT

TAKOLE ena tretjina aprila je že minila ko to pišem in po koledarju smo kajpada že v pomladi, toda zunaj pokriva debel smeg vijolice in druge rožice, ki jih je topel marec privabil na dan.

Ampak zasnežene ceste ne ustavijo Harolda, ne tega Harolda! Rekel je, da bo prišel, pa je prišel — ali bolje: pribrodil po brozgi.

Udobno zleknjen v naslanjaču zvrne kozarček in prevdarno ter nekako slovesno napove: "En passant!" pa vzame mojega kmeta, ki sem ga pravkar potegnil za dve mesti izpred kraljice in mimo njegovega kmeta.

Šahovci vedo, da je to redka poteza in ima radi tega tudi posebno ime. Začel sem se opravičevati, da že dolgo nisem igral in da sem na to možnost pozabil, Harold pa je zvrnil zopet kozarček, si prižgal cigareto in zamišljeno zrl za kolobarčkom dima, nato pa zamahnil z roko:

"Pred dvajsetimi leti sem zadnjič vzel kmeta 'en passant' in mimogrede sem vzel tudi dekle in —" postal je nekoliko, kot bi se obotavljal, pa je tiše dodal — "in človeško življenje . . ."

Zaslutil sem takoj: Tu se obeta zanimiva zgodba!

Harolda poznam že dolga leta. Delava skupaj in večkrat razmotrivava zapletene evropske razmere, v katere imava boljši vpogled nego povprečni Američani. Harold pa še posebej. K avanturizmu nagnjen je pred svetovno vojno sprejel zastopništvo velike ameriške družbe v Srednji in nato v Južni Ameriki. Med vojno pa je stopil v armado in — —

Toda pustimo nadaljnja leta, saj je malo prej rekel: "Pred dvajsetimi leti" — torej je bilo to za časa zadnje svetovne vojne.

Natočim mu kozarček in začnem previdno napeljevati pogovor na doživljaj, ki se brezdvomno skriva za njegovo opombo:

"Pred dvajsetimi leti si bil v Franciji, če se ne motim, v inteligenčni službi?"

"Da, v Cherbourgu; dodeljen francoski inteligenčni službi radi znanja toliko jezikov."

Radio privijem, da je simfonija prihajala kot iz velike daljave, premaknem luč tako, da je bila edinole šahovnica razsvetljena, vse drugo pa v polumraku. Iluzija je uspešna: kar zaživel si se za dvajset let nazaj . . .

* * *

"Precejšnjo spremembo občutiš, ko prideš iz lahkoživega Pariza v zgodovinsko luko tam gori na roglu Francije. Cherbourg je znan tisočem turistov, saj mnogo največjih potniških parnikov tam ukrcava in izkrcava potnike. Toda za Francijo je v primeru vojne to ena najvažnejših mor-

nariških postojank. Ampak vse to ti je itak prav dobro znano.

Ko sem dospel v Cherbourg in se javil poveljniku tajne vojaške službe, mi je bilo takoj odkazano delo. Francoska agentka je izmaknila iz uradnih mornariških arhivov v nemški vojni luki Kielu dve fotografiji šerburške luke, ki sta dokazovali, da je tu v Cherbourgu zelo spreten nemški vohun. Vsa lokalna inteligenčna služba je na delu, da ga najde. Ker je možnost, da je ta agent kak nevtralec ali pa ima vsaj zveze z nevtralcem, mi je bilo naročeno, naj posvetim posebno pažnjo tujcem. In svoje skušnje kot amaterski fotograf naj porabim, da najdem prostor, od koder sta bili vzeti fotografiji, kajti to morda pokaže direktno na vohuna.

Opremljen s kopijami slik sem se znašel na cesti sredi dirindaja nešteti mornarjev, kmetič iz okolice in deklet, katerih poklic je bil očividni.

Seveda sem bil v civilu. V žepu sem imel potni list, po katerem sem bil "Harold Loman," študent na upsalski univerzi. Sicer nisem bil nikdar na nobeni švedski univerzi, toda to mi ni delalo nikakih preglavic, kajti jezik mi je tekel izborno in pa precej zgodovine sem znal — recimo, še danes se spomnim, da je bila Upsala v prvih stoletjih glavno središče paganstva in da so bili glavni bogovi Odin, Thor in Freya. In menda so to isti bogovi, ki jih hoče danes Hitler oživeti. Znal sem tudi, da je nad glavnim vhomom te zelo stare univerze napis:

Svobodno misliti je važno.

Pravilno misliti je važneje.

Usidral sem se pri prazni mizi na trotoarju pred kavarno tik pred mostom čez reko, ki ob izlivu v morje služi kot pristanišče za manjše ladje. Privoščil sem si konjaka, zraven pa opazoval prizor, ki se mi je nudil.

Na desni je precej strm hrib s staro trdnjavo na vrhu, ki pa je seveda sedaj opremljena z modernimi topovi. Vedel sem, da so tudi v hribu samem številne tajne baterije, nerazločljive niti od tu, kaj šele s sovražnih podmornic zunaj luke.

Na levem krilu naravnega zaliva je mornariška baza, močno utrjena, toda nevidna od tu. Ves zaliv pa je pregrajen z dvainpol milj dolgim, debelim jezom, samo z nekaj skrbno zavarovanimi in zastraženimi vhodi.

Hrib z gradom me je kajpada najbolj zanimal. S tam gori nekje sta bili vzeti fotografiji, ki sta — postavljeni druga zraven druge — nudili popolen pogled na luko in pomole in usidrane proti severu in proč od morja se položno spaja vojne ladje.

Hrib se dviga precej strmo nad mestom, toda s planjavo. Na to planjavo vodi z desne od postaje navzgor zložna cesta z več vilami in kmetijami na vsaki strani. Zadaj za gradom je par kmetij in nekaj gosposkih hiš.

Brez dolgega pomišljanja sem sklenil najti si stanovanje v eni teh hiš na pobočju hriba. Plačal sem in se odpravil na pot. V gostilni ob cesti navkreber sem se zopet ustavil in naročil četrtinko belega, pa pojasnil, da sem študent, ki ne morem dobiti parnika, da bi se odpeljal domov, in ker so hoteli prenapolnjeni, iščem stanovanja v zasebnem domu.

"Poskusite tam na prihodnjem ovinku. V tisti beli hiši imajo prazno sobo, ker je sin pri vojakah."

Pol ure kasneje sem bil že udobno nastanjen v prijazni sobici. Bila je to tipična soba študenta — ki pa se je točasno najbrž kje na fronti boril za takozvano 'demokracijo' in 'civilizacijo'.

Na stenah sobe je bilo vsepolno fotografij — takih, kot jih jemljemo amaterji po vsem svetu. In te fotografije so me neprijetno spomnile, da živimo sredi svetovnega klanja in da sem jaz osebno na resnem lovu za vohunom ali vohuni.

Postarna gospa, ki me je brez obotavljanja sprejela na stanovanje, mi je ponudila okrepčila, pa sem se opravičil, da moram v mesto po kovčeg.

Pogledala je na starinsko stensko uro: "Čez poldruge ure se pripelje z vlakom iz Caena moja nečakinja. Če ste tako prijazni, pa pripeljite s fижakerjem še njeno prtljago in njo."

"Toda kako jo naj spoznam med množico na postaji?"

Nasmehnila se je in pokazala na sliko v oljnatih barvah, ki je visela na steni med obema oknom. "Ne morete je zgrešiti. Je živa ko vražiček in lepa — pravijo — kot . . ."

Ni končala stavka — bilo ji je pač prenerodno tako hvalisati svojo sorodnico.

Prav po godu mi je bilo, da sem naletel na tako prijazno hišo. Nujno potrebno je bilo, da ne vzbudim najmanjšega suma, sicer bo ves moj trud zaman. Če postanem torej napol član te družine, je moje ozadje prav dobro maskirano.

Radoveden sem korakal ob pravkar došlem večernem brzovlaku in opazoval vsa izstopajoča dekleta. Ni jih bilo baš veliko. Nasmehnil sem se, ko sem zagledal mladenko, ki je kratkomalo vrgla dva kovčega kar na peron in skočila za njima, pri čemer ji je širokokrajni klobuk zdrknil z glave in obvisel na hrbtu.

Pristopil sem in z globokim poklonom ter v šaljivem tonu naznanil: "Vaša teta mi je naročila, da vas pripeljem domov." Na kratko sem se predstavil in pojasnil, da stanujem pri njih.

Popravila si je kosme las, ki so ji silili na če-

lo, mi brez obotavljanja dala roko, ki sem jo — najbrž nerodno — poljubil in par minut kasneje sva se že vozila v kočiji po cesti navkreber.

Eh, kako hitro sem se udomačil. Seveda (je po kratkem premolku, ko se je očividno popolnoma uživel tja na šerburški hrib ter pozabil to veliko zasneženo mesto tisoče milj in desetletja proč) sem bil takrat mlad in najbrž čeden fant — nisem še imel krogle v nogi in nobenih zarez na obrazu in tudi pleše ne.

Spomlad je bila — zgodnja in prijetna. Pa sva sedela v mesečini na klopici pod cvetočim drevesom. Pod nogami dremajoče mesto, tam luka polna ladij vseh vrst. In tam do daljnega obzorja morje, skrivnostno in pokojno. Toda pod pokojno modrino je švigala smrt — podmornice . . .

Vse je povedala o sebi — ni bilo dosti: licejka z veseljem do godbe in risanja; v zavodu je imela seveda razne neprilike, ker je bila pač prepolna življenja — kar pomeni z drugimi besedami: polna muh.

Meni je bilo skrajno neprijetno pripovedovati življensko zgodbo — saj ni bila moja. Toda resnice nisem smel povedati. Sicer pa sem koncem koncev bil dejansko študent, četudi ne upsalski.

Njena teta je kajpada vedela, da sva bila z Yvonne skoro ves čas skupaj: na izletih, na sprehodih po mestu, zvečer na vrtu. Pa ni rekla niti besedice. Zdi se mi, da je bila popolnoma zadovoljna, da je bilo tako.

Ta njena teta je vodila vse gospodarstvo in gospodinjstvo. Njen brat — oče Yvonne — je imel v mestu trgovino z zlatnino, kateri je posvečal ves svoj čas, domov je prihajal le spat in ni se posebno zanimal, kaj se dogaja doma in tudi zame ne. Posli so ga večkrat klicali v Amsterdam in takrat ga po cel teden nismo videli.

Yvonne ni imela matere. Umrla ji je pred leti.

Nekega deževnega večera sem stal ob oknu svoje sobe in zamišljen strmel v praznino.

V veliki družinski sobi je Yvonne igrala na klavir poskočen komad iz neke opere. Neslišno sem se prikradel igralki za hrbet in bučno zaploskal, ko je udarila zadnji akord.

Teta se je diskretno umaknila v svojo sobo, ko je zagledala mene. Pa sem kar tako iz hudomušnosti zahteval: "Dobim poljubček?"

"Seveda," je zažgolela, "toda zaslužiti si ga moraš. Šahirajva. Tisti, ki zgubi, mora dati poljubček!"

Razumi — bila je živahna in poredna, toda s poljubčki je bila skrajno štedljiva — do tistega večera.

Šahirala sva. Jaz zelo previdno, ona impulzivno brez posebnega načrta. In ni bilo dolgo, ko sem jo presenetil z 'en passant', baš tako kot tu tebe.

“En passant! En passant!” je poskočila. “Podam se — na poljubček — dva — tri . . .”

Vsa razgreta je lovila sapo: “Na, pa me vzemi vso — mimogrede — en passant!”

Vzel sem jo. Mimogrede — če pomeni to isto kot francoski ‘en passant’ . . .”

* * *

Natočil sem kozarce. In potrpežljivo čakal nadaljevanja njegove očividno najvažnejše dogodivščine.

Tako tiho je bilo. Kot iz silne daljave je prihajal čikaški simfonični orkester po radiu. Maxim koračnica iz “Vesele vdovice”.

“Aha — sedaj vem: to je igrala pred tisto nedokončano igro šaha.” Zamišljen je poslušal radio, dokler ni bila koračnica doigrana. “Toda ti čakaš konca — pa ga naredim kratko — kajti bil je kratek, eh, tako kratek in tako neprijeten!”

Seveda sem ves ta čas — ali pravilneje, vsaj kadar nisva bila skupaj — mislil na svojo nalogo. Ugotovil sem, da sta bili tisti sliki vzeti skoro gotovo s skale, kakih sto korakov od ceste. Z vrta se je prišlo do skale po malo rabljeni stezi. Na skalo se je lahko prišlo tudi direktno s ceste, toda treba bi plezati in težko, da bi si bil vohun izbral ta način.

Kak teden po najinem šahovskem “turnirju” je Yvonne namignila, da bi bilo pametno, če bi jo slikal, ona pa mene. Na vprašanje, kje dobiva kamero, je rekla, da ima brat dobro kamero v sobi, ki je bila sedaj moja. Iskala sva jo, a ne našla.

“Mogoče jo ima oče.” — Pa sva šla v očetovo sobo. V predalu pisalne mize je bila kamera — toda z dodatno lečo, za fotografiranje na daljavo. Čutil sem, da sem pobledelel. K sreči se Yvonne ni obrnila. Brskala je dalje po predalu — tu so bile priprave za razvijanje in nekaj razvitih filmov.

“Niti vedela nisem, da je oče tudi tak vnet fotograf!” Podala mi je nekaj negativov, druge je sama pregledovala. Tretji film mi je bil prav dobro znan. Kopijo pozitiva sem imel v prsnem žepu! Kot tat sem neslišno porinil film v žep.

Ej, brate, kako razburjen sem bil! Ne vem, kako sem se izgovoril — menda, da ni več filma v kameri, pa grem v mesto in kupim.

In sem šel. Pol ure ali mogoče še dalj sem taval po mestu, preden sem se odločil. Moja dolžnost je bila razgaliti vohuna, pa naj se mi srce še tako glasno zoperstavlja.

Polkovnik se je neprekrto čudil, ko sem tako jecljal med svojim poročilom. Ko sem slednjič s tresočo roko porinil pred njega fotografiji, ki mi jih je on dal, pa zraven negativ ene teh fotografij in ime in naslov, mi je bilo čelo mokro od pota in zmučen sem omahnil na mizo.

Le z velikim naporom sem na poveljnikova prijazna vprašanja pojasnil: “Zlatarjeva hčerka je moja zaročenka!”

Polkovnik Mangin je bil razumen in človekoljuben Francoz. Zamislil se je v moj položaj in dejal:

“Za vas je bolje, če vas premestimo. Jutri se torej javite na poveljstvu v Parizu. Danes dobite iz Pariza od vašega strica brzojav — tako da bo vaš odhod zgledal naraven. Z vohunom obracunamo tako, da vaše ime sploh ne bo omenjeno.”

Bil je mož beseda — vendar pa mi je menda hotel dati priznanje: dobil sem visoko francosko odlikovanje, ki sem ga vrgel z dokumentom vred v Atlantik, ko sem se vračal v Ameriko.

Iz mesta se nisem vrnil do mraka. Tako sem hrepenel po njej, pa istočasno tako trepetal pred pogledom v njen pošteni in ljubki obraz. Kako ji naj pogledam v oči, ko pa sem izročil gotovi smrti njenega očeta?!

Konjak mi ni dal zaželjenega poguma. Ko sem z negotovimi koraki prestopil par stopnic s ceste na vrt, mi je Yvonne že pritekla nasproti:

“Brzojav! Iz Pariza!”

Ne vem, če sem dobro igral presenečenje — smilila se mi je neskončno, da sem jo moral tako varati.

Mehanično sem odprl brzojav in prečital. — Tista noč je bila najdaljša in najmučnejša v mojem življenju . . .

Drugo jutro sem s fingirano brezbriznostjo in z zlagano obljubo, da se kmalu vrnem, poljubil Yvonne na obe očesi, kjer sta se lesketali dve solzi, na nežna ličeca, na čelo, kjer so se vedno poigravali poredni koderčki, in usteca, iz katerih sem prvič in zadnjič slišal tako opojni besedi: Ljubim te!

Brzovlak je odbrzel proti Parizu. Za menoj je ostal stari Cherbourg in najlepši, a obenem najtragičnejši del mojega življenja . . .”

* * *

Globoka tišina je zavladala v sobi. Radio je bil že dalj časa tih — ura je bila pozna, bolje: zgodnja jutranja.

“Za božjo voljo, prijatelj! Ali veš, da te ona še vedno čaka? To se pravi, čakala te je vsaj pred leti, ko sem bil zadnjič v Cherbourgu, kajti videl sem jo. Prepričan sem, da je ‘Dama v črnem’ tvoja Yvonne. Ali imaš kako njeno sliko?”

Zdi se mi, da je pobledelel pri teh mojih nepričakovanih besedah. Zvrnil je kozarec, da si pomiri živce, potem pa je potegnil zlato uro iz žepa in znotraj na okvirju je bila slika. Sklonil sem se k njemu in v svetlobi študiral ta obraz.

“Ni dvoma! Ona je!” sem ugotovil.

In povedal sem mu, kar mi je znano o ‘Dami v črnem’ — in to ni mnogo.

*

Kadarkoli pripluje kak potniški parnik v Cherbourg, sedi pred kavarno ali v kavarni naspro-

ti mostu ob morskem obrežju izredno lepa dama, katere črna in skrajno modna obleka nudi izbo- ren okvir njeni krasoti. In v večernih urah jo gotovo najdeš v kazino. Zanima se le za tujce. Toda seznaniti se je pripravljena izključno z o- nimi inozemci, ki igrajo šah.

Nihče ne ve o njej nič slabega. Četudi je red- na obiskovalka kazina in glavne kavarne, je nih- če ne šteje med poklicne vlačuge. Precej Angle- žev in Američanov se vrača samo za en njen smehlaj, za en pogled v njene azurne oči. Za en sam poljub bi vsak naredil največjo neumnost. Pa ni znano, če je bil kdo tako srečen.

Kavarnar kuje sijajen dobiček s to skrivnostno lepoticco. Ravno tako kazino. Mogoče dobiva od teh redne dohodke. Ali pa je podedovala bogast- vo po očetu, ki je bil zlatar, a se je iz neznanih vzrokov med vojno sam umoril . . . Njen edini brat je padel pri Soissons.

"Strela božja!" je planil Harold po koncu in prevrnil šahovnico; vse figure so ležale, le en

samcat kmet je še stal — menda tisti, ki je vzel en passant.

"Samomor, praviš? In iz neznanih vzrokov?! Torej ona niti ne slutiti, da je bil oče vohun! Ti- sti polkovnik je bil torej več kot navaden čast- nik: zlatarju je namignil, da je razkrinkan, in ta je sam zadostil pravici, obenem pa preprečil škandal in sramoto za hčerko — in mene!"

* * *

Taksij je že davno odpeljal Harolda, ki se mi je ob slovesu zdel deset let mlajši. Jaz pa sem še vedno slonel ob oknu in zrl na zapuščeno in za- sneženo ulico.

Vem: skušal bo dobiti dopust ko hitro mogoče — pred 1. julijem pa ga ne bo dobil. Ako gre draga bralka ali cenjeni bralec to pomlad v staro domovino na parniku, ki izkrca potnike v Cher- bourgu, naj ne pozabi pogledati v kavarno tik pred mostom.

Mogoče bo videl tam Yvonne — "Damo v črnem".

Vera v odrešenike je napačna vera

Starodavni običaj je, da se tirani oglašujejo za zaščitnike ljudstva. V pokojni Avstro-Ogrski so nas učili, da je dobri ta ali oni cesar habsbur- ške dinastije kar koprnel ljubezni do trpečih in bednih. Zgodovina uporov proti tlaki je bila v šolskih knjigah zadužena, namesto nje pa so pi- sali, da je dobri blagi cesar sam odpravil krivice,

FRANKLIN D. ROOSEVELT

ki so se jim godile. Vsa zasluga je šla torej vladarju, ki se je udal zahtevam upornikov šele ko ni bilo več nikakega drugega izhoda.

Nekateri vladarji so bili boljši kot drugi. A le malokateremu je bilo res za ljudske koristi. Celo

med predsedniki republik jih zgodovina malo be- leži, o katerih smemo upravičeno reči, da so res delovali za ljudstvo.

Eden izmed teh — tako se ga oglašča — je se- danji predsednik Zedinjenih držav. Poudarja, da ljudstva ne bo nikoli zapustil.

Njegovi oboževalci ga oglašajo na sledeči na- čin:

"Dal je nam pravico, da se organiziramo v uni- je in se z delodajalci kolektivno pogajamo.

Izposloval je nam zvezni zakon za uravnava- nje industrialnih sporov.

Izposloval je zakon, ki določa penzije za želez- ničarje.

Uvedel je socialno zavarovanje.

Priboril je zakon za reguliranje premogovni- ške industrije.

Pomagal je farmerjem in jim otel kmetije.

Rešil je banke.

Gradi stanovanjske hiše za delavce.

Poskrbel je hrano bednim in dal službe brez- poselnim.

Niti cesarji v starih šolskih knjigah niso de- ležni takih pohval.

Pokojni Eugene V. Debs bi se nedvomno silo- vito začudil, če bi vstal od mrtvih in videl, kako se drugi, ob kritični uri ameriškega kapitalizma odevajo z glorio program, ki ga je propagirala njegova stranka od početka. To, kar je dal ljud- stvu new deal, so le drobtine iz programa sociali- stične stranke v namenu, da otme pred propadom obstoječi sistem.

Joško Oven:

NOČ PRED ZORO

Pozorišče: Predmestna ulica. Barikade, zakopi. V odspredju odra je klop kot v parku. V ozadju odsev majhnega ognja.

Noč. Oder je prazen.

Po kratki pavzi se iz kavarne ob strani začuje na klavir igrana melodija "L'españa". Tudi med igranjem se iz daljave čuje grmenje topov in ropot strojníc. Še predno je komad doigran, se zasliši strahovita eksplozija zračne bombe, vpitje ranjencev. Na oder pride opotekaje se mlada, slabo opravljena ženska z mrtvim, razmesarjenim otrokom. Ženska krvavi po obrazu in rokah. Omahuje gre skoro do konca odra — gleda, trese otroka — ga dvigne kvišku — in zavpije:

Marija, — mrtva! Se počasi z otrokom vred zgrudi na tla.

Na oder pride dolg, suh človek, opravljen kot prostovoljec ljudske armade. Polagoma se približa klopi, odloži puško in se skloni k mrtvecema:

Ena sama zračna bomba, pa je trideset razmesarjenih trupel in še ve dve mrtvi tukaj . . .

(Se vsede na klop, dne glavo med roke, po kratkem premolku):

Jaz sem Španija, delavska, republikanska Španija. Miličnik v republikanski armadi, ki se že nad enaindvajset mesecev bori proti svetovnemu fašizmu. Ali teh enaindvajset mesecev je le kratka ura moje borbe. Jaz sem veliko starejši, moj boj se je začel z zgodovino Španije.

Čudovita dežela je moja Španija! Visoko, plošči podobno se razteza gornji in srednji del dežele zavarovane na jugozapadu od visokih čeri Asturskega in Cantabrijskega gorovja. Proti jugu se razteza mogočna Sierra Morena. Na severu se verižijo visoke Pireneje. Tudi čez ploščo samo se raztezajo gorovja, kot je Guadarrama med Toledom in Madridom. Proti skrajnemu jugu se pa počasi zniža in zdrsi polagoma v Sredozemsko morje.

Španska zemlja je rodovita, rumena, trda, z ilovico pomešana, toda z vodo napojena postane silno plodovita. Tobak, fige, datelji, oranže, citrone in najfinejša vina so produkt Španije. Pod zemljo so ogromna bogastva: železo, svinec, živo srebro, srebro, žveplo, fosfor, sol in dragocena platina.

Ta bogastva je v mali meri poznal že prazgodovinski človek, ki je kopal kremen ter mešal barve za slikanje votlin v Palmiri več kot 25.000 let nazaj. Stari Iberci, Grki, Rimljani in Feničani so s svojimi sužnji obratovali žveplene, fosforne, bakrene in železne rudnike. Ali to je bilo davno. Če tudi sem se že takrat boril, se danes še komaj spominjam.

Inkvizicija, ki je v Granadi zatrla civilizacijo Mavrov, eno najvišjih, kar jih je poznala Evropa,

kot je tudi zatrla staro civilizacijo Majev, Inkov ter Azstekov v južni Ameriki, je bila ena glavnih virov mojega trpljenja.

Kdo ni slišal še o sveti inkviziciji, o grmadah v javnih "Auto da Fee", o natezalnicah, ter o kolesih za lomljenje kosti . . .? Kolikrat so bile moje kosti strte na kolesu! Zgorel sem na grmadi časih v formi Mavra, Žida, heretika—to je znanstvenika, pisatelja, pesnika ali pa upornega delavca. Tristo dolgih let sem gorel, bil raztrgan na natezalnicah—. Nikjer v Evropi ni brlel plamen znanja in svobode tako nizko kot v moji deželi . . .

Med tem so naši kralji, duhovščina in aristokracija morili ter ropali na Nizozemskem, Ameriki, Karibskih otokih itd. Ogromne ladje, polne zlata, naropanega od revnih Inkov v južni Ameriki, so skoro tedensko priplule v naša pristanišča in zopet odhajale nazaj po še več plena. Velikanske, največje cerkve, samostani in palače so se zidale v spomin tistega, ki je sovražil zlato in bogastvo, ki je bil rojen v jaslih in umrl na križu. Znamenje križa in Marije je postalo simbol bogastva, tiranije in moči. In tako je španski kmet ter delavec zasovražil vero in simbol tistega, ki je učil: Blagor revnim, ker zemljo bodo posedli.

To je moja zgodovina—žalostna, ali ne brezupna. Imena kot—Cervantes, Goya, Ferrer, Ibanez, Caballero in stotine drugih pričajo o ljudski

PODPORNIK IN BLAGOSLOVITELJ TOPOV

Španiji. Ko se je v zadnjem stoletju začel razvijati domači in tuji industrializem, se je z njim vred začela razvijati nova Španija. Močne delavske organizacije so se pojavile v Barceloni, Madridu, Bilbau, Valenciji itd. Vrženo je bilo prvo seme za republikansko Španijo. Cerkev, veleposestniki in monarhija se je tega zavedala. Ali vedoč in poznavajoč svojo silno moč v bogastvu in armadi—se niso dosti brigali za to. Šele po porazu španske armade v Maroku so se zavedli resnice, da špansko ljudstvo ne mara več monarhije.

Štirinajstega aprila 1931. smo pognali najbolj korumpiranega in degeneriranega kralja iz Španije. Moja dežela je postala—republika.

Ali reakcija ni bila s tem ubita. 1932 so v svobodni republiki ponovno prišli do moči. Pobili so deset tisoč delavcev in kmetov in več ko trideset tisoč je bilo vrženih v ječo. Februarja 1936. je ljudstvo pri volitvah zmagalo in zgledalo je, da je Španiji končno zasijalo solnce svobode.

Mussolini, papež in Hitler so hitro zapazili to nevarnost. V naglici je bila zbrana vsa reakcija stare Španije, nabran je bil denar in pripravljeno orožje. Monarhistični častniki armade so zagotovili svoje nekdanje gospodarje, da je armada, četudi je prisegla zvestobo republiki, pripravljena jo prodati. In 18. julija 1936. se je to izvršilo.

Ali niso računali na nas! Republika ni bila pripravljena na boj. Ampak mi delavci Španije smo si izvolili rajše smrt, kot pa se prostovoljno ukloniti pod jarem fašizma, kakor so to storili italijanski in nemški delavci. S starim orožjem in golimi prsi smo postavili nepredoren zid in ohranili smo republiko.

Čez pol milijona nas je že padlo. Četudi smo legalna vlada Španije, nam nobena demokratična

vlada noče prodajati orožja, zato ker smo kmetje in delavci. Oficijalna severna Amerika, Anglija in Francija—molče in so nas s svojim nonintervencijskim odborom prodale fašistom. Samo Rusija in Mehika, ki sta pa daleč, sta nam dali pomoč. Mi bi bili že davno obračunali s fašisti, če bi ne bilo odprte intervencije Italije ter Nemčije.

In tako nas more z zraka in pobijajo v zakopih z najmodernejšim orožjem. Oficijalna Evropa se zgraža nad strašno morijo španskih žen in otrok od italijanskih in nemških avijonov, ali ne gane s prstom, da bi to preprečila. Mi ne prosimo usmiljenja, samo enakosti, pravic kot legalna vlada . . . Če pademo mi — bo imel fašizem prosto pot v Evropi.

Na vas se obračamo, delavci! Brez vas bi bil plamen svobode že zatrt v naši deželi. Vi Jugoslovani, Rusi, Poljaki, Francozi, vi delavci vseh dežel, kateri ste še svobodni, in kateri ste pod peto fašizma—vse kar ste storili za nas, ste storili zase. Naš boj je vaš boj.

Poglejte tega malega otroka, (*se skloni in dvigne otroka v naročje in ga boža*). Nikdar nisi užival lepote in bogastva, ki ga nudi naša zemlja. Tvoje drobno telesce ni poznalo drugega, kot lakota in uboštvo. In sedaj te je vzela smrt—s tvojo materjo vred—kakor je vzela že tisoče drugih. Ali naj obupamo, ali naj vržemo puško iz rok? Ne, delavci sveta!—(*Vstane*). Mi delavci Španije prisegamo pri naših malih, da, četudi premagani danes, vstanemo kot zmagovalci jutri! Kri naših malih mučenikov je naš talisman svobode!

(*Dvigne otroka kvišku in zakliče*): VIVA L'ESPAGNA!

Ob istem trenutku pride od strani grupa vojakov pojoč "*Internacionalo*"; ko korakajo čez oder, dvignejo stisnjene pesti v pozdrav.

(ZASTOR.)

Etbin Kristan:

Dve, tri o socializmu

N IČ ni čudnega, da se zadnje čase po raznih revijah množe članki o socializmu, nekateri direktno sovražni kot smo jih že davno vajeni, drugi pa v večji ali manjši meri prijazni, včasih iskreni, včasih očitno neodkritosrčni, včasih pa enostavno zmedeni. Na tej in oni strani morja se tiskajo — opisujoči, kritikujoči, razglablajoči in svetujoči. Povodov je seveda dovolj: ruska revolucija in njene posledice, svetovna drama v Španiji, razširjanje fašizma. Največ je takih, pač skoraj vsakemu čitatelju znanih, ki učeno in globokoumno razkladajo, da je socializem dokazal ne le svojo nesposobnost, ampak naravnost svojo nezmožnost. V njihovih argumentih ni nič novega; socializem birokratizira ves proizvodni proces, namesto strokovnjakov vodijo industrijo politiki, človeška natura se ne da uniformirati, masa je čreda, ki izgubi glavo brez voditelja — in tako dalje po stari šabloni. Pridobili so le nekoliko šlagerjev, ki zvene kakor da bi bili novi, pa le z nekoliko drugačnimi besedami ponavljajo staro trditev, da v socializmu ne more biti svobode; sedaj pravijo, da vodi socializem neizogibno v diktaturo.

Take fraze se bodo ponavljale, dokler bo kaj kapitalizma, kaj razrednih razlik in razrednih interesov na svetu in zato ni vredno odgovarjati, na kar je bilo odgovorjeno že tisočkrat. Ampak neka druga misel se bolj in bolj pogostoma oglašja in — dasi tudi ona ni bila še le včeraj porojena — zasluži vpoštevanje, ker jo izreka dosti ljudi, katerim je treba priznati, da jim svoboda, enakost in bratstvo ni prazno dekorativno geslo. Pravijo nam, da je socializem treba revidirati.

Prav imajo. Ampak da se razumemo, je treba vedeti, kaj mislijo s to besedo. Križ je namreč z našimi jeziki, da se včasih z eno besedo lahko označi mnogo različnih reči, drugič pa pet različnih besed lahko pomeni eno reč. Vsaka teorija se mora od časa do časa revidirati, to se pravi pregledati, vsaka ideja pretehtati in če se pri tem pregledovanju najde kakšna zmota ali če je kakšno novo odkritje razveljavilo stare predpostavke, tedaj je treba izpremeniti, kar zahteva novo spoznanje. Do tod bo menda vsak socialista soglašal s potrebo "revidiranja", kar bi tudi lahko imenovali lastno kritiko in trajno paznost. Če nam tako revidiranje pokaže kakšno napako, zmoto, zastarelost, ne more nobena ortodoksnost, nobena dogmatika narediti neizogibne popravke ali izpremembe "nesocialistične". Marx sam ni bil dogmatik in je ob neki priliki — ne v šali, ampak prav resno vzkliknil: "Jaz nisem mar-

ksist." To ne pomeni, da ni verjel v svojo gospodarsko teorijo, ampak da se ni smatral za nezmožnega, da ni svojih naukov postavljajal za dogme. Tako so se razne podrobnosti v teku časa v socialističnih programih res izpremenile brez posebnega trušča, ker so se razmere v kapitalistični družbi izpremenile. Toda za noben vreden nauk socialistične teorije se še ni pokazala potreba preklica, nobena bistvena točka socializma se ni izkazala za zgrešeno ali za praktično nemogočo.

Kljub temu prihajajo klici po reviziji, ki pomeni izpremembe, razveljavljenje, novo orientacijo. Kaj nam svetujejo?

Opustimo naj — pravijo nekateri, med njimi H. G. Wells, ki ga gotovo ne smatramo za majhnega — teorijo o razrednem boju. Prvo zmoto da smo naredili, ko smo začeli govoriti o kapitalističnem *sistemu*, katerega baje ni. Seveda, če bi se sistem moral smatrati za dovršen red z inteligentno organizacijo, bi bila taka označba zgrešena, zakaj reda je v kapitalističnem "redu" bore malo in prav tako ni kapitalistični sistem nič kaj sistematičen. Ampak preden ga je kapitalizem porušil, je dominiral fevdalni sistem, ki tudi ni bil "sistematično" dotiran do nikakršne popolnosti. Proletarec, ki je spoznal svoj položaj v družbi, precej dobro ve, o čem se govori, kadar se omenja kapitalistični "sistem". Socializem tudi ne trdi, da je nekoliko hudobnih kapitalistov izmislilo ta red z namenom, da bo omogočeno zatiranje delavstva. Duševno stanje bogatinov je imelo z rojstvom kapitalizma mnogo manj opraviti kot tehnika in njen razvoj, ob katerem je proizvodnja na drobno postajala bolj in bolj nemogoče. Stroj je ustvaril kapitalistični razred in mu dal tako moč, da je izpodrinil staro aristokracijo in da je družabni vpliv prihajal bolj in bolj v njegove roke. Popolnoma gladko to pač ni šlo; kdaj pa se je kakšna bistvena izprememba dosegla brez bojev in težav? Ortodoksní židje še vedno rabijo za obrezovanje kamnat nož, kar kaže, kako nerada se je kamena doba umaknila bakreni. In c-stanki fevdalizma se najdejo še po vseh mogočih krajih sveta, celo tukaj na jugu.

Nekateri prijatelji bi nam radi dopovedali, da v sedanji družbi ni razredov, vsaj v Ameriki jih baje ni. Poglejte, kako se je Rockefeller povzpeli iz nižin. In drugi so mu sledili. In še danes se zgodi, da se navaden "office boy" prerije do vodilnega mesta v velikem podjetju, milijonar pa propade. — Vse res! Tudi v fevdalni družbi so se godile take reči. Sedanji perzijski šah ni bil

nikdar princ. V Afganistanu je nekaj časa — le pred par leti — kraljeval navaden gorski bandit. Ali sledi iz tega, da ni bilo fevdalnega razreda? V sodobni družbi ne govorimo o kastah, iz katerih je prehod nemogoč, temveč o razredih, ki jih lahko vidi, kdor koli ni duševno slep. Stroj, ki je ustvaril podlago za kapitalistični razred, je odgovoren tudi za moderni delavski razred. Če njega in njegovega velikanskega razvoja ne bi bilo, bi na tisoče tistih, ki robotajo v ogromnih tovarnah, začinjalo v malih delavnicah, napredovalo od vajenca do pomočnika, šlo vandrat in bi sčasoma postajali mojstri in "neodvisni". Sedaj pa milijoni začinjajo v tovarni, v jami, v plavžu in tam ostanejo, dokler jih ne izpodrinejo mlajši ali pa kriza. Nobena sofistika ne odpravi teh razredov, prav tako pa tudi ne odpravi boja med tema razredoma, ker so interesi obeh kljub vsemu olepšavanju in utajevanju nasprotni in se ne dajo spraviti v soglasje. Ne da bi pripisovali kapitalistom kakšno prirojeno hudobnost; vsakovrstni ljudje so med njimi, nekateri so dobrega srca in bi radi, da bi se dalo vse gladko urediti, drugi so strastno zaljubljeni v svojo oblast, zopet drugi imajo vruga v sebi. Ampak vse to je sporedno, zakaj struktura kapitalistične družbe jih sili na izkoriščanje. Vse to je še vedno tako kakor v časih, ko je Marx začel znanstveno formulirati socializem.

Razrednega boja ne more biti konec, dokler imamo razrede z nasprotnimi interesi. Če bi socialisti nehali govoriti o njem, ga to ne bi odpravilo in zato ni ta nasvet nič vreden. Nasprotno se kaže, da ga je treba prav sedaj bolj naglašati in razlagati, zlasti pokazati delavcem, kakšen mora biti zanje cilj tega boja. Kakor je treba priznati, da se je v zadnjih par letih zdramila ogromna masa ameriških delavcev, ki jim je bila prej vsaka delavska organizacija tuja, tako se ne more prezreti, da je največji del te mase le na pol prebujen. Da se bojujejo za cilje industrijskih organizacij za boljše mezde, krajši delavnik, za priznanje unij, za socialno zavarovanje, je gotovo prav. Ampak dovolj ni. Tega spoznanja je še premalo in v tem je nevarnost razočaranja in obračanja hrbta vsem organizacijam, če pride prizadetim masam do zavesti, da vse, kar so dosegli, ni prineslo rešitve. Delavec zasluži dolarje, kadar dela, ampak svoje potrebščine mora tudi kupovati z dolarji; in med mezdami in cenami je neka zveza, ki se nepoučenim proletarcem še vedno zdi nekam misteriozna, zlasti ker kaže, da imajo cene vedno več vitaminov v sebi kot plače, ker vedno hitreje rastejo. Prav tako skrivnostne se jim zde "panike", "depresije", "recesije" in druge krize, ki prihajajo, kadar bi jih človek najmanj pričakoval. Kako naj strokovne organizacije preprečijo nezaposlenost, ki se zdi, da

je nobena vlada ne zna ali ne more preprečiti? Kaj pomaga štirideseturni teden, če ni dela niti za en dan?

Da, predsednik Roosevelt prihaja z velikim novim programom javnih del. Nihče to uro še ne ve, kaj poreče kongres, ki je s svojim oviranjem napredka razočaral že mnogo naivnih ljudi. Ampak tudi če dovoli vse potrebne milijarde, ne bo s tem rešeno vprašanje; beda bo nekoliko omiljena, vsaj za nekatere, kar je seveda potrebno, toda odpomoček ni rešitev. Pa še to ublaženje ne more segati daleč, zakaj denar se ne izkoplje iz tal; ustvariti ga morajo delavci, razpolagajo pa z njim seveda drugi, katerih interesi kažejo v druge smeri. In kako se branijo vsakega obdavčenja, vidimo vsak dan. Čuditi se ni; vsakdo se brani, če se more. Vprašanje ostane torej slej ko prej: kako rešiti te probleme? Rešiti, ne le zamegliti; trajno rešiti, ne le nekoliko odriniti.

Socialisti pravijo: preurediti družbo tako, da bo vsa produkcija služila potrebam ljudstva, da bo razpečevanje doseglo vse člane družbe in da bo kontrola proizvodnje in distribucije v rokah ljudstva. V ta namen morajo produkcijska sredstva biti last ljudstva, ki mora za to biti orga-

PRIZOR IZ ŠPANIJE

Fašizem je prvi na debelo uvedel bombardiranje civilnega prebivalstva iz zraka, najprvo v Etiopiji, nato v Španiji in na Kitajskem.

nizirano v celoti. V taki družbi ni razredov, torej ni razrednega boja . . .

In preden dokončate, zaslišite svarilo: to je treba revidirati!

Nekateri najbolj prigovarjajoči nasveti gredo tako daleč, da naj bi socialisti črtali kolektivizem iz svojih programov. S čim naj bi to nadomestili, je nejasno, ali pa, kjer je kaj jasnosti, kaže, da prihajajo sklepi iz napačnih predpostavk. Če izvajate eno razglabanje do kraja, prihajate do zaključka, da bi se morali zadovoljiti z najvišjo stopnjo demokracije, ki je mogoča. Toda kako je resnična demokracija sploh mogoča brez gospodarske enakopravnosti in ta brez kolektivistične produkcije? Drug recept pa predpisuje proces, ki drži v državni socializem, ki je nevarno soroden — fašizmu.

Zanimivo je, da kažejo skoraj vsi svetovalci s prstom na Rusijo, češ stanje v sovjetski zvezi dokazuje, da je bila ideja kolektivizacije zgrešena, glavno zato, ker je položaj delavstva tam po dvajsetih letih še vedno slabši kot v kapitalističnih deželah.

Stanje v Rusiji ne dokazuje ničesar zoper socialistični kolektivizem. Predvsem vemo o gospodarskih razmerah v Rusiji vse premalo, da bi mogli izrekati take sodbe. Tudi o socializmu v sovjetski zvezi ne vemo dovolj. Napisali so seveda mnogo o vsem tem, mnogo belega kakor mlad sneg in mnogo črnega kot saje, toda kako naj se prepričamo, ko se še tisti, ki so bili tam in so pisali, niso mogli prepričati o vsem, kar bi bilo treba vedeti za objektivno sodbo? Polagoma dobivamo nekoliko več vpogleda in sčasoma bomo vedeli dovolj, da bomo imeli korist od ondotnega eksperimenta. Nekateri sklepi seveda lahko že delamo po tistih rečeh, ki so popolnoma očitne in o katerih prihajajo nekako do soglasja absolutni oboževalci in absolutni grajači. In lahko spoznavamo, da se večina kritikov poslužuje napačnega merila. Če je v Ameriki več avtov in so boljši od ruskih, če je naše blago finejše in naša stanovanja lepša, ni s tem nič dokazano ne proti Rusiji ne proti socializmu. Primerjati se more le današnja Rusija z nekdanjo Rusijo in koliko jih jih, ki so jo natančno poznali pred revolucijo in jo natančno poznajo sedaj?

Naj bo tam sedaj kakor koli, v času revolucije je šlo za socializem. Ampak kje na zapadu je dežela, v kateri bi socializem moral prevzeti tako nalogo, kakršno so si naredili Rusi? Proletariat ni poklican, da ustvari tako rekoč iz nič industrijo v deželi, kjer se je komaj vedelo, kaj pomeni ta beseda. To je naloga kapitalistične veleburžvazije, organizirani proletarijat pa ima, kadar doseže politično moč, postaviti to industrijo na kolektivno podlago, da bo služila ljudstvu in ne več profitarstvu. Če bi res imeli prav tisti, ki trdijo, da je v Rusiji ves socializem splaval po

vodi, vendar ne bi bil zaradi tega socializem sam in demokratični kolektivizem, brez katerega je socializem prazna beseda, prav diskreditiran in nič ne bi bilo treba zametavati njegovih osnovnih zahtev. Nasprotno! Vpričo vsega, kar se godi po svetu, vpričo blufarske predrznosti fašizma in strahopetnosti buržvazne demokracije, vpričo neprenehoma naraščajoče politične in gospodarske negotovosti po vsem svetu, vpričo resne nevarnosti za vso doslej pridobljeno kulturo postaja socializem brez pridržka edino upanje človeštva. Ne seveda, da bi poizkušali napraviti nekakšno cerkev iz njega z nezmotljivostjo, z nedotakljivimi dogmami in strogo predpisanimi obredi in namesto najnaprednejše naredili novo reakcionarno silo iz njega; demokratična svoboda mora biti živa v njegovih vrstah, ampak cilj mora biti eden in jasen. In njega bojevniki morajo biti ne verska sekta, ne uniformirana armada, temveč politična stranka, sposobna za politično akcijo in pripravljena nanjo.

Če so dogodki po svetu, po deželah največjih nemirov in po krajih sorazmerne pokojnosti kaj pokazali, je to, da bo socializem najuspešnejši, če bo mogel svoje cilje doseči z demokratičnimi sredstvi po demokratičnih potih in se torej od vsega začetka ustanoviti na demokratični podlagi. Trdo delo, ampak neizogibno.

“OBRAZ EVROPE”

Spodnja slika z gornjim naslovom je iz magazina “Punch”. Njen namen je prikazati, da so vsem homatijam krivi trije diktatorji v Evropi: Mussolini, Hitler in Stalin.

Nešteto jih je, ki argumentirajo, da med diktaturami v državah teh treh diktatorjev ni nikake razlike. Vsi trije vladajo s silo. Vsi z dekreti. Parlamenti v vseh treh so le maska za zavajanje. V vseh treh se opozicijo uničuje s silo.

Kako bo to poglavje diktatur današnjih dni presojala zgodovina? Nihče ne more tega danes točno vedeti. Vemo le, da je diktatura kvarna oblika vlade in da se more diktatorska vlada obdržati na površju, dokler se more, edino le s silo.

Anton Slabe:

SANJE MLADOSTI

ZUNAJ je sanjala svetla noč. Težak opojni vonj mladih rož je dihal skozi široko odprto okno in mesec, velik in bel, je sijal v Milanovo izbo. Sedel je pri mizi in pred njim so ležale knjige, toda njegove misli so plavale daleč, daleč po vesoljstvu. Globoko zamišljen je sedel tako, zatopljen v spomine preteklih dni, mesec pa je tkal srebrne bajke po logu in polju, ki je blestelo v zelenosrebrni luči . . .

Milan se je zganil. Nekaj je stalo za njim, moralo je stati. Vstal je naglo, a je bilo vse zopet tiho. Počasi se je okrenil in okrog njega je bila praznosta, samo tam pri vratih se je nekaj gibalo.

"Kdo je?" je vprašal.

"Jaz," se je odzvalo z veselim, mladim glasom.

"Ali me ne poznaš?" In stopilo je bližje. Tedaj je obžaril mesec postavo. V njegovem svitu je stal mladenič, čil, radosten fant. Rujavi kodri so mu pokrivali čelo in popotno palico je držal v rokah. V njegovih očeh je sijala solnčna mladost.

"Česa želite?"

"Glej ga, ali me res nočeš poznati? Jaz sem vendar ti."

"Kaj praviš?"

"No, jaz sem ti, ko še nisi bil tako star in čemerem. Tvoja mladost sem."

Milan je gledal fanta in ga spoznal. Da, take so bile nekdanj njegove oči, takšen sij je žarel z njegovega lica, tako prožen in lahak je bil nekdanj njegov korak.

Fant se je vsedel in gledal Milana s svojimi veselimi očmi.

"Pozdravljen, bratec! Kako je? Ali nisi več zadovoljen? Mnogo skrbi? Ali ni več veselja v tvojem srcu?"

Milan je pokimal molče.

"Čuj, prišel sem, da te povabim na mal izlet."

"Sedaj ponoči?"

"Ne bodi siten! Kolikokrat sva rogovilila v prejšnjih časih, ko je mesec hodil svojo pot, dokler ni zarjavela zarja za gorami!"

Vstal je in stal pred Milanom, velik, vitek, z veselim obrazom in žarečimi očmi. Tudi on je vstal počasi in mu pogledal v oči, v katerih je sijala gorkota, toplo čustvo.

"Grem," je dejal Milan in poiskal je suktnjo in klobuk. Stene so se razširile in kmalu sta bila na vrtu, ki je obdajal hišo. Mladenič je stopal naprej, glavo visoko dvignjeno in Milan mu je komaj sledil skozi grmičevje. Kmalu ju je objel zelen, šumeč gozd s svojim košatim vejevjem.

Naenkrat se je razširila dolina, po kateri sta korakala. Krasno, temnomodro jezero je ležalo pred njima. Vrbe so se sklanjale, ločje je zapelo

svojo melanholično pesem, če se ga je dotaknil veter. Kraj je bil samotni in tih in neka nerazkrita tajnost je ležala nad njim kakor uganka. Tam ob bregu se je zibal majhen čoln, v katerega sta se vsedla in prišla za vesla. Čolnič je drčal mirno po gladini, jezero se je spet zožilo in temno drevje je metalo svojo senco na gladino. Skozi vejevje se je tresla zelenkasta luč, mesec pa je bledelel na nebu.

Nemo sta sedela v čolnu, niti z besedo nista motila bajne tišine. Kmalu je začelo izginjati drevje in temno skalovje je raslo iz vode. Tam v daljavi so vabile mehke gozdne trate in cvetoče rože, srebrne ribice pa so se lesketale v sinjini jezera.

Čolnič je plaval dalje in jezero je raslo v neskončnost. Krasne harmonije so kipele iz vodovja, bron pa je pel večno pesem preteklosti, življenja, smrti in neskončnosti; njegov glas se je jačal, množil in šumni akordi so rasli iz zelene globine. Na dnu valov se je pokazalo bajno, razkošno mesto.

Palače, ponosne hiše, bujni nasadi, bele ceste, temno zidovje je raslo navzgor, kakor sen davnih dni. Pokazal se je zelen otok in nad njim se je vzpenjalo modro nebo, beli stebri so gledali iz zelenja. Kmalu sta jih dosegla. Mladenič je skočil urno iz čolna in Milan mu je sledil. Obal je bila obraščena s svežim zelenjem, bele, ozke steze pa so vabile v daljavo. Molče sta stopala naprej in spet ju je objel gozd s svojim zelenim plaščem. Zdaj so se zasvetili stebri, zažarelo je zlato pročelje. Mal tempel se je prikazal in na velikem prostoru je rajala in prepevala grupa mladih ljudi. Milan jih je spoznal, kajti bili so njegovi tovariši iz mladih let.

Ustavila sta se in poslušala bajno petje. Zvoki so sanjali v daljavo, mirno, nežno. Sveži mladi glasovi so udarjali ob sive skale, se množili in odmevali . . .

"Čigav je ta tempel?" je vprašal Milan mladeniča.

"Nas vseh, ki hrepenimo po lepoti in iščemo srečo," je odgovoril. "Tu je naše svetišče, tu v deželi bajk in sanj. Sanje segajo preko vsemirja in stegajo svoje roke v megle, iz katerih mora priti blagoslov. Od vzhoda do zahoda se širijo želje, se dvigajo visoko in zopet padajo. Praporji vihrajo v vetru."

Milan se je globoko ganjen naslonil na deblo drevesa, ki ga je zakrivalo pred mladino, tih in srečen. Ko jo je gledal, se mu je zdelo, da rajajo pred njim njegovi mladi, plahi sni, vsi v cvetju

in brstju mladega hrepenenja, da predejo bajke, polne cvetja in solncá . . .

Mladenič je prijel Milana za roko in odšla sta počasi naprej. Ustavila sta se pred visokim zidom, ki je zapiral pot. Samo malo okence je nudilo pogled na bujno zelenje, ki se je košatilo v okrilju visokega zidovja.

Milan se je ozrl in opazil, da je njegov spremljevalec izginil. Ostal je sam in čakal. Tajen nemir mu je stiskal srce. Vse okrog njega je bilo tako tiho, pokojno, le daljni spev mladine je še donel kakor sen.

“Kaj iščeš tu?”

Te besede so ga zbudile iz zamaknjenja. Pred njim je stal star mož in beli lasje so mu padali do ramen. V rokah je držal palico, pogled pa mu je bil resen, a blag.

“Kaj iščeš tu?” je ponovil. Nekaj tajinstvene se je zbudilo v Milanu, kakor pozabljena bajka. Tvorile so se mu besede in odgovoril je:

“Svojo mladost!”

“Pojdi za menoj,” je ukazal in šel je plaho, boječe.

Starec je stopal počasi po peščeni poti in Milan mu je sledil s sklonjeno glavo. Zapustilo ga je želo ironije in ideali, ki so snivali zaprti, globoko v srcu, so vzcveteli bohotno. Prišla sta na vrh malega griča, ki je bil ves pokrit z belim cvetjem.

“To so cveti tvojih prvih sanj,” je dejal starec in njegov pogled je bil mehak, božajoč.

Milan se je globoko zamislil. Gledal je cvetje svojih mladih dni in solze so se mu zalesketale v očeh.

Spremljevalec mu je pokazal cvetko, katere vonj je bil opojno vabljev in čaroben.

“Kaj je to?” je vprašal Milan z drhtečim glasom.

Resno ga je pogledal starec. “Ne poznaš je? Ta je tvoj prvi ideal.”

Milan je sklonil glavo še globlje. Res ni poznal več lepega cveta. Izgubil se je iz spomina na dolgi poti, ki jo je preromal od takrat, ko še ni popolnoma zažarel njen čar.

* * *

Milan se je zbudil. Sedel je še vedno pri mizi in pred njim je ležala odprta knjiga. Zunaj je vstajal dan in njegove misli so se pričele vračati iz dalj veseljstva.

Vstal je in stopil k oknu. Pokrajina je zakravela v mladi zarji, zemlja se je zbudila iz sna. Nad gorami je zagorelo solnce. Zlati soj je napolnil sobo, zunaj pa so se začele zbirati delavske množice. Milan se je spomnil, da je prišel Prvi maj, ko se delavci pripravljajo na demonstracije in proslave svojega praznika. V njegovi duši je postalo toplo, stopil je na ulico in se pridružil delavski armadi, ki je praznovala svoj dan, svoj praznik . . .

CUNJARJI V AMERIŠKIH MESTEH

Razen podgan in miši se po alejah ameriških mest (prostor med hišami, kjer so garaže in kraj za odnašanje smeti, papirja, cunj ter neporabljene hrane)

BOJ ZA PREŽIVLJANJE

giblje danes tisoče ljudi z vozički, v katere nakladajo papir, steklo, plehovine, kosti ali kar pač že najdejo med smetmi. Zamorci in belopoltni vseh narodnosti se ukvarjajo s tem poslom. Židje, ki so podjetnejši, gredo na okrog za cunjami in prej omenjeno robo večinoma z vozmi s konjsko uprego.

Za cunje, star papir in stare kovine se je pred leti v tej deželi le redkokdo brigal. Toda “moderna” industrialna doba je vrgla med staro šaro tudi delavce preko 40 let starosti in tako so morali med starinarje, tudi ako ne pobirajo umazanega papirja, kosti, cunje in pleha.

V tej najbogatejši deželi ni vzroka stikati za cunjami in pa-

pirjem po kupih smradu od zgodnjega jutra do pozne noči, zato da naberejo stari zavrženci tega ali onega materijala za kakih 50c do par dolarjev na dan. Par dolarjev je zanje le redkokdaj dnevni zaslužek. Ampak ljudje, ki so navajeni garati, hočejo delati in store vse v svoji moči, da se prežive z lastnim trudom.

Dobro in potrebno je prihraniti čimveč snovi, ki so zavržene in se jih lahko znova uporabi. Toda tisti, ki jih zbirajo, so posebljenje bede. Vrženi so poleg beračev v najnižji poklic—med cunjarje in to po krivdi uredbe, ki sije po eni strani v zlatu in briljantih, po drugi pa dopušča, da milijoni hirajo v pomankanju.

Angelo Cerkvenik:

NEČISTA KRI

V TISTI gorski, alpski vasici zelene Štajerske je bilo življenje prečudno lepo. Ne za vsakogar, ne ob vsakem času, a za marsikogar in ob marsikaterem času. Za Erno, drobno učiteljico na vaški dvorazrednici, je bil vsak dan praznik. Bil ji je vsak dan praznik, ker je bila lepa in neznansko dobra, bil ji je vsak dan praznik, ker jo je sreča ali usoda — kdo bi bil tedaj vedel, ali je bila sreča ali usoda! — iz zatohlega, nezdravega, proletarskega predmestnega stanovanja nepričakovano zanesla v to prikupno gorsko vasico, kjer je bil zrak kakor zdravje, gozd kakor pesem, kjer so bili ljudje kakor pravkar preorana zemlja, kjer ji je bila šola z živahnimi otroki kakor topel dom sredi snežnega viharja. Takšni so bili njeni vtiski, ko je prišla na svoje prvo službeno mesto.

Erna je bila lepa kakor pravljica. Njene nebeskomodre oči so krotko gledale izpod ogljenočnih dolgih trepalnic ter prav tako bleščeče črnih in gostih obrvi v ta prelepi planinski svet. Gosti, kakor olje voljni in bleščeči se črni lasje so obkrožali droban, skoraj otroški, kakor spomladanska vijolica nežen obrazek. Nad majcenimi usti je nenehno čepel malce turoben nasmešek. Kadar pa se je razposajeno zasmejala, ga ni bilo, ki ga ne bi bila nenavadna lepota njenih zob prevzela.

Edinole nos! Ta prešmentani nosek! Ne, grd ni bil, vprav nasprotno! Bil je lep, orlovski nos, ostro zarisan, nekoliko preostro za njene tako krotke oči! Toda . . . toda . . . nos jo je izdajal, nos je izdajal njeno nečisto kri, nezaželeno plemo . . . Bila je hčerka Izraela, preganjanega in zaničevanega, teptanega in opljuvanega, obrekozanega in neštetokrat prekletlega.

Na svoje prvo službeno mesto je prišla, ko ji je bilo komaj devetnajst let. Prišla pa je samo zaradi tega, ker se za tisto mesto ni nihče potegoval, ker so se tega mesta vsi z vsemi štirimi branili. Vas je pač stala visoko v hribih; od najbližje železniške postaje do šole je bilo pet ur naporene hoje. Pot je bila hudo strma in grda. Zato so porinili v hribe proletarsko židovsko dekle. Drugače najbrže ne bi bila sploh nikdar prišla na nobeno krščansko šolo.

Na šoli je že bil mlad učitelj. Wolfgang mu je bilo ime. Pravili so mu na kratko Wolfi. Prej nekdanje služboval v velikem industrijskem centru, pa je menda malce preveč zahajal med revne ljudi, preveč se je ukvarjal s politiko malega človeka. Očitati so mu, da je podtalno rovaril, skratka, da je bil komunist, pa so ga kazensko premestili v hribe.

V malem župnišču je, ob prihodu Erne, kraljeval sorazmerno še zelo mlad in hudo stremuški župnik. Učitelj ni bil kdo ve kako zapeljiv, pač pa je župnik bil prav čeden in zelo prikupen mož, bil je tudi dober govornik, prijeten tovariš in v vsakem pogledu simpatičen družabnik.

Erna, ki je bila mehka kakor vosek, je v ver-skem pogledu kmalu podlegla vplivu simpatičnega župnika. Tako se je zgodilo, da je po enem letu bivanja v gorski vasici slovesno in pred vso faro bila — krščena. Krivičen bi bil, kdor bi trdil, da je bilo kaj računarskega, kar jo je napotilo, da je stopila v katoliško cerkev. Le prepričevalna župnikova beseda, še bolj pa mistično zapeljivi Kristusov nauk, ki mu je po vsem svojem bistvu bila tako zelo blizu, to dvoje jo je zvalo v katoliško cerkev. Kako so jo vaščani zaradi tega vzljubili! Prvo leto so je gledali malce po strani, a ko je prišel tisti slavnostni dan javnega krsta je njihova ljubezen kar prekipevala.

Otroci so jo s cveticami skoraj zasuli.

Edinole Wolfganga ni moglo njeno dejanje gani.

“Erna, ali se ne boš morebiti nekoč kesala?” jo je vprašal zvečer po tistem krstu.

“Čemu, Wolfi!? Glej, našla sem dušni mir. Tako neznansko sem srečna, da ti tega ne morem povedati.”

“Če je tako, potem je prav . . .” je nekam potrto menil Wolfgang.

“Tako je! Kristus — saj je bil tudi on sin Izraela! — mi je bil že oddavna bliži nego naš Jehova. Ne, v Boga maščevanja moje srce ni moglo nikdar prav verjeti. Kristus pa je bil Bog ljubezni, ali ne, Wolfi?”

“Kristus je bil velik sanjač in mistik, ki je s svojo sicer iskreno in genialno mislijo o ljubezni po čudnih okoliščinah povzročil, da je tekla in da še teče kri v potokih.”

“Pa on ni kriv, Wolfi!”

“Kriv je, ker je bil slab psiholog . . .” je nekam uporno in skoraj sovražno vztrajal Wolfgang. “Sicer pa ni to važno. Najvažnejše, kar moraš vedeti, je nepobitno dejstvo, da bremeni najtežji del krivde za vse te strahote, ki tarejo človeštvo, vprav to cerkev, v katero si danes stopila . . .”

Erna je umolknila. Njene oči so prezgovorno očitovale, da ji je srce objela težka žalost.

Leta so tekla in Erna je postajala od dneva do dneva lepša. Njena ženskost se je bolj in bolj dramila. Wolfgang se ni mogel več upirati svojim čustvom in sili ter življenjskosti njene žen-

skosti. Nekega lepega, mrzlega jesenskega večera — bilo je vprav na praznik vseh svetnikov 1937. — sta sedela sama v njeni izbi, v šolskem poslopju.

Tedaj ji je bil moško povedal, da bi jo rad vzel za ženo. Erni je bil Wolfgang, s katerim je že sedmo leto skupaj službovala, drag in ljub tovariš. Boljšega si skoraj ni mogla želeti. Le to jo je motilo, da ni nikdar niti za bežen hip zdramil njene ženskosti. Da bi bila vsaj en samkrat zahrepenela po dotiku njegove roke . . .

Nič, nič . . .

“Veš, Wolfi, rada te imam. Prav zares, jokala bi, če bi te nepričakovano premestili kam drugam, vendar pa se mi dozdeva, da to ni tista ljubezen . . .”

Tu je obstala sredi stavka.

Wolfgang se je prikupno nasmehnil ter menil:

“Tista ljubezen, o kateri si hotela nekaj povedati, je kakor plamen, ki se požene iz kupa presušene slame, če po neprevidnosti pade vanjo gorča vžigalica.”

“Saj je res tako, Wolfi! Ne zanikam, a zdi se mi, da je vprav tisti plamen potreben, da more vprav tisti plamen vžgati resnično ljubezen . . .”

“Ti si ena izmed tistih ljudi, Erna, ki jim ta plamen ni potreben!” je trmasto vztrajal pri svoji snubitvi Wolfgang.

Erna si je izprosila daljši rok za premislek. Kmalu po tistem večeru so jo začele mučiti čudne sanje, spolne sanje, ki so jo strahotno dražile, ji razvnamale živce, da je postala vsa bolna. V veliki duševni stiski se je zatekla v spovednico. Župnik, ki je bil pameten in preudaren mož, ji je povedal, da bi te sanje najlaže pregnala, če bi se omožila ter rodila otroke.

Kako čudno! Bilo je proti koncu novembra, ko sta nekega večera spet sedela sama v njeni izbici, pa jo je ob dotiku Wolfgangove roke spreletela tako čudežna, še nikdar občutena, le v sanjah zaslutena sladka toplota.

Tako se je, zatorej, zgodilo, da je še pred početkom decembra rekla Wolfgangu:

“Da!”

Fant jo je objel.

Če se ji je zdelo dotlej življenje lepo, se ji je zdaj zazdelo kakor bajka iz devete dežele, kakor otroški sen o zakleti kraljčini, ki jo je rešil že dolgo pričakovani kraljevič.

Bajka je bila kakor dragocena vaza z daljnega vzhoda, iz dežele, kjer sonce nikdar, nikdar ne zaide.

Toda kaj je to?

Kako je mogla kruta in neusmiljena pest tako brezobzirno udariti po dragoceni vazi?

Tisoče in tisoče koščkov zdrobljenega porcelana je ležalo na tleh pred njo.

V majhno deželo je prihrumel veliki zavoje-

valec. Drugič je prišel v deželo križ, drugič je bil — kljukasti križ. Kakor je bil v davnini prvi križ preplaval deželo s krvjo, tako je prinesel drugi križ v deželo — neznansko krivico, težko bolečino, brezmejno žalost . . .

Erno so vrgli na cesto. Brez plače, brez službe, brez kruha, brez strehe.

Pod njenim žalostnim srcem pa komaj spočeto dete.

Dete nečiste krvi.

“Kako je mogoče?” se je vsa preplašena vprašala. “Kaj sem storila hudega vsem tem ljudem?”

Zaman se je spraševala. Vsi so obrnili svoj pogled od nje. Celo tisti bajtarji, ki jim je tolikokrat posodila svoje prihranke. Nikdar ji ni nihče vrnil posojenega denarja. Ljubili so jo, ker je vedno dajala, pa nikdar nič terjala.

Gledala je okrog sebe. Za en sam ljubeči pogled je prosila . . . Ali ni res nobenega prijatelja več? Pa tisti otroci, ki so jo vedno tako ljubeče gledali, ki so tako tekmovali v razsipavanju svoje ljubezni . . . Kje so zdaj? Če so jo srečali so se obrnili proč. Kdo je zastupil njihove čiste duše?

Kako je vse to mogoče?

Tudi župnik, ki je bil nekdan tako ponosen na spreobrnjeneko, na najljubšo ovčico svoje fare, tudi on . . .

Kako je že rekel?

“Razmere, gospodična Erna, so močnejše, nego ubog vaški župnik! Pojdite in potrpite . . . Tudi Kristus je moral trpeti . . .”

Šla je, nič ni odgovorila, kajti razumeti ni mogla, zakaj ji ni več rekel: “ljuba, draga, moja mala Erna,” kakor ji je bil dotlej vsekdar rekel, razumeti ni mogla, zakaj ji ni segel v roko, ko mu je ponudila tresočo se ročico, razumeti ni mogla, zakaj je bil njegov pogled tako hladan, tesnoben, nervozen, ko pa jo je včasih tako prijateljsko toplo božal! O, nepričakovano se ji je posvetilo: Bal se je, neznansko se je bal . . . Da bi ga ljudje ne videli skupaj z njo!

Zdajci pa se je nasmehnila. Zakaj na svetu ima vendarle enega človeka, čeprav enega samega, ima svojega Wolfija. Tako si je rekla ter se napotila k njemu.

Ali ni samo bloden sluh, ki jo moti in slepi? Ali je prav zares rekel:

“Erna, saj moraš videti in vedeti, da je zdaj vsako nadaljnje razmerje med nama nemogoče! Zapor . . . izguba službe . . .”?

Stala je pred njim in v prvem hipu ni vedela, ne kod ne kam . . .

Tedaj pa je zaihtela:

“Eno samo lepo besedo, en sam, poslednji poljub, Wolfi! Saj sem ti bila kakor žena . . .”

Wolfgangu so se zašibile noge, iz oči mu je pogledal strah, velik kakor Veliki vrh nad vasjo. Stopil je za korak nazaj . . .

"... in zdaj sem postala *mati tvojega* otroka!" je liki vihar bruhalo iz nje.

"Za božjo voljo molči!" je ves prestrašen zašepetal ter se umaknil v kot. "Zapeljala si me, jaz nisem kriv . . ."

Tako je tudi ta poslednji kelih bolečine izpila prav do dna.

"Ali je res strah močnejši nego sleherno drugo človeško čustvo?" se je komaj, komaj utegnila še vprašati.

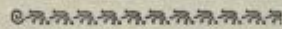
V odgovor je sveta jeza njenega razžaljenega srca kriknila:

"In to pleme bi hotelo biti gospodujoče pleme . . ."

Tam nad vasjo, eno uro hoda do Velikega vrha, tam je pod vrhom globok prepad, kamor še ni stopila noga živega človeka. Tam je nad prepadom postala, tam je še enkrat s toplo mislijo požala otroka pod bolnim srcem, tam je zaprosila svojega velikega Boga odpuščanja:

"O, nekoč pride dan, veliki Jehova, ko boš spregovoril . . . Odpusti mi, Ti moj veliki Bog maščevanja, da sem te bila izdala!"

Tako se je pomirila s svojim Bogom ter je legla k večnemu počitku.

Oswald Garrison Villard:

NADALJNJA POROČILA IZ MOSKVE

PO DOLGIM posvetovanju s sedmim sinom sedmega sinu in mojim najljubšim proroku s kristalno oblo sem sedaj v stanu prekositi vse časopise na svetu s priobčitevijo par brzojavk iz Moskve, ki so datirane 1940 in 1941:

Moskva, 1. februarja 1940. — Eden in štiri-deseti veliki javni veleizdajniški sodni proces v teku zadnjih petih let v sovjetski uniji se je pričel danes v resnem ozračju bivšega kluba plemičev, sedaj hiše poklicnih unij. Svetlomodre stene s slikami plesočih deklet in kristalni lustri so še isti, ki so videli konec Zinovjeva in Kameneva ter nju-nih štirinajst drugih, ki so poslušali smrtno ob-sodbo Radeka, Pijatakova in enajstih drugih v letu 1937, ter Krestinskega in Bukarina ter nju-nih devetnajstih zaveznikov v marcu 1938. Isti uradnik — Andrej Y. Višinski — je vodil pro-sekucijo in predsedujoči sodnik je bil zopet Vasilij V. Ulrich. Glavni krivec je bil bivši predsednik sveta ljudskih komisarjev: Vječeslav Mihajlovič Molotov. Na zatožni klopi je prejšnji predsednik Molotov brez obotavljanja in z vnemo priznal svojo krivdo na način višješolca, ki se izpove svojih prvih nenedolžnih sanj. Gospod Molotov je povedal, kako je molil, do bi Lenin umrl, ko je bil bolan; kako je hranil Stalina, kadarkoli je prišel diktator na večerjo, z otrovanimi krušnimi kap-sulami. Priznal je, da je bil v službi Nemcev, od- kar je dokončal ljudsko šolo pred petdesetimi leti. Vneto je zahteval smrtno obsodbo. Predsedujoči sodnik je izjavil gospodu Molotovu, da je vedno pripravljen storiti mu uslugo in točno ga je ob-sodil na smrt.

Moskva, 1. maja 1940. — Poset s strani ob-činstva tega dva in štiridesetega velikega javne-ga veleizdajniškega procesa, ki se je danes tu

pričel, je posekal prejšnji rekord. Vzrok je veliko zanimanje za napovedano priznanje krivde prej-šnjega poslanika v Združenih državah. Gospod Trojanovskij je izpolnil, kar se je pričakovalo od njega. Natlačeno polni sodni dvorani je podrobno opisal, kako so ga na dan njegovega prihoda pe-ljali k privatnemu vhodu v palačo državnega taj-ništva ter ga skrivaj povedli v urad državnega tajnika. In tu ga ni čakal državni tajnik, temveč sam predsednik Združenih držav, Franklin D. Roosevelt. "Z veseljem sem vzel bankovec za \$5000, ki mi ga je predsednik Roosevelt ponudil, in od tedaj sem sodeloval z njim, do bi spodko-pala temelje sovjetski uniji. Dnevno sem mu pošiljal prepise naših najtajnejših poročil in spro-ti sem ga obveščal o vseh podrobnostih naših vojaških priprav za vojno z Japonsko. On je toplo odobral naše načrte ob reki Amur, toda kriti-ziral je našo mornarico, ker je premajhna; sve-toval nam je, da naročimo hkrati sedem novih bojnih ladij, kot je to on naredil v zakonu oboro-ževanja v letu 1938. Vsega skupaj sem vložil v moj osebni bančni račun v letih 1938 in 1939 \$175,000." V sodni dvorani so ta razkritja vzbudila silno senzacijo. Predsedujoči sodnik je izja-vil, da bo preštudiral vprašanje, dali se naj pokli-če Williama Greena, točasnega ameriškega posla-nika pri sovjetski vladi, da potrdi tu podane izja-ve.

Moskva, 11. oktobra 1940. — Prizor v sodni dvorani, kjer se vrši tri in štirideseta velika vele-izdajniška obravnava, jasno očituje osnovne razli-ke med ruskim in angleškim značajem. Glavna jetnica je bila mati Jožefa Stalina. V Ameriki bi mati, ki je obdolžena, da je skušala zastrepiti svojega odličnega sina, pokazala kake znake kesa-

nja ali obžalovanja ali žalosti radi položaja, v katerega je zabredla. Toda tu je povsem očitno, da je ta sivolasa priča skoro razigrana in prekipela od zadovoljstva, da ji je dana prilika, da lahko razbremeni svojo vest. Zato je izpoved brez najmanjšega obotavljanja prišla izmed njenih postaranih ustnic. Pojasnila je, da izvira njeno sovraštvo do sina od dneva, ko je spremenil svoje ime v Stalin. "To jeklo", je rekla, "mi je seglo v srce. Ni me pogosto posečal, toda kadar koli je prišel, sem v skupni zaroti s krajevnim zdravnikom, čijega visoki značaj pozna vsakdo, dajala v sinovo hrano zdrobljeno steklo. Seveda sem se delala, kot da sem mu naklonjena, zato pa tudi radostno sprejemem tiste kroglice, ki bodo kmalu moje na dvorišču jetnišnice."

Moskva, 1. januarja 1941. — Najbolj senzacionalen dogodek v vsej dolgi vrsti veleizdajskih obravnav se je odigral danes na prvi seji štiri in štiridesete obravnave, pred katero je postavljenih nič manj kot 177 oseb, ki so vse obtožene, da so se zarotile porušiti sovjetsko unijo en mesec po njeni ustanovitvi v letu 1917. V presenečenje vseh — vključivši prosekutorja in predsedujočega sodnika — je prikorakal v sodno dvorano osebno in nenapovedan Jožef Stalin sam, ter je z radostnim glasom prosil sodišče, naj ne gubi časa z

izpraševanjem in čitanjem obtožnice, temveč da ga kar takoj obsodi na smrt. Priznal je razločno in glasno, da je bil ožji prijatelj Leona Trockija in da je ves čas, ko je bil diktator, porabil najmanj tri ure dnevno skušajoč izdati sebe in sovjetsko unijo. Dramatično je vzkliknil: "Jaz, Jožef Stalin, sem s Trockijevo pomočjo prejemal inozemsko zlato, da spodnesem samega sebe. Četudi se mi to ni posrečilo, vendar hrepenim po dovoljenju, da jutri ob jutranji zarji stopim pred naperjene puške." Sodniki niti svojih sedežev niso zapustili, temveč so takoj soglasno ugodili njegovi prošnji in priporočali, da se da njegovo truplo balzamirati ter se ga nato položi zraven Leninovega.

Moskva, 31. marca 1941. — Zadnja skupina zarotnikov proti sovjetom je bila včeraj spoznana za krivo ter obsojena na smrt in davi ob zori je bila postreljena. Ker jih je pa bilo v tej skupini 647, so se morali poslužiti strojnih pušk in šestpalčnih topov, da so lahko hitro izvršili sodni odlok. V Moskvi vlada velika zadovoljnost, kajti v tej skupini so bili vsi preostali možje in žene, ki so z Leninom ustanovili sovjetsko unijo. Vzklikajoče množice so danes dopoldne rajale na Rdečem trgu, radujoč se, kar so naposled le dočakali konca zarot proti sovjetom.

KONEC AVSTRIJSKE ZASTAVE

Ostanki poveljne Avstrije je šinil pod Hitlerjevo oblast čim si je firer upal poslati vanjo svojo oboroženo silo, vedoč, da mu niti Mussolini, ki se je leta 1934

proglasil za zaščitnika Avstrije, ne bo več nagajal. Faktično je združitev Avstrije z Nemčijo naravna stvar. Bila je umetna država in umetno negovana s posojili zavezniških držav pod pokroviteljstvom lige narodov. Dokler Nemčija ni bila oborožena, je to šlo. Ko pa je Hitler z največjo naglico svoj tretji rajh oborožil da kaj, je pogum zaveznikov prav tako mahoma upadel.

Nekdaj mogočna Avstro-Ogrska je danes stvar zgodovine. Versaillski takozvani mirovni dogovor je prav tako stvar, ki je zapisana pozabljenju.

Pridružena k Hitlerjevi Nemčiji pa je dobila ogromen strateški pomen. Kajti nacijski osvojevalni načrti določajo Avstrijo za most k nadaljnim osvajanjam. Rumunija, Ogrska, Čehoslovaška, Bolgarija in Jugoslavija so ambicija nemške ekspanzije proti jugovzhodu.

Avstrijska zastava, ki je na

tej sličici, je bila zadnja, ki je vihrala na pokojnem avstrijskem poslaništvu v Washingtonu. Ko so osvojili Dunaj naciji, so brzojavili avstrijskim diplomatičnim zastopnikom v inozemstvu, da morajo tik avstrijske razobesiti nacijsko zastavo. Nato naj urade zapro, zastave snamejo in arhive preselijo v nemške diplomatske urade.

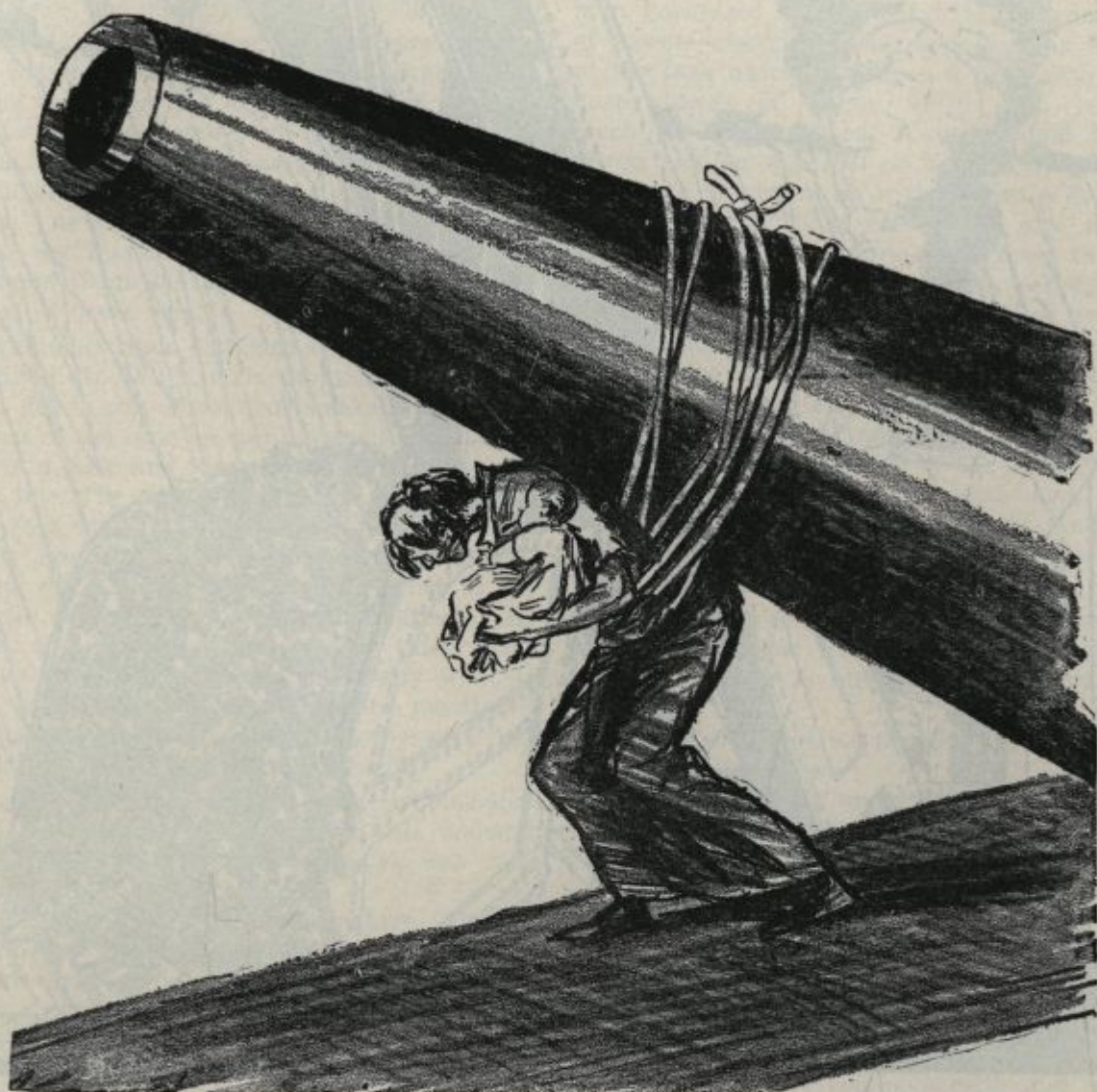
Tisoče priseljencev iz slovenskih krajev je pred leti imelo opravke s ponosnimi avstrijskimi konzuli. Zdaj so jim tista pota le še spomin.

Knjigarna Proletarca

Največja slovenska knjigarna v Ameriki. Ako želite knjige Louisa Adamiča, ali knjige Ivana Cankarja, Uptonia Sinclairja in drugih slovenskih in angleških pisateljev, obrnite se na našo knjigarno. Pišite po cenik.

Proletarec, 2301 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

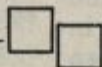

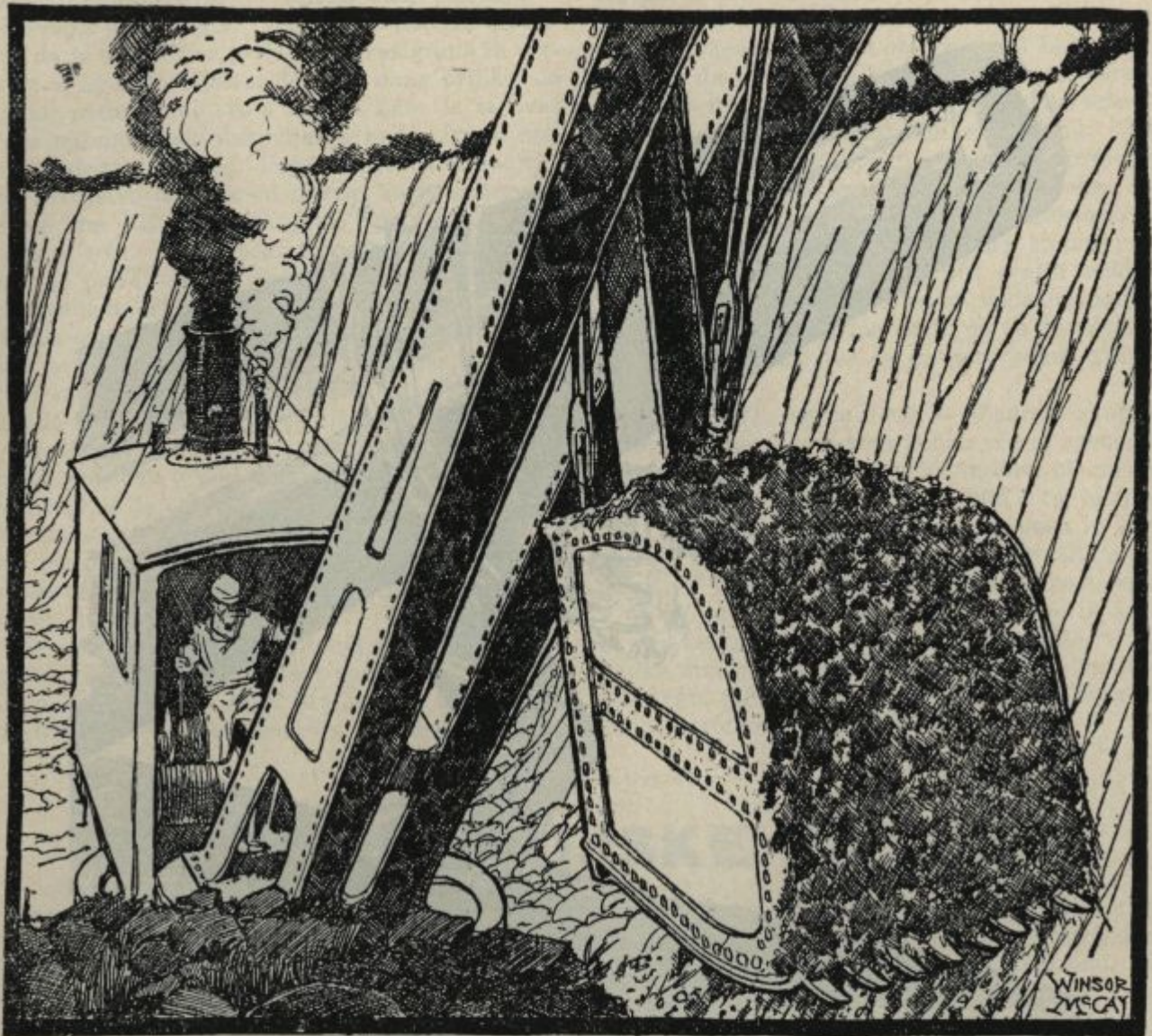
NEVZDRŽLJIVO BREME

Še nikdar ni človeštvo ječalo pod militarizmom toliko kakor trpi danes—niti ne med svetovno vojno. Vse dežele na svetu—velesile in majhne deželice, se ukvarjajo edino s skrbjo “obrambe.” Trošijo milijarde, a prebivalstvo je v pomanjkanju. Mar ni tak sistem blaznost? In če je blaznost, čemu ga ne odpravimo?

Vladujoči se smejejo. Čemu tudi ne!

Saj le “masa” trpi! Naj se torej zgane in sledi našim klicem. Ali pa naj trpi dalje v dobrobit gospodarjev, ako je toliko nevedna, da si ne more pomagati.

THAT DAMN STEAM SHOVEL

By Joseph Drasler

STANDING on the soft dirt bank with several others, I watched with interest the excavating going on. Below some thirty feet, one of the marvels of the machine age, a monster steam shovel, operated by four men and four helpers was doing the work which under former circumstances took the combined labor of 200 men to perform.

"Thirty loads an hour is her capacity," proudly shouted the shovel operator, a big, strapping, tobacco-chewing Irishman, "an' she can be depended on to work twenty-four hours. No more trouble with walkouts an' strikes, an' she paid for herself in three months by her saving in wages that would have been paid to them men standing on the bank."

At this remark I gazed about me, scrutinizing

with more interest my associates on the bank watching the monster shovel that had displaced them and taken their jobs.

It was an average assembly of workmen drawn in search of work. There were the same drawn faces, the same restless look, with its nervous twitch, the same despair written over their features, that is seen daily in the industrial centers where workmen have been unaccustomed to drawing anything but a relief or "bean" check for many years. And I wondered to myself as to what were their thoughts as they gazed at the cause—the steam shovel.

Predominating were the average species—spineless, unresisting creatures who ask nothing, resent nothing and get nothing—but when I

heard the words, "That damn steam shovel," I knew there was dissatisfaction brewing.

I edged my way closer to the speaker and noted him to be a fairly well dressed man with a union bottom on the lapel of his coat. Deliberately I opened up a conversation with him regarding the steam shovel incessantly gobbling up the earth underneath.

"Yes," he replied to my enthusiastic description of the marvels of the machine age, "but that damn steam shovel took my job and the jobs of most of these men."

Work at his trade had been very slack through the winter. In the last six months he had been able to get in only about four weeks at his trade. The rest of the time he spent searching for work. "I have a wife and three children. We all must eat to live. The few dollars that I had saved up when work was good we practically used up some months ago. My rent is now two months overdue and the landlord has given me notice to pay up or he will have me placed on the streets. My grocery and butcher bills are now thirty days overdue and they have the thirty-day limit to credit customers. Both have notified me that I must pay up or get a steady job, otherwise they will cut off my credit. We must live."

The rest of the crew were formerly pick-and-shovel men doing the work that this monster with its five-ton-capacity iron jaws was now performing.

It was evident that this sudden change, brought about by machinery was more than the men knew how to cope with, so they passed away the time standing on the bank watching the steam shovel, conscious of the injustice of the whole deal but in their unorganized state, unable to do anything about it.

The equivalent of two hundred men sinking their shovels into the soft dirt and lifting it into trucks—in one scoop of this monster's iron jaw which took less than a minute to complete. No wonder then, that there is unemployment. Only a fortnight ago—the rough calloused hands of the workmen had not yet began to soften—since they worked at scooping up the brown dirt, shovelfull at a time, loading it into trucks to be hauled away.

How suddenly things changed, I began to reflect as they must have too. Almost over-night their jobs disappeared taking with them whatever security the men, their wives and children enjoyed.

— And not alone is this masterpiece, wrought of iron and steel, among the labor saving devices which the mind of man has conceived, cradled and brought into life. From the little repair shop on the corner to the largest factory in the city; in the mills and down under the ground—wher-

ever there is work to be performed—the mind of man, harnessed in steel and driven by some form of power—electricity, steam or gas—is working at the task which once upon a time awaited the horny hands of Labor. With each year the machines are improved. A new gadget here to throw another man out of work, a new lever or arm here connected up with the main drive and automatically without calling for any increase of power from the motors, performing the work that required one, two, or more, perhaps even fifty men before and at one clip they are "laid off."—Told to stay home.—Not needed any more.

The same thing is repeated in one industry after another. In an incessant stream of new jiggs and gadgets the machine age marches forward increasing the profits of the owners on one hand through lower labor costs; and, on the other hand, through unemployment and part-time employment, forcing the working class down to an ever lower standard of living.

Oh, for some mighty power to drive the greed, the money-hunger from the human race. The hunger that makes men lie down at night and pray—

*O Lord, give me this day my
daily bread
And the daily bread of my brother,
So that I may grow fat
And he grow lean
And both of us hate each other.*

Why, Oh Why, do men refuse to be roused into organizing their strength for the betterment of their miserable standard, for the abolishment of riches and luxury on one hand and poverty and suffering on the other, for the establishment of the co-operative commonwealth and the end of starvation in a world of plenty, for the development of brotherly love and a commn understanding among man in all his relations?

The Disinherited

(Author Unknown)

They cluster at every corner;
They wearily pace the land;
Their starving eyes devour each loaf;
They stretch the begging hand.

They bake and others have eaten:
They burn, but others are warm;
They build, but they are unsheltered
And bare to a pitiless storm.

When you have finished reading the MAY HERALD, pass it on to a friend. It will be appreciated.

Courtesy of "World Peaceways"

CORN-FED KID FROM THE WEST

HE JOINED UP in '17. Didn't quite know what it is was all about, but it seemed the thing to do at the time.

Then the front—and suddenly War lost every vestige of its glamor. He was scared. He was bewildered.

He and another kid, who had become his best friend on earth, were out on a patrol. Something hit them. His friend was instantly transformed into a filthy mass of blood and bones and slime. He himself was too weak to move, or call for help, or groan. Then he moved no more, ever.

* * *

Poor kid? Of course. But perhaps he's lucky after all. He didn't live to see the beautiful ideals he fought

for—"To make the World Safe for Democracy" . . . "To Protect the Rights of Little Nations" . . . "A War To End Wars"—proven to be the empty notes with which the Pious Pipers had lured so many kids like him to their deaths.

He didn't live to learn that millions of dollars had been spent by various interests to "educate" our people to the necessity of entering the war on the "right side."

And he didn't live to see the whole world ready to be at each other's throats again—with ordinary citizens like us sitting by stupidly, whining "Isn't it terrible—but what can we do about it?"

Well we can *try* to do something! . . .

ON THE LINE

By Betty Bogatay

THE CLOAK of night had draped itself about the wretched, huddled dwellings in the slums, typical slums found in the backyards of the rich and proud cities of America. The walls of each dwelling place have their own stories to tell; tales of poverty and fleeting prosperities, of sorrow and escaped happiness. Separating these walls is a labyrinth of alley-ways each like the other in their array of battered ash and garbage cans and scattered debris.

It was a chilly night and those who ventured out moved quickly about their business so that they could return the sooner to their places of shelter, called homes of necessity; for all God's creatures must have some place to go to—the moles and the dead their holes under the ground, the birds their nests, the bees their hives, and these humans their holes above the ground.

The hurrying form of a young woman turned abruptly from the street into one of the alleys. Half-way through the alley Stephie paused uncertainly and her slight form seemed to quiver with momentary fright as the large and lean rat, which had so startled her, scurried away. She whistled her relief and having reached a dim hallway mounted the steps lightly to the very top floor—the attic, made into a two-room flat. A thin line of light under the door told her that her father had preceded her home. The door squeaked protestingly as she opened it and revealed the tall, thin, energetic figure of her father bending over a low, pot-bellied stove. He seemed to be having some difficulty as he now and then muttered to himself.

Stephie's home consisted of two rooms. During the winter months Stephie's small bedroom remained unused as it was much warmer to sleep in the larger room beside the stove. At one end of this room, set back against the wall, was a rickety table and two chairs. On the table had been installed a squat, gas-plate. Above the table on the wall, were a couple of home-made shelves containing a depleted set of chipped ware and a scanty store of staples. A few pots were hung on nails beside them. The pot-bellied stove was situated at the other end of the room, flanked on either side by two beds, which also served as lounges or extra seats when the occasion arose. Over one bed was another crudely made shelf on which were several worn books, among them Emile Zola's "Truth" and Louis Adamic's "Dynamite." A sadly faded cretonne curtain had been rigged up for the sake of privacy. At present it was pushed to one side on its supporting wire. Here, in this crowded room, Stephie lived alone with her father, Andy Petras. Her mother had died when Stephie was only 13, but she had been old enough at the time to understand that unhealthy surroundings, poor food—in short, poverty had saped her mother's life little by little, till only the shell of a lovely spirit remained to die. Ah! How Stephie hated this life! How she feared poverty and what it did to people; it stifled the good and distorted the bad in its weaker prey. Would it one day master her! At any rate she for one would not succumb without a struggle!

Stephie and her father worked in the clothing mills not far from their home. A union had been organized and a strike voted on. It was already two months since the strike was called and the spirits of the strikers were beginning to feel the sting of Want's whip-lashings. A group had even formed which clamored to go back to work; maintaining that it was better to work long hours for little pay in unsanitary surroundings than not to work at all. However, up to the present time the voices of the dissenters have been muffled by the clamor of the more sturdy hearted, led by Stephie's father. But then what is this distressing thing Stephie has said to her father, when he raised his head on hearing the door open?

"Oh, father, they're going to break the strike!"

"We haven't given up," said Stephie's father, and his whole being seemed to verify this statement. "But where were you so long?"

"Oh, we were picketing the new pickets," said Stephie, with a flash of bitter humor. "We were down there singing 'On the Picket Line' and 'Solidarity'—and when the police were escorting the scabs in we called to them, pleaded with them not to let us down. Some of them looked pretty much ashamed, but that dirty devil Chuck—oh, damn him! How he gloated—and do you know what he said? 'Yah, you dirty buncha reds, you're finished—your strike won't get ya nuthin'—you guys don't want to work is all.' And Big Jack, you know how good-natured he always is—no one ever got his goat before—he made a dash for Chuck. I'll bet he would have beat him to a pulp, too, but the other fellows held him back. It was a good thing, because just then a couple of paddy-wagons drove up full of men—the toughest bunch of yeggs I've ever seen and every last one of them had a badge 'deputy sheriff' pinned on him. Yes, and that isn't all—they let in some other workers—complete strangers—"

"Imported scabs," broke in Andy with a fierce snort, "Goddam them!"

"Oh, father, what'll we do now—what will become of us?" and Stephie flung herself upon her bed despairingly.

Andy sat on the bed beside her and patted her head sympathetically. For a moment he became lost in thought—somber thought—then very softly, as though he were thinking aloud, he said, "I don't know—I don't know what we'll do—the whole thing looks very black. Every one of those thugs is armed and has the law on his side. They'll break the strike—I know—I've seen it happen before."

"I knew—I knew something was going to go wrong," wailed Stephie. "I had the feeling this morning. When I was walking down to picket this morning it was raining and from the corner I couldn't see anyone around. It was then I had the feeling and I began to run, but when I came closer, through the mist sounded their voices singing: 'On the line, on the line—come and picket on the picket line.'" Oh, father, their voices didn't harmonize and were hoarse with much singing, but for me—that

moment—that was the sweetest tune my ears ever heard. My heart felt so full of love and admiration for them—they're so brave and fine, all of them. There was Miss Kaplan who has her little crippled brother to take care of, and Mrs. Roberts who supports her unemployed husband. She had on a white rain-cape and she reminded me of what I read about Mrs. Upton Sinclair in "Brass Check."—You know, where it told how sympathizers and strikers were picketing Rockefeller's home in protest against the brutal treatment the strikers received, and in mourning for the women and children who had lost their lives in the Colorado coal strike. Upton Sinclair's wife was among the pickets then, and she was clad in immaculate, white broadcloth, cape and all. Mrs. Roberts and Mrs. Upton Sinclair have something in common—white capes, and a common cause."

Here Stephanie kicked off her shoes and held out her stocking feet to receive gratefully the comforting warmth now emanating from the stove, then she continued: "Then there is Fay—flapper Fay. We girls always used to make fun of her cheap finery. How ashamed I feel now, for she's one of the bravest and most cheerful of the lot—with the bedraggled, drooping feather in her hat, runs in her flimsy stockings and her novelty shoes much the worse for wear in rainy weather. Disregarding her love for fine things there she walks, up and down, all day long on the picket line and she's all for us. If we lose the strike what will happen to them—for myself—it doesn't matter so much. I'm young and have no ties to hold me down; only you, but you don't hold me down—no, rather you help me over the rough places—without you I wouldn't feel strong enough to go on fighting."

"No, Stephanie, you mustn't depend on me," said Andy as he poured out two cups of steaming coffee. "Some day I shall not be here and when that time comes you must go on—you will go on—I know—it is in your blood. It was in your mother's blood, too. When they wanted to make me a foreman as a bribe to keep me from my union activities mother said, 'I could never be happy with a working man who turned traitor to his class.' She knew that the money might save her health—save her for us and us for her, but it was in her blood, for she said, 'I have you—I have Stephanie—I am happy. When I go to rest for all time—I shall have peace. With tainted money I could never get well—I could never be happy—and I could never find peace—' So, you see, Stephanie, there is no escape for you—in your veins flows our blood—your mother's and mine. You shall be happy only in serving your class. The others—well, there is no tainted blood in their veins—they will be content to go back to work and to their hum-drum existence. Yes, Stephanie, they will go back to work and they'll get a few concessions such as improvement of unsanitary conditions, with a few insignificant raises in pay, here and there. But none of the improvements will be attributed to the activities of the union. Oh, no, they'll be given as rewards to the truant workers for scurrying like mice under the cat's vigilance. These concessions will be the bait to pacify the aroused public opinion."

"But, father, I don't think that you're being fair to Mrs. Roberts, to Fay, to Miss Kaplan, to Mary with her five little ones to support, and all of the others—they've shown too much fight on the line."

"Ah, but Stephanie, don't you see? For them there is no alternative. They must work—there are mouths to feed. It is true that in them, and those like them we have supporters, who in a hazy sort of way dream of the day when workers shall be organized effectively to demand their share of the better things in life—to demand the right to live like human beings. To them it is a dream

and they dare not invest too heavily in only a dream. Their more obtuse brothers and sisters, however, do not even dare or care to dream. If we lose this strike they will feel that they have been duped, and will henceforth stoutly oppose anything smelling even remotely of true unionism. So, you see, Stephanie, it will mean that we will have lost much more than just the strike, we will have lost those who in turn will have lost faith in true unionism—100% organized labor—the only means of redeeming the working man."

"You mean, father, that if we lose the strike, that's the end of everything?"

"No, my Stephanie, I don't mean that it's the end of everything, but that we will have to start over again and build a firmer foundation. Come, now—it is getting late and we must get some rest for a fresh start on a new day."

So the two crusaders in a new religion sought solace in slumber.

* * *

THE FACTORY had become a fortress guarded by the national guard and professional gangsters, who had been dubbed deputies, and all were settled in bivouacs well equipped to enforce "law and order." This was the reply given by the mayor to a group delegated by the union in protest against the injunction which forbade the strikers their rights to picket, in protest against the action of the company in importing scabs.

The delegation, headed by Stephanie's father, Andy, had been ushered in before the mayor, an elderly, suave sort of person who had donned his politest manner. On his face was glued a hypocritical smile which never once wavered throughout the interview. And the polite, aloof elegance of his proud being rebuked them in their shabbiness, leaving them confused and ill at ease. The mayor had done most of the talking, interrupting and ignoring their protests. He reprimanded the men for being ungrateful and accused them of not wanting to work. In a paternal way he warned this delegation that they were in the hands of reds who took their orders from Moscow, who wanted to overthrow the government in the U. S. A., and had no respect for private property. He insisted that they desist while there was yet time and once more come under the good influence and good graces of law and order.

"And you, my good man," said the mayor nodding his grinning countenance at Andy, "must by now fully realize the error of your ways. Why can't you see things our way (then with hidden menace) before it is too late?"

Andy, getting into the spirit of the thing, retaliated, "Pardon me, Mr. Mayor, but it is you who are at sea in a leaky boat. Common sense alone dictates to us, for you see we (and he indicated the delegation) like yourself are human beings. Our stomachs clamor to be fed, and our hearts ache—as yours would—to see those dear to us living and dying in want. Mr. Mayor, we know that our government recognizes labor's right to organize. Also, that any man who opposes us this right and hires outside labor in an attempt to break a strike is NOT within the law. Sir, you know very well the conditions against which we protest; now, as man to man, would you work under them humbly or would you assert yourself and stand up for your rights? And if you stood up for your rights would that mean that you didn't want to work? You see, it is on such a foundation that you have formed your erroneous conclusion!"

It was clear to all that the dart had hit its mark, but the fixed smile gave no sign.

"I made no mistake! Your employer has been more

than fair. He promises a reasonable wage increase, less hours and improved sanitation. You refuse to accept these terms and still maintain you wish to work."

"He absolutely refuses to recognize our union, and it is the only medium through which a working man can defend his rights and bargain collectively. If our employer would recognize our union we would be more able to have faith in him and his promises."

"The majority," said the mayor, "wished to return to work regardless of union recognition."

"If an honest vote were taken it would be discovered that the majority are supporting the union," rejoined Andy.

"We can settle that point right here and now." The mayor took from his desk several long scrolls with petitions scribbled upon them. He held them up for the whole delegation to see. "I have here these petitions (he waved them about) signed by men and women asking to be allowed to go back to work. Extensive investigation has proved these signees to be the majority. Furthermore, work at the factory must go on—orders must be filled—and if you don't care to do this work the management is within its rights by hiring others who will. And so, gentlemen, you have had your chance and have thrown it away. There is nothing what-so-ever that I can do. You must go now. I have wasted too much time already. Other important matters require my attention. Good day, gentlemen."

IN A VACANT lot opposite the union hall a mass of humanity had gathered. It was several days after the interview with the mayor. Earlier in the day a cordon of police had arrived who had sacked the meeting hall. Furniture had been smashed—papers torn (among them the union charter) and strewn all about—membership files had been confiscated and union officials were spirited away and were being held incomunicado at the county jail. Some of the more alert union members had stepped into the fore-front, prominent among them was Andy, and were organizing a parade—a parade in protest against the attitude of the authorities—a parade in reproach and to act as a plea to the scabbing workers to join the ranks to fight in the common cause.

There were women and children in the crowd, and the faces of the women expressed great anxiety—some betrayed fear. Some of the women's faces showed grim resolve, like those of the men, but they were the younger women—women who were not yet worn out from child-bearing and poverty. Here and there were a few elderly people unmistakably grand-parents; one can sense that to them this parade is a last gesture and that they are prepared to give it their all. Here, also, are children of almost every age. Babies, in their mother's arms. Little toddlers, who will be carried pick-a-back when the parade starts. Some of the older children are playing tag and their loud screaming and laughter sounds above the subdued clatter of many tongues. They are as yet unaware of the price they will be forced to pay for existing; now they played tag with each other in fun, later they will play tag with fate, the odds against them and capture inevitable—unless . . . The adolescents stand about awkwardly, conferring in subdued whispers, their spirits are saturated with intermingling sensations of fear and determination caught from the grown-ups about them.

— And now the mass of humanity surges forward—the parade is about to begin. It is a strange but stirring sight. In this parade there is no pompous regalia; no gayly, fluttering banners; no proudly strutting, loudly blaring bands. There is no precise symmetry of pattern—all move forward in one accord, as though they had

merged and become one great being. The mighty tramp—tramp of many feet tread rhythmically to the beat of song bursting from their throats—the deep, throaty voices of the men—high-pitched voices of the women. Listen! They're singing—**SOLIDARITY!**

Meanwhile the posted lookout on the factory grounds sights the great crowd of people approaching and calls to the Chief of the guards, in charge of the miniature army, "Holy Christ! There's a big mob headed this way!"

The armed men stood at attention and the chief said, "If they try any monkey business, give them the works! We'll fix those b—— once and for all!"

As the parade came in full view a tough looking individual nudged his partner and smirked, "Jesus, them dumb palookas ain't even got a bebe gun!"

They both laughed raucously at the joke. It was a good joke—to them.

From the window a jeering voice called, "Oh baby! Listen to them birds sing."

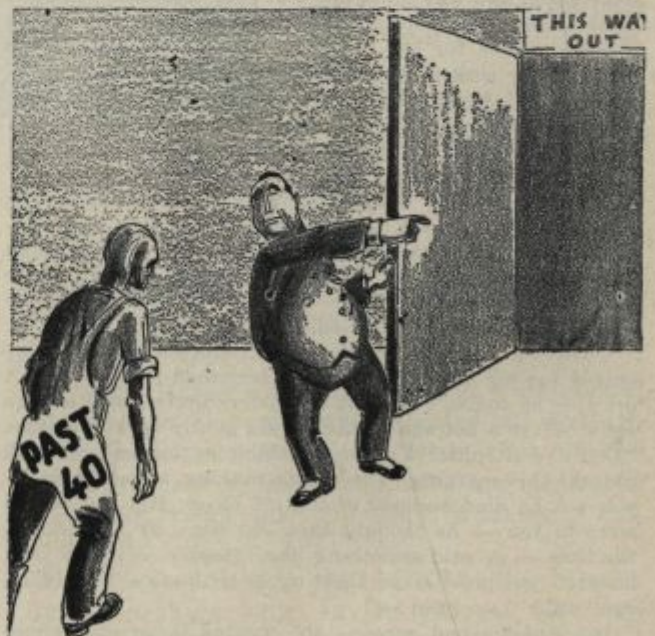
This jibe evoked shouts of laughter from the armed guards below. Catcalls and more jibes announced the presence of other scabs who crowded to the factory windows to see the show. However, the scene they witnessed shortly afterward sent them scurrying like rats, with blanched faces, back to their machines to operate them with trembling hands.

Heading the parade came Andy. He was carrying a great white sign with big red letters which plainly read "COME OUT ON STRIKE". Beside him was Stephanie who bore the American flag tattered and soiled; it had been salvaged from the wreckage of the union meeting hall, where the raiding police had trampled it underfoot.

When the mass of people were within ear-shot a police official shouted, "Stop where you are!"

The great mass quavered and paused, and then was

On The Human Scrapheap

BERNARD
SARNON

Courtesy "Justice"

pushed forward in spontaneous unison by those bringing up the rear.

"Stop! I tell you — or, we'll shoot!"

Andy stepped forward and motioned to the people to stop. Then turning to the chief, he said, "We are unarmed — you can see for yourself. We will make no trouble. We pledge ourselves to keep order. We want to see the boss, and we want to talk to the workers" (indicating scabs).

"Get out! Clear out! The whole damn bunch of you!"

"We have something to say to the boss." And then Andy stepped toward the factory, his arms raised as in supplication. He was saying, "Fellow workers, your place is with us, to fight for a decent wage so that we can live like human beings. We . . ."

The whole crowd swayed forward as though to follow him. At a sign from the chief, the guards began to fire, and then wild confusion presided. The bewildered people scattered like tumble-weeds before a strong wind; the men stopping only to gather up in their arms the little children whose stubby legs could not carry them fast enough. Here and there a missile found its target and threw its prize to the ground triumphantly. An unfortunate mother carrying her wailing infant was struck and she fell face forward crushing her child with the weight of her body. Later, when her lifeless form was lifted upon a stretcher, she was still clutching in her arms the mangled, silent form of her little babe.

There had been no escape for Andy as he had been directly in the line of firing. He made an excellent target and was one of the first to be felled by an avid bullet. Stephanie had made her way to his side unscathed and was vainly attempting to revive him when a guard rudely took hold of her and proceeded to hustle her into a patrol-wagon, where she was jammed in with a score of others. Two others dragged Andy away in spite of the fact that he was bleeding profusely, and that the need for medical attention was obvious. They said, "We need this son-of-a-b . . . for evidence. He helped start this mess."

The next morning the strikers who had been jailed were released. Stephanie inquired as to where the wounded were taken and was informed that they had been removed to an emergency hospital a few blocks away. She set out at once to look for her father, stopping only to purchase a newspaper with glaring headlines "PARADING STRIKERS RIOT". Public sentiment evidently had been aroused for the detailed account stated that the strikers had acted within their rights, and condemned the authorities for the brutal slaughter of the strikers. Stephanie hastily scanned the list of wounded, 21 in all; then that of the dead — they were 5. Before her unbelieving eyes appeared a familiar name, that of her father. How strange it looked in news-print — Andrew Petras — but, there must be some mistake. He had been wounded, but he couldn't be dead — "Oh, God, no!"

Having reached the hospital Stella entered and inquired for her father. She was determined that he wasn't dead — he couldn't be; but her determination melted like snow before a hot sun at the nurses gently spoken words: "You are Stephanie? I'm sorry, child, he expired at 2:00 o'clock, this morning. There was nothing we could do — you see he died because of loss of blood. His last words were to you — he thought that you were by his side all the time — he said something like, 'Stephie — it's in your blood — you must go on fighting — with me —' Oh child, don't take it so hard —"

But Stephanie had gone — she wanted to go somewhere where she could be alone — where she could think things out. "Father's gone — Father's gone!" was the melancholic refrain her mind kept repeating. Every step she took kept time with the words, "Father's dead! Father's dead!"

She wandered aimlessly about for a long time, when into her stricken mind crept the words, 'His last words were to you — he said — Stephanie — it's in your blood — you must go on fighting — with me — you must go on fighting with me — with me!' "Why, that meant that Father wasn't dead — that he would never die!"

And then the tears came — torrents of them — cleansing her soul of all bitterness — for she knew that his spirit was marching on — and that she would keep in step — with him!

IDIOT'S MOTHER TO HER SON

They say you can't be taught. They are the fools, who, pleasure-bent, refuse our common heritage of happiness. It's they who can't be taught, can't break through their shell of prejudice to learn from you.

They call you witless, yet who but you has wit to watch for hours the swaying of a grass-blade in the breeze? Your ears are closed to human words, yet I have seen you smile in silent joy at the unknown lovely sounds of sand-grains falling upon sand-grains, trickling from your fingers to the ground. You throw back your coppery head not ashamed to savor to the full the feel of wind and sun upon your forehead. You glow as with a light at a caress, or some tiny unexpected gift.

In love inarticulate you press your forehead to mine, and from the touch we both gain strength. But I must cut you off from me, pound of my spirit's flesh. How can they know how much you are a part of me, how know the debt I owe you?

Oh, yes, it is quite decided. It is all for the best, of course. You are odious, a nuisance, a menace. You must go. You will be happy—"with your own kind." I will be safe. And they will call me free.

—Sara Wilkins.

Wars That Followed The "War To End War"

1. The White Guard war in Finland.
2. The counter-revolutionary war on five fronts to crush the Russian Revolution.
3. The Polish-Russian War.
4. D'Annunzio's attack on Fiume.
5. Mussolini's attack on Corfu.
6. The French invasion of the Ruhr.
7. The Chaco war in South America.
8. Japan's war of imperialist aggression in Manchuria and now China.
9. Italy's rape of Ethiopia.
10. Hitler's raid on Austria.
11. Hitler's and Mussolini's war against the Spanish workers.
12. The greatest universal expenditure of war funds in the history of the world.

Solidarity on a world scale is the only alternative to suicide on a world scale.

The Slovene Labor Center

I RECALL when I was a young boy of standing in front of the Socialist Party's National Headquarters on Ashland Avenue, Chicago, a private building owned with a mortgage by the Party. My father, after having shown me the Yugoslav Room in the headquarters, was discussing with Comrade Bob White (a real estate man who later handled the several million dollar estate of Bross Lloyd) which would be the best thing for the Socialist Party to do, spend all its income

caretaker, but he is also a capable man who can give information to the public as to where our Comrades and others live and where places of interest in the city are located. He makes you really feel at home. Our Center has a very beautiful interior, and the lawns around are really something to admire in the summer time. They are not only admired, but our ladies come in the evening to chat. The Club at present has a debt which it must meet and when this has been met, this cooperative venture will be able to give better service to the Workingman's Ideas.

SLOVENE LABOR CENTER

on the Party's activities or pay off the mortgage so that the National Office expense would eventually be lowered. Both men agreed that the latter policy would be the best to follow, but unfortunately, this was never done.

Today the Slovene Labor Center is following that latter policy. The Slovene Labor Center is the place where Proletarec has its office. The Yugoslav Socialist Branch No. 1, Sava Singing Society, The Social Study Club, and the Red Falcons all meet there in their very own home. How many Socialist organizations meet in their own home in the United States?—Not very many I can assure you. It is really an achievement. The Balina game is played on our courts in the summer time, and there is a convenient place to cool off your thirst in the Club room downstairs taken care of by a Slovene Comrade who is not only the

more than bric-a-bracs, why not stop at Proletarec and take home to Mother and Dad a subscription to Proletarec? It has been done many times before! There is a very wide selection of Slovene literature here. That's the kind of a souvenir your parents will appreciate.

Slovenes locally and from far and wide should come to our Slovene Labor Center at 2301 S. Lawndale Avenue and spend their time at the monument made of stone and brick and dedicated to the American and Yugoslav Working Class Movement.

The Pioneer Lodge, 559, SNPJ, the largest English-speaking lodge in the Slovene National Benefit Society, chose the Slovene Labor Center for headquarters of the Slovene National Benefit Society Bowling Tournament, which will be held on April 30th and May 1st, 1938. The Slovene

(Continued on page 53)

WHITHER YOUTH?

By Frank Sodnik

Whither American youth? Whither youth in a republic boasting of better educational opportunities, of a higher standard of living than any other nation, where each son of a WPA-er has equal chances of ascending to the presidency? A nation of plenty—its ability of potential productivity as yet unmeasured—curtailing production to maintain prices and insure profit—and on the other hand, tolerating the misery, poverty, and suffering of its masses, should prove an environment to provoke thought in youth as to the “whys” and “wherefores” of such a system, but seemingly, does little of the sort.

Whether the youth of today is incapable of such thought or whether it can not find time off from play remains a puzzle. The fact is that youth gives little thought to the serious problem of what it will do once out of school and on its way to make a mark in the world. Well it knows that jobs and positions do not await its beck and call, and better yet that it requires luck and some influence to find employment. Yet, on the other hand, it seems perfectly satisfied to sit at home and loaf, waiting for the magic thing to happen. If it isn't satisfied, why doesn't it do something about the depression, the recession, and the general lack of opportunity for employment of its schooled mind and young energy? Is it possible that the curriculum of our schools doesn't give youth that necessary basic education that would give it an inkling that the trouble lies in the profit system, and the remedy in its elimination and replacement by a production-for-use order? What else could be the answer?

Our schools do not train young people to go into this world and improve it as it should be improved. They do not teach them that while the capitalist form of government is with us, so is poverty and misery in the midst of possible abundance. They fail to explain that goods sold for more than actual cost, in the course of repetition, pile up and fill warehouses, causing unemployment and want and that unemployment and the reduced purchasing power of the workers prevents the return of so-called “normal times” until the surplus is used up and a demand for

more products created. No, our schools do not teach the afore mentioned. They never did teach it and it would be only a guess if one were to say when they will teach it. However, they do teach the youth to be experts in dozens of trades, professions, and other callings. They teach them to master difficult philosophies, issue to them degrees to flaunt before the world. Yes, indeed, they teach them how to master problems that have puzzled generations, show them how to produce at minimum cost, drill them and train them to be efficient workers, only to graduate them into a world that has no place for them.

They turn out doctors, dentists, teachers, engineers, only to be failures in the end. They do not teach these doctors and dentists where and how to find a way to link them with patients, the teachers with schools, and the engineers with construction problems. They fail in that main requirement. What good is water in heaven when the fire is in hell? What good the doctor to the sick man who has not the where-with-all with which to pay for his services? What good is any education, any energy, when that education and energy finds itself so utterly disorganized that it cannot sensibly function?

The problem and its solution lies in our educational system. Our educational system must be brought up to date; must be changed so that it not only trains the youth how to build and enrich the world, but also teaches it how to find a place and a use for its energy and skill.

And that will only come in a socialized society where want will not be the mate of abundance. Youth will accomplish it—youth schooled and trained under a different educational system than the one we have today.

A Mother Before a Military Monument

Was it for this I braved a pathless, dark
 And chilling void, in travail while the hiss
 Of death grew loud and near; from the abyss
 To stumble back, enfolding in the arc
 Of love-warm arms an infant life—a spark
 I fanned to ruddy glow? Was it for this
 I succored childish needs—healed with a kiss
 Each wound that left on flesh or pride its mark?

Ah yes, for this I led my stalwart son
 In paths of rectitude; abhorring vice
 And choosing honor's way, he tossed the draft
 That brimmed youth's cup. Bereft and old, I run
 Through war's red ledger—scan the costly price
 I paid for laurel wreath and marble shaft!

Winnie Lynch Rockett.

Only One Song

There is only one song for poets and that is the
 people's song
 That rings from the toppling Babels where the
 meek have brooded long,
 Where the vulture droops its pinions for it knows
 what a rime can do,
 That the march of a world unshackled is only a
 dream come true.

There is only one cause for poets for they have
 been made to feel
 The goad of the stinging lashes, the crunch of
 the iron heel
 That shattered the lyre of laughter and made
 them at once with those
 Who wait but a song to wake them, a song whose
 melody flows
 From the heart of a world embittered; but its
 notes are high and clear

WORKERS, ARISE

By Donald J. Lotrich

If ever there was need for the workers to pause,
 take stock and consolidate their forces, it is on
 May Day, 1938.

The ranks of the politically and economically
 organized workers have been badly battered. We
 have been scattered into various camps and un-
 der various pretenses have divided our power
 with the result that our followers, too, become
 confused. Worse than that, the workers become
 inactive and indifferent and even flock back into
 the laps of reaction. Thus, instead of using their
 power to promote the interests of Labor they
 work against their very needs, their very desires.

At the election time the votes of the workers
 are still being bought for a price so cheap that
 it is pitiful; 50c a vote is all they got in many
 places; \$1.00, in some. And, after being bought
 up and sold out, the big mass of voters just sim-
 ply go back for another economic drubbing.

Working conditions are mighty low. The elect-
 ed representatives waste months of bickering on
 things of little value to the workers. Naturally
 enough, Big Business doesn't buy up your votes
 at election time for nothing. Of course not! They
 do that so that they control your representatives.
 They tinker and tom but all the patchwork is of
 no avail.

It is the system that is wrong, not the prod-
 uct.

It will be the workingman who will have to
 change the system, not the millionaire.

Arise ye workers, and on this May Day join
 hands for a common cause, the cause of a new
 social order—a genuine workers' world.

Whether you work or not, whether you starve
 or freeze, whether you live free or enslaved,
 all that is in your hands.

Close your ranks! Join hands with those who
 seek the truth, justice, and plenty for all.

The last "fight for democracy" brought fascism in
 Italy, Germany, and other lands. Another "war for dem-
 ocracy" would bring fascism in France, Great Britain and
 U. S. A.

Once more our rulers talk "peace" and prepare war.

The fight against imperialism, militarism, reaction and
 war is like charity: *IT BEGINS AT HOME.*

For the Dawn of Dawns is coming and its Mes-
 sengers are here.

And will it be white or crimson? Ah, that is for
 them to say.

To ensoul with the hate or the mercy is bred in
 their hearts Today.

—Lilith Lorraine, in Unity.

WAR CAN DESTROY IT ALL

War is a tragedy because of the wholesale destruction of human life. But the war spirit, the popular glorification of mass murder as an ideal, is an even greater tragedy. In war all science and invention is utilized for the destruction of civilization instead of for its betterment.

Art and literature, the result of centuries of work, can be destroyed in the instant it takes a bomb to explode. In Spain today, buildings, cathedrals and other works of art which took hundreds of years to build are being blown to bits.

The picture is not a cheerful one. But the situation is as it is. We must carry to the masses the message of international solidarity so that the people, by their collective decision, refuse to kill their fellow men and to produce the things with which to kill. Then, there will be no more war.

“Assisting the Bride Was . . .”

Courtesy "Justice"

MAY DAY 1938

The great industries of this country have always been treated as private affairs and are still treated as private affairs that have no particular relation to the welfare of anyone except the owners.

With this same condition prevailing we arrive at another May Day without anything in particular having been done to solve the greatest problem of the ages—how to keep from starving to death in the midst of plenty.

On this May Day we American Workers declare our solidarity with the awakened workers of the world. We extend our sympathy and our moral and material assistance to our comrades in all countries. We renew our struggle against the biggest menace to world peace—Fascism.

We take our stand against imperialism and against militarism. We know that modern wars are commercial wars and that, no matter who wins, the working class loses. We demonstrate for peace and for the economic principles that would insure peace. We renew our faith in Socialism as the hope of the world. We rededicate ourselves to the attainment of this sublime ideal.

The Slovene Labor Center

(Continued from page 49)

Labor Center is rendering a service to the Workman's Cause. The Slovene Labor Center is the Shrine of the Slovene Working Man. Come and see the Slovene Contribution. In the very near future, we, the young people, will need the Center greatly—let us take care of it now!

Oscar B. Godina.

MY PRISON CREED

*While there is a lower class, I am of it;
While there is a criminal element, I am of it;
While there's a soul in prison, I am not free.*

—EUGENE VICTOR DEBS.

UNIVERSAL FURNITURE COMPANY

3555-59 W. 26th Street
Corner Central Pk. Ave.
CHICAGO, ILL.

Visit our new and enlarged
Store

Frank Udovich

Tel. Lawndale 8693
2623 S. Ridgeway Avenue
CHICAGO, ILL.

PHONE CRAWFORD 4521

HAVLIK'S

Fruit Store

Fina postrežba
zmerne cene

3646 W. 26th St. - Chicago, Ill.

Phone Rockwell 2379

CENTRAL PARK QUALITY MEAT MARKET

Fino meso -:- Zmerne cene

3556 W. 26th Street
CHICAGO - ILL.

HUJAN'S PLACE

NAJBOLJŠE PIVO
VINO in LIKERJI

2611 South Trumbull Avenue
Chicago, Ill.

Tel. Rockwell 1797

GREGURICH'S BAKERY

WHOESALE and RETAIL

1925 S. Racine Ave.
Chicago, Ill.

Tel. Canal 5409

TEL: Office, Rockwell 9890
Res., Berwyn 2082-R

Dr. J. F. Nachtman DENTIST

3200 W. Cermak Rd.
CHICAGO - - ILLINOIS

Klub št. 180 J. S. Z. WEST ALLIS, WIS.

pozdravlja delavski praznik PRVI
MAJ in vabi somišljenike v svoje
vrste.

JOHN GANTAR

ČEVLJAR

Zaloga čevljev unijskega in združ-
nega izdelka in po zmernih cenah
622—10th St. - Waukegan, Ill.

ROYAL BAKERY

Slovenska unijska pekarna
ANTON F. ŽAGAR, lastnik

1740 S. Sheridan Road
NO. CHICAGO, ILL.

POZDRAV PRVEMU MAJNIKU!

Ženski združni odsek

WAUKEGAN-NO. CHICAGO
CO-OP. ASS'N.

Pozor, igralci na harmonike!

Popravljam vsake vrste harmonike. Izdelujem in popravljam mehove
in razne okraske. Naredim iz stare harmonike NOVO!

PETER BUKOVEC

R. D. 2, Box 114

JOHNSTOWN, PA.

Alemite Prescribed Lubrication: With MOTO-SWAY. Internal
MOTOR CLEANING: A new machine, removes all road grit,
carbon and sludge from the crankcase.

Electric waxing or simonizing
Truck and Car storage

Phillips "66" Products

Open all night

HAMLIN - CERMAK SERVICE STATION

3801-11 W. Cermak Rd.

Chicago, Illinois

Phone: Crawford 3810

Koliko je Slovencev v Italiji?

Statistična knjiga "Almanaco Italiano" za leto 1938 pravi, da tvorijo Italijani v svoji državi 97% prebivalstva. Dalje, da je pod Italijo 600,000 Slovencev in Hrvatov in 230,000 Nemcev.

Fašistični list "Popolo di Trieste" trdi, da je število Slovencev in Hrvatov v omenjenem almanaku pretirano. Slovencev je po njegovem tolmačenju v Italiji kvečjemu 230,000 in 150,000 Hrvatov.

V ljudskem štetju leta 1921 so našeli v Italiji 292,926 Slovencev, torej več, kot pa jih priznava "Popolo di Trieste". Ta list je v svojem vseitalijanskem navdušenju pred nekaj leti celo trdil, da v Italiji ni Slovencev, razen onih, ki potujejo po Italiji kot turisti.

KRUH Z MODRIM SIROVIM MASLOM

Prosto po Langford Reedovi pravljici Ivan Vuk.

BILO je to davno, tako davno, kakor so sploh bili davni tisti časi, ko so se še lahko godile pravljice. In godilo se je to v eni iz številnih dežel turkeštanskih, v mestu starodavnem, Samarkandu. Cvetel je urjuk, ki mu mi pravimo marelice, tisti droben, sladek, ki se ves razteče v ustih. Vsa pokrajina je bila kakor z mladim snegom posuta, na katerem bi se lomili žarki jutranjega sonca in blesteli v lahno rožnati barvi. Zakaj pomlad je obiskala Turkestan.

Tisti čas je živela v Samarkandu princesa Ak Supurgi, imenovana Beli venec. Še sonce se je obradovalo, ko jo je obsijalo, takšna je bila njena lepota.

Ko je dorasla v svoja dekliška leta, so se jeli oglašati snubci iz vseh dežel velikega Turkeстана in še preko mej tja v Kirgizostan in se ji klanjali.

Očka, kralj, ji je rekel:

“Glej, vzrastla si in priroda te kliče, da osrečiš junaka bodisi iz dežel, ki so v Turkestanu, bodisi iz dežel, ki so v Kirgizostanu, bodisi iz dežel katerihkoli, kjer prebivajo junaki in se ti klanjajo.”

Ak Supurgi, princesa imenovana Beli venec, pa je odgovorila:

“Ne bom se možila, očka. Če pa zahteva korist dežele, da se moram poročiti, bom vzela tistega za moža, ki mi bo znal prinesiti kruh z modrim sirovim maslom—s tako modrim, kakor so moje oči.”

“Z modrim sirovim maslom?!—Nikoli še nisem slišal, da je kje modro sirovo maslo. Vendar,” je rekel po kratkem premisleku,—“mladost se rada norčuje in zahteva nemogoče stvari,—če je tvoja sreča odvisna od modrega sirovega masla, nimam nič zoper to.”

Izrekel je in odšel, da se razglasi po vsem velikem Turkestanu in še preko njegovih mej, da princesa Ak Supurgi, imenovana Beli venec, vzame za svojega moža junaka, ki ji prinese kruh, namazan z modrim sirovim maslom.—

Mnogo jih je bilo, ki so prihajali. Prišli so s vzhoda na velblodih, z juga z ladjami, s severa na saneh in z zapada na konjih, zakaj vsi bi radi imeli za ženo princeso Ak Supurgi, imenovano Beli venec. Ali zaman je bil ves trud.

Nekega dne, ko se je zdelo, da je vse zaman, dobiti kruh z modrim sirovim maslom namazan, se je pojavil nek mladi princ iz daljne jutrove dežele. Prijezdil je na samo enem velblodu s samo enim služabnikom, ki mu je pa bil bolj prijatelj nego služabnik.

Predstavil se je kralju in rekel:

“Kičkintaj Džigit, imenovan Majhen dečko, se ti klanja. Slišal sem v svoji deželi tam na jutro-

vem, kjer sonce zgodaj vzhaja, tvoj razglas. Zadnji odstavek tvojega razglaša govori:

‘Sirovo maslo mora imeti modrino oči princese Ak Supurgi, imenovane Beli venec, ki je moja hčerka.’—Ali dovoliš, da študiram barvo v očeh tvoje hčerke? Zakaj ni skrivnosti, ki bi se ne dala odkriti.”

“Dovolim,” je vzkliknila princesa Ak Supurgi, imenovana Beli venec, še preden je mogel kralj odgovoriti. “Koliko časa boš potreboval za ta študij?” Kičkintaj Džigit je pogledal s svojimi črnimi očmi princesi v njene modre in rekel: “Štirinajst dni bo zadostovalo.”—“Dobro,” je rekla princesa. “Nočem biti krivična.”

In tako se je zgodilo, da je Kičkintaj Džigit, imenovan Mali dečko, gledal dva cela tedna v sladke, modre oči princese Ak Supurgi, imenovane Beli venec in jih študiral. In naj se komurkoli zdi vse to še tako neverjetno—ko je poteklo tistih štirinajst dni, ni princ nič več vedel, kakor prvi dan svojega študija.

“Ne morem dognati,” je rekel, “ali so oči modre kakor vijolice, ali modre kakor modriž, čeprav vem, da so tvoje oči na svetu najlepše oči.”

“Zdi se mi, Kičkintaj Džigit,” je rekla princesa z glasom, v katerem je bilo priznanje, “da si vztrajno študiral. Morda si mnenja, da bi te še kak dan, dva, privedla do odločitve?”

Kičkintaj Džigit se je nalahno poklonil in njegove črne, globoke oči so pobožale obraz princese Ak Supurgi. “Dva dneva bi zadostovala, o Ak Supurgi,” je rekel princ. “Dobro,” je odgovorila princesa. “Pravična hočem biti. Naj bo še dva dni.”—

Ko je napačil dan preizkušnje, je stopil princ Kičkintaj Džigit pred kralja. Podal mu je kos kruha, okusno in kaj vabljivo namazanega s sirovim maslom.

“Tukaj, kraljevska visokost,” je rekel in v glasu mu je drhtelo zmagoslavje. “Poglejte in povejte po pravici, ali nisem držal svoje besede?!”

“Da, natančno takšna barva je na tem sirovem maslu, kakršno sem želela,” je rekla princesa z nežnim glasom, preden je mogel kralj sploh kaj spregovoriti. “Ali — ali,” se je spotikalo kralju na jeziku, ko se je nekoliko opomogel od nepričakovane osupljenosti. “To vendar ni modro sirovo maslo, to je čisto navadno, belo sirovo maslo!”

“Motiš se, očka,” se je nežno privila princesa k očetu. “Zagotavljam te, modro je. In ker je Kičkintaj Džigit tudi mojega mnenja, sva tako midva dva, ki sva tega mnenja, ti pa sam proti, je dokazano, da imava midva prav.”

Stari kralj je objel hčerko Ak Supurgi, imenovano Beli venec, se nasmehnil in rekel:

“Razumem, razumem . . . sedaj razumem.”

EDINA slovenska cvetličarna v Chicagu je

GOTTLIEB The Florist

1845 W. Cermak Rd.

PHONE CANAL 3073

Šopki za pogrebe od \$1.50 naprej.

PHONE CANAL 1510

Rodda Inn—Smith's Tavern

JOSEPH SMITH, lastnik

GODBA IN PLES VSAK VEČER

Fino Schlitz pivo in okusen prigrizek

2345 So. Leavitt St. - Chicago, Ill.

Phone Canal 0575

ZUGICH TAVERN

Fino Monarch pivo, vino, žganje in prost
prigrizek. - Godba in ples

2346 Blue Island Ave. - Chicago, Ill.

PHONE CANAL 3762

Vincent's Tavern

VINCENT SIMONCIG, lastnik

Fino pivo, vino in likerji

GODBA IN PLES

2334 S. Leavitt St. - Chicago, Ill.

Canal 0469

Mrs. Antonia Vogrich

TAVERN

Fino Schlitz pivo, vino in likerji

1916 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

TEL. CANAL 9855

CERMAK BUFFET

CLEMENTE PARRINO, Prop.

Best Beer - Lunches - Music
and Dancing

2001 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

KACZMARCZYK'S TAVERN

WINES & LIQUORS - CIGARS

MONARCH BEER ON TAP

2300 S. Damen Ave. - Chicago, Ill.

Tel. Canal 6633

ANTON KEGL

KRASEN PIKNIŠKI
VRT

Prigrizek in dobre pijače vedno na
razpolago

Tel. WILLOW SPRINGS 99

WILLOW SPRINGS - ILL.

JOSEPH KUKMAN

GROCERIJA in MESNICA

Na drobno in debelo

1837 W. Cermak Rd.

Phone Canal 5634 - Chicago, Ill.

Valentin Kobal

GOSTILNA

V poletju lep senčnat vrt in dvo-
rana za domače zabave,
svatbe itd.

55th St. in Clarendon Hills Rd.

Phone Hins. 1509 - Hinsdale, Ill.

JOHN STEZINAR

(RED GATE PICNIC GROVE)

Priporoča društvom, klubom in po-
sameznikom svoj lep senčnat vrt.

Prigrizek in dobro pivo vedno
na razpolago

WILLOW SPRINGS - ILL.

PHONE CANAL 4932

Omerzo's Tavern

ANTON OMERZO, lastnik

Schlitz pivo, importirana in domača vina
in likerji. - Godba in ples.

2003 W. 21st Pl. - Chicago, Ill.

COMPLIMENTS

OF

John Kopach

CHICAGO, ILL.

Compliments of

Wencel's Dairy Products

2380 Blue Island Avenue - Chicago, Ill.

PHONE MONROE 3673

FRANK FLORJANČIČ

ŽELEZNINA

BARVE - ŠIPE - KUHINJSKO ORODJE

IN POTREBŠČINE ZA VRTOVE

PRVOVRSTNO BLAGO PO ZMERNIH CENAH

3232 So. Harlem Ave. - Riverside, Illinois

TEL. RIVERSIDE 2376

Vse države za mir

Ko je Japonska pričela s svojo veliko vojno proti Kitajski, je vlada v Tokiu izjavila, da to sploh ni vojna ampak "kampa-nja za mir v Aziji".

Hitler in Mussolini sta obadva izjavila, da sta podvzela intervencijo v Španiji zaradi miru in civilizacije, ki jo ogroža "komunizem".

Anglija bo v par letih potrošila za oboroževanje do osem milijard dolarjev, zato ker hoče "mir".

Zedinjene države grade ogromne vojne ladje zaradi miru med narodi.

Japonska je sprejela zakon, ki daje vladi pravico v slučaju potrebe mobilizirati vse ljudstvo, industrijo, poljedelstvo itd. v obrambne (v resnici v vojne) namene, zato da obvaruje mir.

Francija je zaradi oboroževanja zagazila v težko gospodarsko in politično krizo, ker si želi "mir".

V Nemčiji je nacijska propaganda osvojila geslo, "topovi so boljši kot maslo". Zato naj delavci ne mažejo več kruha z maslom, da bo več denarja za topove. Tako zahteva "mir".

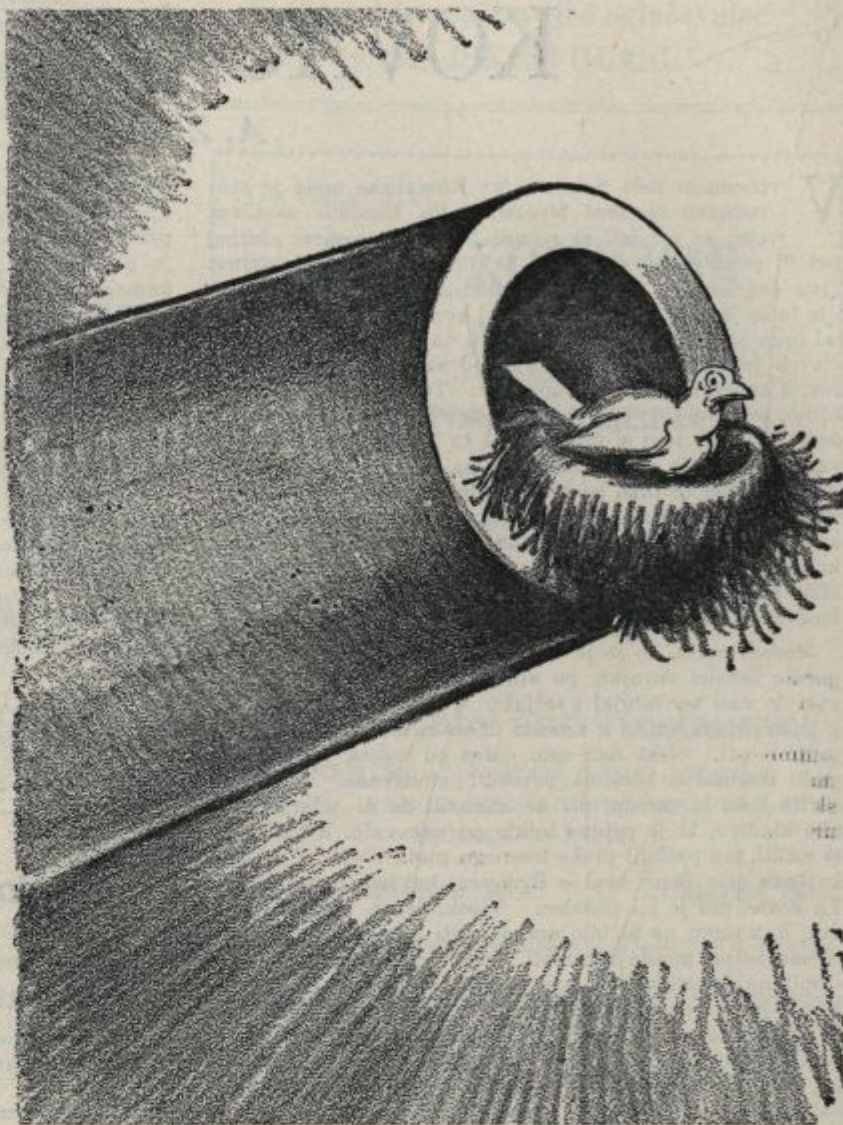
Sovjetska Rusija ima dve ogromni armadi—eno v Aziji, drugo v Evropi, da brani z njima mir.

Škandinavske dežele se oborožujejo zaradi miru.

Danska, Nizozemska, Belgija in celo Švica trošijo za oboroževanje več ko kdaj prej za obrambo in mir.

Italija preti, da lahko postavi na bojišča devet milijonov dobro oboroženih mož. Zgradila si je v nekaj letih mogočno vojno mornarico—seveda, ker veruje v mir.

Avstralija, Kanada, Južna Afrika in druge slične dežele, ki doslej niso poznale tekme oboroževanja, so posegle v ta dir za mir. Treba je vojakov, vojnih ladij, vojnih letal, utrdb, vojašnic, municije in to stane. Ljudstvo—plačuj za mir.

GNEZDO MIRU NA NAPAČNEM KRAJU

Štiri izmed velesil zdaj nimajo osvojevalnih namenov. Te so Francija, Velika Britanija, Rusija in Zedinjene države. Vse te imajo dovolj zemlje in prirodnih zakladov v nji.

"Lačne velesile", ki goje politiko osvajanja, so Japonska, Italija in Nemčija. "Site velesile" se oborožujejo radi njih in male dežele proti vsem skupaj.

Nobenega pametnega vzroka ni, čemu bi moral svet trpeti v pomankanju, zato da je več sredstev za oboroževanje, niti ni nikakega opravičljivega vzroka za klanje in rušenje.

Toda vzroki so tu, pa če so še tako neopravičeni. Vzrok voj-

nam je uredba, ki sloni na načelu izkoriščanja in ropanja.

Odpravi naj človeštvo to uredbo, in odpravilo bo vzroke, radi katerih imamo barbarizem namesto civilizacije.

Zgradi naj človeštvo uredbo, ki bo temeljila na vzajemnosti in sodelovanju vseh dežel v prid vseh, pa bodo tu pogoji za resničen mir, ki ga milijoni želimo, a ga nikjer ni.

Kdor je resnično za mir in za odpravo vzrokov, ki ga zdaj onemogočajo, mora biti tudi za socializem. Kdor pa je za mir in za kapitalistični sistem ob enem, mora biti tudi za oboroževanje, s katerim kapitalizem "varuje" po svoje tolmačeni "mir".

KOVAČ GEORGE

A. Zaitz

Vzhodnem delu Srbije blizu Rumunske meje je starodavno mestoce Negotin. Po končani svetovni vojni so mi dali za nameček enajst mesecev službe pri 9. pešadijskem puku, ki je imel kader v Negotinu. Tisti čas se je v tem mestu mudila razmejitvena komisija in se je zgodilo, da je bil v tej komisiji rumunski general brez sluge, pa so mene poslali, da ga krtačim. Dober človek je bil ta general, boljši od vseh prejšnjih oficirjev, s katerimi sem imel opravke. Tolkel je za silo nemščino, ter sva se v tem jeziku pogovorila o najpotrebnejšem. Takrat sem si želel, da bi ta komisija ostala skozi ves moj rok na delu. Opravila pa je svoj posel v štirinajstih dneh in tako so bili lepi in prosti dnevi hitro pri koncu. Moj posel je bil prinesiti mu zjutraj kavo in mu snažiti obleko, ves ostali del dneva pa sem lahko porabil, kakor mi je bilo drago. Tako je bilo časa dovolj, da sem lazil po lepih vinogradih, se ustavljal pri seljakih ter študiral naše južne brate.

Meseca maja, ko se je vsa narava odela v zelenje in so pevale srbske devoyke po vinogradih, sem jaz lazil od vasi do vasi ter čeblljal s seljaki. Vsaki dan sem poromal v kako drugo vas in z vsakim dnevom sem doživljal nove zanimivosti. Neki dan sem daleč od mesta naletel na malo siromašno kočo na porobku vinograda. V drevju skrite kočice bi morda niti ne zapazil, da ni udarjalo na uho kladivo, ki je pridno tolklo po nakovalu. Kovač, sem si mislil, ter poškilil preko lesenega plota v vrt. V šolskih knjigah sem časih bral o Brdavsju, kakšen hrust je bil. Ta kovač mu je bil podoben. Visok, čokat, poraščen možak, kateremu ne bi bilo dobro pasti v roke. Kovači pa so me že od mlada zanimali, zato sem odrinil leso, ter stopil na dvorišče. Ni me zapazil in mahal je naprej. Koval je kar na prostem pod drevesom, da sem mislil da bo zbil nakovalo v zemljo. "Zdravo čika," sem ga nagovoril, "molim za čašo vode." Vrgel je srepi pogled na me, kakor bi me hotel prebosti. "Kaj hočeš tukaj, vojniki, kako se drzneš?" "Žejen sem, pa bi rad malo vode," sem

odgovoril mirno. "Ajdi tamo," je pokazal na bližnjo luknjo, kjer je bila pitna voda. "Pij, onda zgini!" Pil sem prisiljeno. Njemu pa se je zdelo, da se obiram, zato me je ponovno opomnil, naj spijem, in zginem v kosarno, kamor spadam. Jaz pa sem hotel še malo postati. "Kaj stojiš?" je zarohnel. "Hočeš, da ti zabrišem kladivo v zadnico?" Sedaj sem bil prepričan, da temu človeku ni do pogovora, sem odšel počasi proti vrtni ograji. Ko pa sem odprl lesena vrata, sem se še enkrat ozrl nazaj na čudaka. Srečala sva se z očmi, najprvo je gledal kakor ris, ko pa se mu z očmi nisem umaknil, je njegovo oko jelo zgubljeti srditost in jezo, h koncu pa se je nasmehnil. "Hej, čuješ, dojdi natrag, dojdi ovamu!" Pa sem se vrnil. Kako sem se drznil priti k njemu na dvorišče, kaj da iščem tod in odkod sem. Pojasnil sem mu svoje delo in željo seznaniti se z čiki, ki so postali naši bratje po vojni. "Drzen si, boga ti, drzen kakor je bil moj sin Jovo. Nisi zbežal ko sem ti velel, da beži. Zato te imam rad. Sedi dečko, morda nisi ti eden tistih, po obrazu so-

(Dalje na 60. strani)

Lawndale 2344

Notary Public

Donald J. Lotrich

Insurance

REAL ESTATE - LOANS

2634 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

**THE PELIKAN
DRUG STORE**

TEL. ROCKWELL 2141

Lawndale Ave., Corner West 26th Street
CHICAGO, ILL.

EDWARD J. KRAL, R. Ph. G.

STANLEY SKRIVAN

Unijska brivnica

PRVOVRSTNO DELO, DOBRA POSTREŽBA IN
ČISTOČA

2608 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

Phone Lawndale 1214

HENRY SWADE

Certified

PLUMBING AND HEATING CONTRACTOR

Jobbing and Repairing promptly attended to

2448 So. Hamlin Ave. - Chicago, Ill.

MARTIN IVANŠEK

vam postreže s finim

EDELWEISS in MONARCH PIVOM

1759 W. Cermak Road - Chicago, Ill.

Lep vrt in prostori za balincanje

Tel. Canal 9713 - Se priporoča za obiske

Čitatelji, upoštevajte oglaševalce
v "MAJSKEM GLASU"

Ameriško delavsko gibanje ne bo napredovalo,
dokler se CIO in AFL ne pobotata in skleneta
vleči voz skupaj v skupno smer namesto narazen
drug proti drugemu.

Tel. Canal 6177

JOHN KOČEVAR

West Side

Distributor of

MONARCH BEER

2215 W. 23rd Street - Chicago, Ill.

Tel. Crawford 1382

Fencil's Cafe and Restaurant

BOHEMIAN-AMERICAN HOME COOKING
LARGE BILLIARD ROOMS
ROOMS TO RENT

2609 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

Tel. Canal 4611

LOUIS J. ZEFRAN

Prvi in edini
SLOVENSKI

POGREBNI ZAVOD

1941 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

Reliable Liquors

3700 W. 26th Street

For the Best

LIQUOR - WINE - BEER

Call Rockwell 5500

Free Delivery

Home of Famous BLACKSTONE CELLAR WINES

BODY
FENDERS
TRIMMING
PAINTING

WHEELS BALANCED
ELECTRIC WELDING

SPEEDOMETER
BATTERIES
ELECTRICAL
REPAIRING

VOTAVA BROS., Inc.

SHIMMY STEERING & WHEEL ALIGNED
FRAMES - AXLES STRAIGHTENED COLD
CERTIFIED BRAKE MACHINE

PHONES

3804-06 Ogden Ave.
Chicago, Ill.

Lawndale 7831
Crawford 2515

*Greetings
from the*

Bohemian Typographical
Union 330 I. T. U.
CHICAGO - - ILLINOIS

dim, da nisi prišel z namenom, da bi kaj izvlekel iz mene čez vlado in vojsko." "Ne, nisem," sem odgovoril, "vojsko mrzim bolj, kot jo morda vi, ter komaj čakam, da odložim šajkačo.

Ponudil sem mu cigareto, ki jo je veselo vzel, potem pa sem ga vprašal, kje mu je družina, ali pa morda je sam? "Sam in ne," je tožno odgovoril. Iz kočje je pricapljala rujava mačka, ter se mu vrgla pred noge. "Čisto sam še nisem, vidiš, ta mačka je še z menoj. Vse drugo je šlo k vragu. Tam preko polja, vidiš," je pokazal z roko na groblje križev, "tam imam ženko in hčer. Tri sinove pa sem dal za domovino, njih grobov nisem videl, če jih imajo, so pri Belgradu ob Donavi."

"Povejte mi kaj več o družini in vašem življenju," sem silil vanj.

"Bom, ako oblubiš, da boš ohranil zase. Nihče pred teboj še ni slišal žalostne zgodbe kovača Georga. Nihče, niti svečenik ne, v katerega več ne verujem, zakaj ne — povem pozneje.

"Pred več leti," je pričel, "je bila ta dolina raj. Moj otac je imel vse do prihodnjega hriba, vsi vinogradi so bili njegovi. Za druge veš, kam spadajo. (Večina tamkajšnjih vinogradov je spadala kakemu bogatemu meščanu, kateremu so kmetje delali za skromno plačo.) Moj otac je bil edini, ki je imel tolikšno parcelo. In ko je umrl, je vse ostalo meni. Gazda v mestu pa, ki je hotel imeti za vsako ceno mējo, kakor jo ima danes, si je mislil, ako starega nisem zvil, zvil bom mladega — in boga ti! dosegel je!

Oženil sem se z lepo Maro. Jaz sem tolkel in koval, Mara pa je delala na polju. Lopov mi je sprvega ponujal groš, da mi odkupi zemljo. Ni mu uspelo, pa se je pes, tisočkrat pes! lotil moje žene na polju. Namlatil sem ga v vinogradu. Vlačili so me radi tega po zaporih in tožili, dokler nisem zapraval vse, vse, razen te flike zemlje, katero imam sedaj. Dobil je pes mojo zemljo, dobil jo je, ker je bil bolj prebrisan od mene in ker je imel na svoji strani vso gospodo in svečenike. Jaz pa sem

bil sam z Maro. Teško sem pozabil na zemljo, ki je bila moja, težko, pa sem moral radi žene in družine. Došla je na svet deca. Trije dečki in ena devojčica, lepi in zdravi so bili, kakor sokoliči, tako lepi, da sem skoro pozabil na zgubljeno zemljo.

Takrat se mi je zdelo, da sem imel na zemlji nebesa, o katerih je časih kričal pop. V jutro, ko sem koval, so slišali moje kladivo daleč v Negotin. Sinovi so delali v vinogradu, hčerka Jelica pa se je sukala okrog ognjišča. Vselej, kadar je prišla iz hiše moja lepa Jelica, mi je bilo tako lahko pri srcu, da bi zalučal kladivo do neba.

Pa je znenada zaplesal vrag smrtni ples. Božu je bilo dvajset, in po vrsti Dušan, George, Jelica, najmlajša, je stopala v šestnajsto leto. Otačbina — vrag naj stokrat odnese te zapeljive besede! Za otačbino je šlo vse, kar je lezlo. Tudi jaz bi moral iti, ako me ne bi bil konj leto prej brcnil v desno koleno. Požrla je vojna najprvo sinove, požrla hčer in nazadnje še staro. Kaj me briga kdo vlada sedaj! Kaj me briga ali spadam pod kralja Petra, cesarja Jožefa ali švaba. Nič ne pomeni za seljaka, kdo vlada, pod vsakem moraš raditi, ako nočeš poginiti. Ali zakaj so morali moji sinovi, moja hči umreti samo za neko lepo zvoneče ime otačbine? Molim te, kakšna pravica je to? Tukaj na svoji zemlji nisem smel rabiti puške. Tam na koncu moje stare meje je bila moja fronta, fronta za Dušana, Boža, Georga in Jelico ter za naju stara dva. Če bi bil njih grob tamkaj, namesto da je v tujem kraju, potem bi rekel, da je pravica na svetu. Kaj me briga sedaj hiljada akrov zemlje daleč na Hrvatskem, na Slovenskem in ne vem, kje še vse. Moj kos zemlje je prazen ter je še ta košček odveč. Za vso kraljevino bi ne dal svojih sinov, svoje hčere in žene. Je... vrag celi svet!" je zaklel.

"Sinove so vam ubili v vojni," sem rekel, "a kaj je bilo z Jelico in ženo?"

"Ko sem zvedel, da so sinovi padli, smo potrti lazili okrog hiše. Ne jaz, ne hči, ne stara nismo mogli jesti.

(Dalje na 62. strani)

Kupujemo staro zlato in srebro

LEBER—Zlatar

3817 W. 26th St.,
CHICAGO,
ILL.

TEL. LAWDALE 7661

Se priporoča Slovencem

Tel. Lawndale 5795

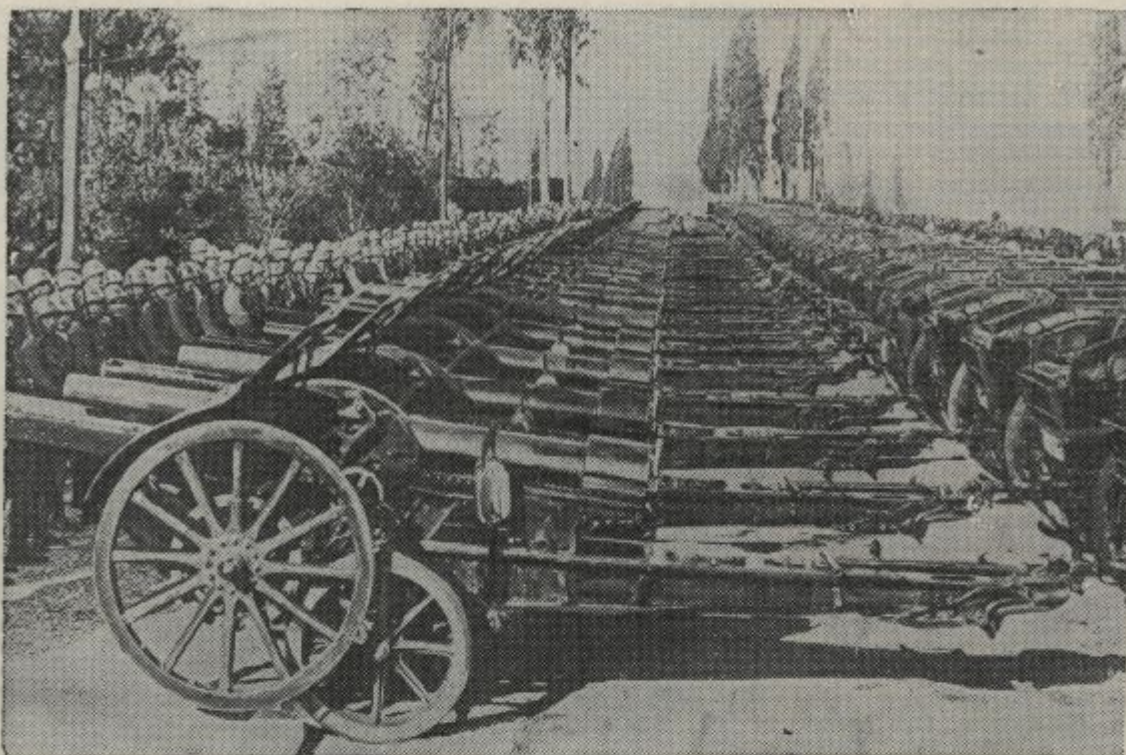

3607 West 26th Street
CHICAGO - ILLINOIS

Men's
Wear

THE DOUGLAS CLOTHING CO.
26TH ST & CRAWFORD AVE., CHICAGO.

Boys'
Wear

Topovi in "hrana" zanje

KLUB ŠT. 1, J.S.Z., Chicago, Illinois

Zboruje vsaki četrty petek v mesecu ob 8. zvečer v Slovenskem delavskem centru, 2301 So. Lawndale Ave.

ODSEKI:

Pevski odsek "Sava":

Pevske vaje vsaki torek zvečer. Kdor ima veselje in posluh, naj se pridruži temu resničnemu delavskemu pevske-mu zboru.

Rdeči Sokoliči:

Pouk in zborovanje vsako soboto dopoldne v Centru. Stariši, pošljite svoje otroke v ta krožek, kjer se jih vzgaja v delavskem duhu.

Dramski odsek:

Zboruje po potrebi. Vaje in skušnje v Slovenskem delavskem centru.

Angleški odsek:

(Social Study Club)—Zboruje vsaki drugi petek v mesecu. Diskuzije in razprave o važnih problemih po vsaki seji. Starši: priporočite svojim sinovom in hčeram, da se mu pridružijo.

*Delavci in delavke!
Pridružite se gibanju, ki se bori za
SVOBODO, BRATSTVO in ENAKOST*

CHARLES POGORELEC, tajnik

2301 So. Lawndale Ave.

Chicago, Illinois

Mislil sem, da bomo znoreli. Vsi moji tako lepi in ponosni sinovi so trohneli daleč od moje zemlje. Zakaj so jih ubili, niti vprašati nisem smel.

Vragu pa ni bilo dovolj, da mi je požrl takoj ob pričetku sinove, zasajal je svoje kremplje dalje v mojo družino, dokler nisem ostal sam s to mačko.

Mesto je bilo ena sama bolnišnica, pa je prišel naokrog pop. Mene in staro je preslepil, da sva dala Jelico za bolniško strežnico v mesto. Čez dva meseca se je vrnila domov bleda, suha in okužena. Premetavala se je na postelji mesec dni in potem umrla. S temi zobmi," je pokazal svoje močne zobe, "bi pregriznil vrat tistemu, ki je oskrnil in okužil mojo hčer. Celi teden po njeni smrti sem lazil okrog in poizvedoval za lopovom, dokler se nazadnje nisem znašel v zaporu. Ko sem prišel iz zapora, je šla za Jelico še žena Mara. Takrat pa sem že ponorel ter se smejal vragu, ki ni imel več kaj požreti v naši hiši.

Zabrisal sem svoje kladivo v kot ter se odpravil v mesto. Šel sem na poveljstvo ter zaprosil, naj me ustrelje. Naš rod ne pozna samomorov, pa nisem hotel onečastiti pradedov, da bi to izvršil sam, pa so se mi smejali. Na ulici sem srečal popa, kateri je bil preslepil mene in ženo, da sva dala hčer za strežnico. Zavrelo je v meni. Končno sem vendar našel enega, s katerim obračunam, sem si dejal in ga pograbil za dolgo suknjo, zavihtel in treščil ob zid. Toda crknil ni, kakor sem zvedel pozneje v zaporu, kjer sem radi tega presedel pet let. Iz zapora sem se vrnil strt in uničen. Seljaki so bili preverjeni, da je moja koča zakleta, zato je ni nobeden maral in je čakala name taka, kakršno sem jo bil pustil. Med ljudi od tistega časa ne grem več. Prijel pa sem zopet za kladivo in ker ni nobenega drugega kovača v bližini, mi nosijo delo. Nikdar nihče pa ne prestopi praga v mojo kočo. Nihče se ne upa niti na moje dvorišče. Orodje za

popravilo mi zmečejo preko ograje in jaz jim popravljeno zmečem na drugo stran. Zato, vidiš, se mi je čudno zdelo, kako se je tuj vojak upal skozi mojo ograjo in prav zato sem te pridržal ter se ti izpovedal. Jaz sicer ne bom dolgo več. Ti boš živel še dolgo, in ker praviš, da znaš pisati — napiši, ko mene ne bo več, resnično zgodbo o kovaču Georgu, ki je veroval v poštenje in pravico, a je ni sam nikdar dosegel. Zdravo, vojniče!" mi je segel v roko, "in živela ona partija, ki je proti vojni in za seljaka."

Kdo bi si bil mislil, da najdeš tako daleč na jugu med preprostimi seljaki kovača Georga-revolucionarja!

ŠVEDSKA

Švedska je ena najbolj demokratičnih držav na svetu. Upravlja jo že dolgo socialistična vlada, ki enako skrbi za delavce, kmete in vse druge delovne sloje.

Šolstvo je na Švedskem vzorno kot le malokje. Iz zadnje statistike je razvidno, da je na Švedskem samo pet tisoč nepismenih.

V zdravstvenem oziru je Švedska v ospredju. Ima 700 modernih bolnišnic z 90.000 posteljami. Spolne bolezni so na Švedskem skoro neznane.

Od leta 1911 dalje ni bil na Švedskem nihče več na smrt obsojen. Vseh kaznjencev je lani bilo 2.231. Ker se njih število stalno znižuje, bodo letos nekaj kaznilnic spremenili v druge zavode.

V državnem proračunu za tekoče fiskalno leto je namenjenih največ izdatkov za socialno politiko v mestih in na deželi in na drugem mestu za prosveto.

Glavno mesto Stockholm je eno izmed najvzornejše upravljanih mest na svetu.

To je zasluga švedske demokracije, ki deluje smotreno in sigurno od uspeha do uspeha.

Slovenska Svobodomiselna Podporna Zveza

245-247 West 103rd St. - Chicago, Illinois

**NAPREDNA, DELAVSKA, BRATSKA
PODPORNA USTANOVA**

Zavaruje do \$2000 posmrtnine, za bolezen, poškodbe, operacije in starost.—Sprejema za člane osebe obojega spola, od rojstva do 50 let starosti.—Nudi dvanajst (12) različnih certifikatov v izbiro za zavarovanje v obeh oddelkih.

Varnost zavarovanja je jamčena po njeni 117.63% solventnosti.

Ima društva v vseh naprednih naselbinah Z. D.

Podpira vse napredne ideje, stremljenja in ustanove.

Čitajte njeno glasilo "NAPREDEK."

Dr. John J. Zavertnik

Physician and Surgeon

OFFICE HOURS

at

3724 West 26th Street

2:00-4:00; 7:00-8:30 Daily

Tel. Crawford 2212

at

1858 West Cermak Rd.

4:30-6:00 p. m. Daily

Tel. Canal 1100

Wednesday and Sunday

by appointments only

RESIDENCE TEL.: Crawford 8440

If no answer — call Austin 5700

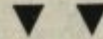
“BODOČI” ADMIRALI IN GENERALI

Navduševanje otrok za militarizem

V vseh militarističnih deželah, posebno še v Italiji, na Japonskem in v Nemčiji, navdušujejo otroke za militarizem s sistematično militaristično vzgojo. V Italiji prehajajo dečki na podlagi svoje starosti iz ene vojaško upravljane mladinske organizacije v drugo, dokler jih končno “kralj” ne pokliče v regularno armado.

Na tej sliki so japonski dečki v uniformah, da se v njih divijo samemu sebi in navdušujejo druge za japonsko vojno mornarico in za vojno.

To je kajpada napačna vzgoja, toda pod militarizmom drugačne ni pričakovati.

SLOVENSKI DELAVSKI CENTER

2301 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Last klubov JSZ, društev in posameznih delničarjev.

Dvorana za seje, male zabave, za vaje pevskih in dramskih zborov, za sestanke unij itd.

Čitalnica in knjižnica na razpolago vsem članom JSZ in Družabnega kluba Slovenski center.

Trije prostori za balincarje, ki jih upravlja Družabni klub Slovenski center (to je separata organizacija za gojitev sporta in družabništva. Poleg balincarskih prostorov ima v pritličju sobo za svoje člane. Članarina je \$1 na leto.)

Delnice korporacije Slovenskega delavskega doma so po \$25.

V Centru so uradi “Proletarca”, JSZ, Prosvetne matice in kluba št. 1 JSZ. Kadar pridete v Chicago, obiščite nas!

Frank S. Tauchar:

LJUBEZEN GENIJA

SIMON je sedel ob pisalni mizi in polzavestno gledal v dekliško desnico Mare, ki je stenografirala zadnji del stavka. Imel je navado, da je včasih med narekovanjem obstal, rekoč: "Prečitaj zadnji stavek." Ali pa: "Prečitaj ves odstavek začeni z 'Ob svitu jutranje zarje', in prenehaj kadar dvignem roko."

Tako je navadno sproti popravljal in gladil stavke z nadomestitvijo prikladnejših namesto okornih izrazov, ki se večkrat v naglici vtihotapijo tudi izkušenim in priznanim pisateljem. Ker je bil avtor svetovnega slovesa in nekaj njegovih del prevedenih v skoro vse kulturne jezike, je izredno pazil, da bo njegova nova knjiga, ki jo zdaj narekuje, najpopolnejša izmed vseh kar jih je izšlo pod njegovim imenom. Čutil je nekaj tako izrazito novega, obenem pa misterijozno tajinstvenega v prsah in glavi, da se je skoro sam zase bal, kako se mu bo posrečilo obdelati pripravljeno snov. Vsiljevali so se mu namreč še dodatni karakterji — novi izrazi, za katere ni imel idej, ter nove ideje, katerim ni mogel dobiti primernih izrazov . . . Trenutno se mu je pojavila mentalna slika dveh približno enakih zvezd, ki se v vsemirju približata druga drugi in si z obojno gravitacijo trgata ogromne kose materije — in po tej naravni bitki ena izmed njiju, ali pa obe — odjadraji naprej po vesoljstvu, obkroženi s številnimi planeti, katere je treba najprej shladiti, potem pa vzgojiti in razviti v življenjebudne kroglje . . .

Večkrat je pogledal skozi okno v daljavo, zbirajoč raztresene misli, kajti koval je zadnje stavke prvega poglavja svojega novega romana. Iskal je primernih besed, da se bo glasil zaključni del prvega poglavja te nove po-

vesti izrazito, jasno in pomembno. Ozrl se je na svojo stenografko, pa je ni videl. Pričel je narekovati znova, toda po par besedah je ukazal: "Črtaj zadnji odstavek!" ter se zopet zamislil.

Mara ga je skrivno opazovala in vzdihnila. On se je prebudil in zadovoljivo dovršil prvo poglavje. Zopet se je malo oddahnil, natlačil pipo, prižgal ter med gostimi oblaki dima hodeč po sobi gor pa dol pričel z vso vnemo ponovno narekovati začetek drugega poglavja.

* * *

Mara je pridno beležila, ga skrivno opazovala, ter podzavestno mislila o rečeh, ki niso spadale v narekovano povest . . . Bila je dvajset let stara. Na kolegiju je napravila izpit v literaturi, strojepisju in stenografiji. Dasi se je učila tudi drugih reči, je posvečala poleg leposlovju največ pažnje trem prej omenjenim predmetom. Po dovršitvi šole, je po naključju dobila službo pri pisatelju Simonu. S svojimi kolegi je namreč priredila diletantsko predstavo za splošno publiko, katere se je udeležil tudi pisatelj Simon, in je svojo vlogo tako karakteristično izvrstno igrala, da se je po igri hotel z njo seznaniti. Ko mu je povedala, da je baš graduirala v žurnalizmu in stenografiji, ji je takoj ponudil poskusno službo, katero je seveda srčno rada sprejela. V prvih par mesecih ji je narekoval krajša dela in članke. Temu je sledila tridejanska drama, katero je tako dobro prepisala na pisalnem stroju, da je bil na tihem prepričan, da mu je izboljšala med narekovanjem mnogo njegovih dialogov in characterskih opisov. Dasi je tudi to potrebovalo par malih popravkov, predno je bil spis poslan izdajatelju, je

**PHILIP B. HELLER
& CO.**

**Certified
Public Accountants**

PHONE STATE 1151

**160 No. La Salle Street
CHICAGO, ILL.**

**Vezi s staro
domovino**

Skoro vsakogar izmed vas še vežejo na našo staro domovino družinski, kulturni, gospodarski in razni drugi oziri in kadar imate s starim krajem kako opravilo, tako na primer:

- KADAR ste namenjeni potovati v stari kraj;
 - KADAR želite dobiti koga iz starega kraja;
 - KADAR hočete poslati denar v stari kraj;
 - KADAR imate dobiti denar iz starega kraja;
 - KADAR imate kak drug opravilo s starim krajem,
- je v Vašem lastnem interesu, da se obrnete na:

LEO ZAKRAJŠEK

302 East 72nd Street - New York, N. Y.

bil Simon popolnoma zadovoljen in je mimogrede celo po-
nivalil njeno točno beleženje, "ter na gotovih mestih ne-
kakšno izboljšanje", je simpatično pripomnil. Ona je za-
rdela in ga hvaležno pogledala. Seveda se tako izbolj-
ševanja vrše skoro v vseh uradih — toda on je bil lite-
rat svetovnega slovesa, zato si je štela to njegovo pri-
znanje v veliko čast. Na tihem je vzljubila tega mojstra
proze in poezije, ne glede, da je bil petinšestdeset let star.
Bil je čil, prožen in zdrav, da bi mu te starosti nihče ne
prisodil. Ker je bil skozi vse svoje življenje samec, se
ni brugal za — in se ni vtikal v ženske zadeve. Do pred-
zadnjih par let je vse svoje spise sam natipkal; šele ko
je prvič zaslužil lepe honorarje, in pa zato ker je res
manj mučno in bolj moderno narekovati spise, je pričel
najemati uradno pomoč. Najel je za poskušajo že več
privatnih tajnic, ki pa so bile večinoma za taka dela neza-
nesljive. Nekatere so celo napačno beležile njegove naj-
pomembnejše izraze, glagole in pridevnike — kateri po-
zneje največkrat niti avtorju samemu ne pridejo več na
misel in so tako za vedno izgubljeni, literarno delo pa
trpi na izraziti ličnosti originalnih akordov, ki privro na
dan edinole v plodonosnih momentih avtorjevega senti-
mentalnega razpoloženja . . .

Toda Mara je bila povsem drugačna. Tako se je pri-
čel zanašati na njeno točno delo, da je že včasih pomislil —
"kdo več piše; jaz, ali ona?"

Postajal je vedno živahnejši, mladeniški in kajpada
tudi veselejši. Na privatni zabavi prijatelja je trikrat
plesal z Maro predno se je zavedel kaj dela — in potem

je nalašč plesal še tri viže, da ne bodo mladci mislili, da
ga že trije navadni plesi utrudijo.

In ker je skoro ves večer le on plesal z njo, je zahtevala
olika in možatost, da jo je tudi spremil po zabavi na
njen dom.

Tako se je zgodilo, da so znanci videli Simona, pisate-
lja iz čudaka prvič v ženski družbi, ko je spremljal svojo
spoštovano privatno tajnico z domače zabave na dom nje-
nih staršev.

Mara je bila razigrane volje in veselo razpoložena.
Imela je lep večer in bila ponosna na svojega spremlje-
valca. Njemu pa se je zdelo vse to, dasi novo in nekam
nenavadno, popolnoma enostavno in domače.

Pozneje, doma, se je zamislil v vse dogodke večera in
se skoro nehote vprašal:

"Ali ga nisem malo preveč 'lomil'? . . ."

* * *

Delala sta na drugem poglavju novega romana, ki je
obetel prekositi vsa njegova dotedanja dela. Zakaj tudi
ne — saj ima zdaj izredno dobro pomoč; in pa neka taj-
na sila ga je prešinila, prerodila ter poživila, da če bi
bilo zopet treba, bi tudi sam na svojo pest sklatil skupaj
še boljše kompozicije kot kdaj prej skozi svojo dolgo pi-
sateljsko karijero.

Tako so se vrstili dnevi drug za drugim, dokler ni bilo
dovršeno zadnje poglavje novega romana. Simon se je
oddahnil, sedel na divan in ponovno pričel v mislih ob-
delovati baš dovršeno delo, če se morda tu in tam da še
kaj izboljšati, medtem ko je Mara podvzela svojo drugo

JERIN & SENICA

GROCERIJA in MESNICA

2059 W. 23rd St. - Chicago, Ill.

Tel. Canal 8172

MATH PISHLER

GASOLINSKA POSTAJA
Texaco Fire-Chief Gasoline

23515 St. Clair Ave., Euclid, O.

JOSEPH MODIC

GROCERIJA
in
MESNICA

315 E. 156th St. - Collinwood, O.

MAKOVEC

Sweet Shoppe

Where All Good People Meet

6515 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

FRANK ARKO

RESTAVRACIJA
in
GOSTILNA

1178 Babbitt Rd. - Euclid, O.

Hamlin Sanitary

MEAT MARKET

CHAS. J. BLAHUT & SON, Prop.

3800 W. 24th St. - Chicago, Ill.

Tel. Crawford 3705

Kenmore 0089

Floyd B. Stein, Inc.

Our Coal Makes Warm Friends
Babbit Rd. at Nickle Plate
EUCLID, OHIO

CHARLES ROGEL

Krojač

Izdeluje obleke po meri

6526 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

EUCLID DAIRY CO.

Euclid's Finest Dairy Plant

Kenmore 0515

515 E. 200th St. - Euclid, O.

JOHN MAVSAR

GROCERIJA in MESNICA

Phone Kenmore 4588

23751 St. Clair Ave., Euclid, O.

Pivo, smodke, cigarete, tobak in
grocerija se dobi pri

CIRIL OBEDU

23511 St. Clair Ave., Euclid, O.

MIKE GOLE

FLOOR SCRAPING

23748 St. Clair Ave.

Ken. 0800-J - - Euclid, Ohio

RUDY BOZEGlav

BONDED WINERY

Vsakovrstna ohijska vina na drobno
in na debelo

1125 E. 60th St. - Cleveland, O.

FRED JAZBEC

GROCERIJA in MESNICA

Doma prekažene šunke, klobase in želodce
razpošiljam tudi izven mesta. Cene zmer-
ne, kakovost prvovrstna

821 E. 222nd St. - Euclid, O.

THE BLISS ROAD

Coal & Supply Co.

22290 St. Clair Ave., Euclid, O.

GRDINA

FURNITURE - UNDERTAKING

6019 St. Clair Avenue
15301 Waterloo Road
1053 E. 62nd Street
Cleveland, Ohio

V SLOV. NAR. DOMU

6407 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
ima trgovino slovenski trgovec**JOHN POLLOCK**Kadar rabite obleke in perilo za moške in
ženske, se oglasite pri njemu.**Fajdiga in Klančar**

QUALITY BAKERY

6413 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
NAŠA POSEBNOST:Keksi za godove, ženitovanjski kolači in
torte.**DOMINIK LUSIN**

SOHIO SERVICE STATION

Complete Lubrication

E. 60th at St. Clair Avenue
CLEVELAND, O.**FRANK AZMAN**

MESNICA

in
GROCERIJA

6501 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

**DURN'S
VARIETY STORE**Raznovrstni predmeti za dom, barve
in firnaž

15605 Waterloo Rd. - Cleveland, O.

NICK SPELICH

SLOVENSKA MLEKARNA

1007 E. 66th Place

Tel. Hend. 2116 - Cleveland, O.

**SUPERIOR
HOME SUPPLY**Zaloga železnine, orodja in potrebščin za
dom

6401-05 Superior Ave.

Tel. EN 1695 - Cleveland, Ohio

*Živel Prvi Maj!***J. F. KUNČIČ**

15610 Waterloo Rd. - Cleveland, O.

*Compliments of***Peter Mukavetz**

BEER GARDEN

1231 E. 61st St. - Cleveland, O.

J. PRUDICH

&

F. FLETCHER

COAL AND WOOD

Delivery

1276 E. 168th St. - Cleveland, O.

KEN. 5352-J

KOCHEVAR'S**CAFE**Vam postreže z dobrim pivom in
vinom

4714 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

JOHN BENČIČLastnik prve in najstarejše tvornice
tamburic

Se priporoča za naročila

1371½ E. 41st St. - Cleveland, O.

MIHCIC CAFEFino pivo, vino in žganje
ter dober prigrizek

7202 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

FRANK BUTALA

TRGOVINA S ČEVLJI

6410 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

DOMINIK'S CAFE

TWI-LIGHT BALLROOM

Gostilna in restavracija

6025 St. Clair Avenue

End. 9691 - - Cleveland, O.

ANDY'S CAFE

ANDREW TERKA, last.

Prvovrstni likerji, pivo, vino
in prigrizek

3815 E. 93rd St. - Cleveland, O.

Kenmore 1258

WM. J. LAUSCHE

DENTIST

15619 Waterloo Road
CLEVELAND, O.**Jas. A. Slapnik Jr.**

FLORIST

We specialize in Wedding and Floral
Designs

TWO STORES:

6620 St. Clair Ave. - Hen. 8842

753 E. 185th St. - Ken. 6262

CLEVELAND, OHIO

Matthew Kutcher

SPECIAL LUNCHEON 30c

Liquors, Wine and 6% Beer

Se priporoča znancem in prijateljem

3804 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

PHONE END. 8410

Main 3786

Wash. 0989

FRANK OPASKAR

SLOVENSKI ODVETNIK

Hippodrome Bldg. - Cleveland, O.

Louis L. Ferfolia

POGREBNI ZAVOD

Ambulančni voz vsaki čas na razpolago

TEL. MICHIGAN 7420

3515 E. 81st St. - Cleveland, O.

Slovenska gostilna

ANTON in ANGELA ZADNIK, last.

Pivo, vino in prigrizek

9195 Cambridge Ave., Cleveland, O.

**YE OLD
HYLAND CLUB INN**

SCHUSTER & HRIBAR, lastnika

Glasba, pes, predstave in izvrstne pijače

1615 W. 177th St.

LAKewood 9664 - Cleveland, O.

**CLAIR-DOAN
RECREATION**

JOE POZELNIK, lastnik

Izvrstne pijače in prigrizek

Kegljišče

10322 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

SUSEL'S CAFE

VINO, PIVO IN LIKERJI

Izvrstna kokošja večerja ob sobotnih
večerih. - Godba

1301 E. 54th St. - Cleveland, O.

*COMPLIMENTS OF***DR. L. J. PERME**15619 Waterloo Road
Cleveland, O.

nalogo — prepisati stenografske beležke na pisalnem stroju.

Medtem ko je Simon takorekoč počival, so njeni prožni prstki brzeli liki alumijasti mehanizem s tipke na tipko, da so se vrste nagloma množile in pričaravale njegove duševne proizvode na beli papir. Ko je Mara o tem med brnečim tikanjem pisalnega stroja podzavestno mislila, ji je skoro napolglasno ušlo: "Za ljudstvo in potomce! Zakaj pa bi ne pisal tudi za svoje lastne naslednike?"

Hipno se je ozrla, če jo je morda slišal. Toda on je na videz brezbrizno in sanjavo zrl skozi okno na oddaljeno gorovje onstran žitnega polja.

Mara se je zopet zagledala v popisane listine in pisalni stroj je ponovno in z vso hitrico brnel svojo čarobno pesem . . .

* * * *

Ko je bil roman dovršen, je Simon vzel Maro za nekaj dni v letovišče na oddih. Oba sta bila potrebna počitka in razvedrila.

Kot da bi bila oba otroško razposajena mladca, sta se lovila po prožni sipi na obrežju zletniškega jezera. Lahni valčki so v presledkih božali njiju od sonca zagorele noge, kar je še bolj poživilo že itak blažena čustva v od radosti razigranih srcih. Tekmovala sta nekaj časa v plavanju ter se zopet sončila razkošno razprostrta na mehkem obrežnem pesku. To sta uživala vsako popoldne, ob večerih pa sta šetala po drevoredih, ter se zibala na za to pripravljenih gugalnicah do prijetnega sna.

"Simon, ali si nisi nikdar v svojem življenju zaželel naslednika?" ga je po daljšem zaupnem pogovoru tako narahlo vprašala Mara, da jo je on kljub večerni tišini komaj razumel. Bil je sicer prepričan, da je prav slišal; toda za hip ga je obvladalo presenečenje. Njegova vrla tajnica torej poleg ogromnega dela misli celo o rečeh, katere njemu samemu niso prišle še nikdar na um!

Videč, da jo njegov molk spravlja v zadrego, ji je skoro očetovsko zašepetal:

"Mara, ali sem te prav razumel?"

Obraz ji je zažarel veselja, ko je videla, da je on ne bo preziral radi drznega, skoroda neetičnega vprašanja. Hipno ji je prišlo na misel, pa je zinila, ne da bi dvakrat prej premislila. Toda zdaj ji je srce od radosti poskalovalo, ker je on z gesto in glasom pokazal, da mu njeno vprašanje ni bilo neljubo. Zato je pogumnejše in z melodičnim glasom skoro dobesedno ponovila prvo vprašanje:

"Zakaj ne bi ti imel potomcev?"

"Mara, verjemi, da se s takimi mislimi še nisem nikdar ukvarjal. Med pametnimi ljudmi so vsi pogovori zanimivi in koristni. Vsak nekaj ve, in tako se učimo drug od drugega z izmenjavanjem misli; zato sem pripravljen tudi o tem kramljati s teboj."

Mara mu je vrnila smehlaj, ter polresno nadaljevala:

"Ako so biologi in genetiki v pravem, in da podedovanost res kaj šteje — to je, če ima prenos živih celic iz domovja duševnega velikana hereditarno lastnost, potem je za genija tvoje vrste, če ostane brez potomstva, naravni zločin napram bodoči človeški družbi! Ali naj rodijo sami mentalni slabiči?" je pogumno zaključila z direktnim vprašanjem na njegov samozavestni, sentimentalni čut o relativni progenaciji.

Prijel jo je za roko in dolgo gledal v njene globoke, biserne oči . . . Potem je z levico objel njena ramena, narahlo privil njeno glavo na svoja prsa, ter komaj slišno dihnil:

"Moje drago, nedolžno dete — presenečaš me vsega . . . Presenetila si me tembolj, ker dobro razumem pomen tvojih besed. Ker o takih stvareh dozdam še nisem razmišljal, prosim torej odlog — vsaj nekaj časa za presojjo. V to me navajajo mnogotere zapreke. Glavna je seveda — veliko razlika v najinih starostih. Ali si po-

mislila, da bi bil jaz lahko stari oče že, ko si se ti rodila? Zato te vprašam — in tile košati hrasti naj bodo priče: Ali ni morda tvoje darežljivo žrtvovanje le sentimentalna simpatičnost napram meni — priletnemu možu, ki je zaigral svojo mladost v knjigah in tako zamudil sladkobo in grenkobo družnih odnošajev obojega spola? Če je tako, bi nastalo v nekaj tednih presenečenje neprenesljivo, in razočaranje nepremostljivo . . . Kaj takega nočem storiti nobeni ženski, najmanj pa tebi, ker sem te pesniško vzljubil kot edino bitje na svetu, ki me v toliki meri razumeva, da ugane moje misli. Skratka: Cenim—in tudi ljubim te preveč, da bi ti zagrenil le trenotek v tvojem vrlo začetem življenju na poti uspešne literarne bodočnosti."

"Ne! To se ne bo zgodilo!" ga je odločno zavrnila Mara. "Razlika v najinih letih ne šteje! Ti si čvrst in mladeniški za tvoja leta; jaz pa sem — sama ne vem kako in zakaj — nekako prerastla moje sodobnice . . . Posebno v fantih, pa tudi na mladih možeh, ne vidim prav nič takega kar s tako slastjo uživa moje srece na tebi . . . Zato, Simon dragi, te ljubim duševno in fizično, ker si v mojih očeh skoz in skoz popolen mož. Zdaj ko te poznam notranje in zunanje, bi bilo moje življenje puho in prazno, če bi se mi ti odtegnil. Brez naivne sramežljivosti in drugih nepotrebnih ovinkov naravnost povem, da ti hočem roditi in vzgojiti sinove in hčere, ki ti bodo v čast in ponos ter vredni nasledniki tvoje plodnosne karijere."

"Draga moja Mara," jo je zopet nežno nagovoril. Bil je tudi on ves razvnet, vendar pa je vzdržal hladnost vsaj zunanje. "Prosim, odidi zdaj k počitku, kajti jutraj odrineva domov in na novo delo. Kos tragedije in del romance mi namreč že zadnja dva dni pleše po možganih. Zopet bo delo. In ko bo to dovršeno, bova šla spet na počitnice. Do takrat boš najbrž drugačnega mnenja kot si nočaj — pa bom deležen tvoje poredne nazdravice:

"Stričko, prav si imel! Zdaj te boljše poznam, zato se strinjam s teboj."

"Stavim poljub, da ne bo tako," je odvrnila Mara odhajaje. "Lahko noč, 'stričko!'"

Simon je čul do zore in resnično skiciral glavne obrise za nameravano dramsko igro, ki ima biti polna tragedije in romance. Za to novo delo mu je nevede največ prispevala Mara na baš zaključenih počitnicah . . .

* * * *

Doma je zopet teklo vse mirno kot običajno. On je razširjal svoj plan z dodatnimi prizori, narekoval, popravljal in predelaval; Mara pa je diktate pridno beležila ter prepisavala na pisalnem stroju. Ko sta se z delom bližala koncu zadnjega dejanja, sta pričela na tihem vsak zase spoznavati, da je ta nova drama večinoma iz njiju lastnega življenja. Zato je Mara nestrpno pričakovala, kakšen bo višek in konec igre. To napeto razpoloženje in tesni medsebojni odnošaji so se razvili med njima po sugestiji drame, katero je on narekoval in ona pisala. Če je Simon navidezno kaj pozabil, je Mara sama dodala iz svoje ustvarjajoče zaloge. In ko mu je pozneje vse skupno prečitala, se mu je zdelo čisto pravilno in domače . . . Včasih se je malo čudil, da je z vsem tako zadovoljen. Nič več predelovanja, ne prepisovanja; le kak mal popravek tu in tam, pa je dejanje za dejanjem kompletno dovršeno.

Po dolgem narekovanju si je Simon privoščil daljši odmor. Toda med počitkom je imel mentalno obdelati še zadnjih par prizorov, medtem ko je Mara sedla k pisalnemu stroju, in znana mehanična melodija se je ponovno razlegala po Simonovem študiju. Njeni prožni prstki so zopet brhko brzeli s tipke na tipko. Zadnje dejanje globoko zamišljene socialnotragedične drame je vidno rastlo. Natiptkane strani papirja so se kopicile na pisalni mizi, medtem ko so obrabljene beležke padale v košarico druga za drugo.

Mara je včasih malo zastala, toda presledek je bil le hipen. Ni hotela, da bi Simon zapazil njeno zmedenost — kar pa se ji ni posrečilo.

Medtem ko je prepisavala njegovo triurno narekovanje, je Simon mislil samo o Mari ter nehote gledal le njo. Z zadnjimi prizori se ni več bavil. "Če je igra res kaj vredna, bo tudi brez avtorjevega logičnega konca uspešna . . . Sicer pa, saj nisem sam. Morda bo Mara naredila boljši zaključek kot bi ga jaz," je šepnil sam sebi. Postajal je čezdalje bolj razvnet. Mara je navidezno mirno tipkala, vendar pa je opazil, da zardeva in da ji žila na sencih vidno bije — nakar je v njem pričelo valoviti kakor besni hurikan skozi vroč poletni dan . . .

"Kako sem zamogel takorekoč prespati poezijo ženskega spola skozi vsa ta dolga leta, ne da bi se bil na tej dolgi trnjevi poti tu pa tam vsaj trenutno nasladil?" je ogorčeno na tihem kritiziral svojo naduto perfidnost.

"Dečko stari," se je zahehetal sebi v brk. "Stegni roko in utrgaj cvet, ki se ti po čudovitem naključju takorekoč naravnost sam ponuja . . . In res je stegnil roko — dal je znamenje, naj neha tipkati.

"Mara, pripravi najine reči za na potovanje," ji je velel kolikor mogoče mirno. "Nocoj namreč greva zopet v letovišče — tja k romantičnemu jezeru, kjer se je porodila ideja za to dramo."

"Toda delo še ni dovršeno," je ugovarjala radi lepšega. "Nič ne de," je odvrnil on malomarno. "Bodeva pa zadnje prizore tam dodala, kjer je bil storjen začetek."

V pol ure je že drvel avto proti letovišču.

* * * *

Mara je dobila stavo — in vse kar je pozelelo njeno plemenito srce . . . Simon pa je bil tudi drug človek . . .

Naslednje poletje sta preživela v njunem sicer primitivnem, toda okusno opremljenem domu v samotnem zatišju znanega gorovja. In ko mu je Mara v tej tih prirodni lepoti pričela pestovati prvega sinka, se je pomlajeni Simon kar divil melodičnemu petju nje, ki je bilo pomešano s ptičjim žvrgoljenjem številnih jat, kar je nehote romantično zazibalo očeta in sina v najslajši sen sredi te naravne krasote.

Tako sta dva človeka našla sanjavo poezijo v realnem življenju — kjer pravzaprav vsepovsod resnično obstoja. "Toda dvigniti in znati rabiti jo pač morava ti in jaz sama — na druge se ne zanašajva . . ." je dodala Mara v nekem dialogu baš dovršene Simonove značilne drame.

ZAHVALA UPRAVNIKA

"Majski Glas" nam ne bi bilo mogoče izdajati v tej obliki in velikosti brez pomoči oglaševalcev. Hvala vsem, ki so nam naklonili oglase. Čitateljem jih priporočamo v upoštevanje. Kadar vam posamezniki in firme, katere oglašajo v delavskih publikacijah, postrežejo prav tako dobro in prejkone še boljše, kakor druge — ne prezrite gesla "SVOJI K SVOJIM!"

Dalje se upravništvo iskreno zahvaljuje zastopnikom in drugim prijateljem te publikacije, kateri so nabirali oglase in naročila.

Zelo važno delo vrše tudi razpečevalci. "Majski Glas" izdajamo zato, da ga ljudje čitajo. Agitatorji skrbe, da pride med ljudstvo. Vse priznanje i tem, ki se trudijo, da obišejo vsakega ter izrabijo kakršnokoli priložnost v nabiranju naročnikov "Majskemu Glasu."

Pri teh delih pomaga marsikdo, ki ni v seznamih nikoli omenjen. Upravništvo izreka priznanje vsem od kraja in se nada, da ostanejo vsi enako naklonjeni našemu skupnemu delu tudi v bodoče.

Ivan Vuk:

Čujte!

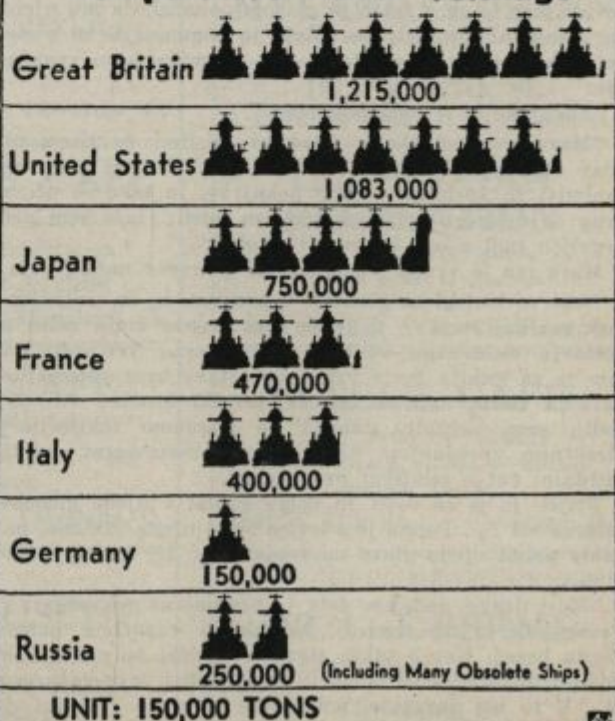
Čujte! — Grmeči korak
po Evropi, kakor orjak
koraka, nevzdržno rezgeče.
Evropa z zobmi vsa šklepeče,
strah jo brezupen pretresa.
Oprezno, prežeče
opreza:

Kdo si, grmeči korak?
Prijatelj, ali sovrag? . . .
Toulun in Pariz,
Madrid, Barcelona —
Brrr . . . objema me zona . . .
Brezobziren tvoj je korak! —
Kdo si?
Prijatelj ali vrag?!

Vse, kar služi delavcu, služi narodu; vse, kar škoduje delavcu, je izdajstvo. Crte med tem dvojim ni. Če vam kdo reče, da ljubi Ameriko, delavca se pa boji, je bedak. Amerike brez delavca ni! In če izkoriščaš delavca — izkoriščaš Ameriko! — Abraham Lincoln.

Amerika z vsemi svojimi ustanovami spada ljudstvu, ki tu živi. Kadarkoli ljudstvu ne ugaja obstoječa vlada ima ustavno pravico, da jo popravi ali izboljša in revolucionarno pravico, da jo strmoglavljiva. — Abraham Lincoln.

Comparative Naval Tonnage

Mednarodnega delavskega gibanja ne more uničiti nobena sila

Primerjevalne številke socialističnega zastopstva v parlamentih posameznih držav

Biro socialistične delavske internacionale objavlja pregled socialističnih strank, kako so zastopane v parlamentih. Podatki so po zadnjih demokratičnih volitvah v teh deželah. Seveda štrevilo samo ni važno, važno je, kakšen vpliv imajo te stranke v svojih deželah na množice. Vsekakor pa kaže tudi štrevilo silo, s katero se mora računati.

	Glasovi		Mandati		
	socialistični	komunistični	socialistični	komunistični	vseh mandatov
Avstralija			29	75
Belgija	757.537	143.234	70	9	202
Danska	759.071	27.141	68	2	148
Anglija	8.325.260	27.117	145	1	615
Finska	452.191	83	200
Francija	1.887.219	1.453.923	146	72	618
Holandija	890.880	137.070	23	3	100
Nova Zelandija	389.912	602	53	80
Norveška	527.275	4.304	71	150
Rumunija	22.000	385
Švica	255.657	12.382	50	2	231
Švedija	1.464.294	96.233	118	5	230
Španija	96	16
Čehoslovaška	1.337.308	848.822	49	30	300
Madžarska	132.018	11	245
Urugvaj	2	1	99

Reakcionarni tisk, ki ob vsaki priliki poroča o zatonu socializma, teh številc gotovo ne bo vesel, ker postavljajo na laž vse te in take trditve ter dajo misliti tudi nezavednim.

Socialistična misel zmaguje, četudi ne gre razvoj navzgor vedno v ravni črti, ampak v vijugah. Socialistično gibanje ima pripadnike v vseh državah, kjer svoboda organizacije, misli in besede ni

prepovedana, pa tudi kot "prepovedan sad" socializem raste in zori.

Kot sredstvo proti socializmu so že od nekdaj uporabljali silo ter zakone za potvarjanje ljudske volje pri glasovanju, v novejšem času sta proglašena za univerzalno sredstvo proti socializmu: nacistični fašizem in rimska stanovščina.

Zaveznik socialistov pa sta: čas in razvoj. Zato pripada bodočnost socializmu.—

J. ŽELE & SONS

POGREBNI ZAVOD

6502 St. Clair Ave. - Tel. End. 0583
452 E. 152nd St. - Tel. Ken. 3118
CLEVELAND, O.

ANTON GUBANC

MODNA TRGOVINA

16725 Waterloo Road
Cleveland, O.

INDEPENDENT DEALER

CERGOL & OGRINC

GROCERIJA in MESNICA

412 E. 156th St.

Tel. Kenmore 1292 - Cleveland, O.

PLESEC'S Service Station

SOHIO GASOLINE

East 159th St. & Waterloo Rd.
Tel. Kenmore 1853 - Cleveland, O.

Mayflower Dairy Co.

FRANK RACE in sinovi, last.

448 E. 158th St. - Cleveland, O.
Kenmore 1272

ANTON DOLGAN

Železnina, radio aparati, pralni stroji, barve in firnaž.

General Electric Refrigerators
15617 Waterloo Road
CLEVELAND, O.

Miller Cafe

Pri nas se lahko okrepcate,
da vodite boj za svoje pravice.

5205 St. Clair Ave.
CLEVELAND, O.

Majski pozdrav!

CARNIOLA TENT

No. 1288

THE MACCABEES

CLEVELAND, OHIO

Urad: 6409 St. Clair Avenue

FRANK JELERČIČ

CVETLIČARNA

15302 Waterloo Road
COLLINWOOD, O.

ČESTITKE K 1. MAJU!

Matt. PetrovichREAL ESTATE
and INSURANCE

263 E. 151st St., Cleveland, O.

KUHEL BROS.GROCERIES
and
MEAT MARKET16321 Arcade Ave. - Cleveland, O.
Phone Ken. 2161**KOTNIK CAFE**Najboljše pivo na čepu in v stekle-
nicah, vino in likerji ter
okusen prigrizek

7513 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

MAJSKI POZDRAV!

JOHN FILIPICH

GROCERIJA in MESNICA

1048 E. 76th St. - Cleveland, O.

ANTON SLAMA

GOSTILNA

Fina postrežba

Prostor za balincanje

10009 Prince Ave. - Cleveland, O.

**Federacija društev
SNPJ**za vzhodni Ohio in Pennsylvanijo
vabi članstvo na svoj piknik 10. julija
1938 v

GIRARD, OHIO

Tel. Kenmore 2016

August F. Svetek
POGREBNI ZAVODInvalidni voz in avtomobili
za vse slučaje

478 E. 152nd St., Cleveland, O.

ANTON OGRIN'S
DRY GOODSUnion made Shoes and Furnishing for
the entire family

15335 Waterloo Rd.

Tel. Kenmore 2361 - Cleveland, O.

GLOBOKAR'S**Friendly Service**

1075 E. 185th St. - Cleveland, O.

Gas - Oils - Lubrications
Washing - Accessories**ANTON ZELEZNIK**

SLOVENSKA MLEKARNA

Sladka in kislá smetana. Čoko-
ladno mleko, sir in kisló mleko.

1368 E. 53rd St.

Hen. 6653 - - Cleveland, O.

Mr. in Mrs.

ANTON JELARČIČpriporočata svojo gostilno. Razne
pijače in prvovrsten prigrizek

3774 E. 93rd St. - Cleveland, O.

Slovenska gostilna

LOUIS TRATTAR, lastnik

Pivo, vino in prigrizek.

Godba ob sobotah

10700 Reno Ave. - Cleveland, O.

PHONE ML 6778

Churchill Terrace

PETER YAKLOVICH

Bottle and Draught Beer

California Wines

PARTIES BY APPOINTMENT

GIRARD - - - OHIO

**Organizacija
"PROGRESIVNIH
SLOVENK"**vabi napredno misleče žene
v svoj krog. Organizirajte
krožke v svrhu izobrazbe in
družabnosti, kjer jih še ni.
Za vsa pojasnila pišite na
gl. tajnico

MARY DURN

16122 Huntmere Ave., Cleveland, O.

"ENAKOPRAVNOST"

Napreden dnevnik

— Moderna —
unijska tiskarnaLIČNA IZDELAVA
VSAKOVRSNIH TISKOVIN

6231 St. Clair Ave.

CLEVELAND - OHIO

John Metelko

O. D.

Preiščemo oči

in

določimo očala

6417 St. Clair Avenue
CLEVELAND - OHIO*Živel Prvi Maj!***JOHN KOSIN**

GIRARD - - - OHIO

Članstvo**KLUBA ŠT. 222 J.S.Z.****Girard - - - Ohio**vabi delavce v svoje vrste.
SLAVA PRVEMU MAJU!

Ivan Jontez:

“Gospod Dlaka je zbolel za pljučnico”

DOMAČA SLIČICA

(Vzeta nekega dopoldneva proti koncu aprila, v pisarni časopisnega podjetja “Jugo-Amerika”, ki izdaja “delavski dnevnik” “Demokracijo”. Navzoči so: predsednik podjetja Feliks Dlaka, njegov prijatelj Vinko Slak in Marko Vrtarič, odposlanec domačih komunistov. Proti koncu stopita pred kamero še upravnik podjetja Janez Meden in urednik Lojze Trs. Vrtarič je prišel, da dobi končno zagotovilo od Dlake, da bo nastopil kot govornik zvečer na shodu v počast trojici sodrugov, ki so padli pri obrambi Madrida pred združenimi fašističnimi silami, kakor je bil obljubil pred tedni.)

VRTARIČ (košen dolgin vrtega ogorelega obraza in iskrecih se črnih oči): Zadeva je torej urejena; in vi pridete. Lepo. Hvala vam. Jaz sicer nisem dvomil o vaši močnatosti, toda nekateri sodrugi so imeli pomisleke, češ, utegnili bi pozabiti . . . Saj veste: svet postaja nezaupljiv; in mi moramo biti tudi oprezní . . . Ampak jaz bi bil na vas stavil dolar proti petici, saj vendar vem, da ste v srcu zmirom za našo stvar! Zato sem drage volje jamčil za vas, ko smo tiskali letake za shod, na katerih ste vi najavljeni kot eden glavnih govornikov. Yessir.”

DLAKA (prekriža noge, sklene roke na zalitem trebuščku, se nagne na svojem pregibljivem stolu vznak, nagubanič čelo, vpre drobne oči v strop, napihne itak zabuhla lica, pomiga s ščetko pod okroglim nosom in zamiži; z boleznim prizvokom): Da, človek jim nikdar dovolj ne dokaže svoje iskrenosti! Saj . . . Sreča, da se gibljejo med maso ljudje, ki vidijo človeku v dušo in ga pravilno ocenijo; ljudje kakor vi, mister Vrtarič . . . (Tožeče.) Toliko sem se že trudil za našega delovnega človeka, da bi mu pomagal naprej, v zahvalo pa zanjem preobilico grdih sumničenj in klevet! Teško je res, biti ljudski tribun . . . Če bi človek ne znal pozabiti samega sebe, na svoje osebno udobje ter se tiho žrtvovati, bi ne mogel vztrajati . . .

VRTARIČ (bodrilno): Treba je potrpeti. Plačilo nam ne odide.

DLAKA (trpko): Saj . . . Ko nas več ne bo, nas bodo razumeli ter nam peli zasluženo slavo . . . Da. Ampak zdaj, ko smo še živi, nas to boli! (Resignirano.) Nu, treba je pač potrpeti, kakor pravite vi, kamerad Vrtarič . . . (Se sunkoma vrvava na stolu, napravi mračen obraz, ustrelí z očmi proti Vrtariču in Slaku in jezno udari s pestjo po pisalni mizi.) Ampak, prekleto vendar! Človeka nazadnje mora ujeziti, ko ga tako le krivo sodijo. Še lipovemu bogu bi šlo to na živce! (Se zrepenči da le kaj.) Moja beseda vam ni bila zadostna garancija! Moja beseda, prijatelji, ki stoji kakor Gibraltarska pečina! Kam smo prijadrali!

SLAK (se ves čas prekanjeno smehlja; pomenljivo pomėžikne na eno oko Vrtariču, ki pa tega ne opazi).

VRTARIČ (pomirjujoče): Povedal sem vam: jaz sem brezpogojno zaupal vaši prvotni obljubi. Ta le letak je moj dokaz. (Položi letak pred Dlako.) Vi ste drugi glavni govornik na sporedu; prvi je kamerad Redhot, Amerikanec, ki je bil nekaj mesecev v Španiji (kar je vzrok, da je na prvem mestu — saj razumete?). Kar se pa tiče nezaupljivejših sodrugov — kaj hočemo? treba je pač potrpeti in upati, da bodo spoznali, s kom imajo opraviti. Sicer pa veste, da so veliki možje zmirom butali ob silno steno nerazumevanja, ki pa se je nazadnje vselej podala in zrušila . . . (Vstane.) Ampak treba bo iti, kajti mnogo dela me še čaka. (Proži desnico Dlaki.) Na svidenje drevi, mister Dlaka!

DLAKA (se dvigne, toplo stisne ponudeno desnico, z obema rokama; s prizvokom hvaležnosti): Hvala vam! Vi ste resničen mož. Zdaj mi je bolje pri srcu. Vaše besede so vredne zlata.

VRTARIČ (zamahne z levico mimo obraza; odklonilno): Pustimo hvalisanje! Torej — zvečer, mister —

DLAKA (vzhičeno, s širokim nasmehom): Kakšen mister? Kamerad! Kaj si nismo kameradi? Gotovo. Kaj članska karta — tisto, kar je v srcu, je glavno! Da. Seveda, na svidenje, drevi na shodu. Saj sem že rekel: moja beseda —

SLAK (s porogljivim nasmeškom okrog žensko mehkih ustnic): — je kakor Gibraltarska pečina . . .

DLAKA (ošine Slaka z nejevoljnim pogledom, nato spremi Vrtariča do vrat; odpre vrata; poslovilno): Good-bye, kamerad!

VRTARIČ (se nerodno prikloni Dlaki in Slaku): Zdravo, gospoda! (Odide.)

(Ko Vrtarič odide, se Dlaka pri vratih za trenutek zamisli. Nato vtakne palec desne roke za drugi gumb svojega napetega telovnika, kakor je imel navado delati Napoleon Bonaparte, nakar nekajkrat premeri pisarno, korakajoč polagoma, nekoliko sklonjen naprej, kakor pod težkim bremenom, in z izrazom globoke zamišljenosti na obrazu. Slaka kakor da ne vidi.)

DLAKA (se ustavi pred Slakom, ga pogleda, sklene roki za hrbtom (kakor je imel navado tudi Napoleon) ter nalahko zahrka; skoro ginjeno): Vinko, ta le Vrtarič je pa res imeniten človek! Mar ne?

SLAK (vstane ter se komaj opazno pretegne; mož je v najboljših letih, izvrstno ohranjen, mladostnega, mehkega obraza in ves zlikan kot bi pravkar stopil iz škatlíce; z dolgočasnim nasmeškom): Saj . . . Lepo se ti je dal napumpati, če ti je namreč vse verjel, kakor se mi je videlo! . . .

DLAKA (zardi; užaljeno): Kdo je koga pumpal?

SLAK (rahlo porogljivo): Vsaj te vendar nisem užalil!

DLAKA (z boleznim prizvokom): Mar me tudi ti ne razumeš?! (Sklene roki pred seboj kakor k molitvi ter se pobožno zagleda v strop. Njegov glas je nežno tožeč.) Prijatelj ne razume prijatelja, temveč ga celo sumniči neiskrenosti! Kakšen postaja svet! . . .

SLAK (sam pri sebi, z občudovanjem): Presneto, v imenitnega komedijanta se je razvil! Če bi se jaz znal tako pretvarjati, bi se moj business podvojil! (Slak je trgovski potnik.) Kar zavidam ga za ta izredni talent . . . (Proti Dlaki, z glasom, o katerem se ne ve, ali je opravičujoč ali porogljiv): Vrag te razumi! Saj je vendar javna tajnost, da se že celo desetletje ženiš pri demokratski politični mašini, čeprav na skrivaj, odkar ti je naša javnost dala jasno razumeti, da ji ni do takih ženitev! . . . Pa ti pride k tebi komunistični odposlanec in ti mu obljubiš, da boš govoril na njihovem shodu, ga lepo tituliraš s kameradom in se delaš pravcatega boljševika! (Na lahko potreplje Dlako po ramenu.) Tak, daj se že zdrami iz svoje zamaknenosti in povej mi (zategnjeno) od kdaj si ti komunist?

DLAKA (v prejšnji drži; polglasno): Že dolgo, zelo dolgo . . . tu le notri (dene sklenjeni roki nad srce) . . . Če bi ti mogel odpreti moje srce, bi videl v njem velike črte iz rdečega granita: M-O-S-K-V-A . . . Da, Moskva! Od tam prihaja solnce odrešitve, solnce nove, zlate človeške dobe . . .

SLAK (polglasno zažvižga; s finimi bodjicami v glasu, zategnjeno): O, tako . . . samo v srcu . . . Drugače pa —

praktičen politik . . . Imenitna dualna vloga! Fant, čudovito glavico imaš! . . . Srce naj se lepo ogreva za eno stvar, glava pa samostojno ubira po potih 'praktične politike'! . . . (*Prime Dlakko za obe rami; njegov glas izzveneva občudovanje in porog hkratu.*) Fant, saj si cel genij!

DLAKA (*otožno-prizanesljivo pogleda Slaka, na rahlo zmaje z glavo*): Prijatelj, slabo razumeš položaj, v kakršnem se nahajamo ljudje moje vrste! Če bi stvar boljše razumel, bi se mi ne smejal . . . Kaj res ne moreš videti, da človek često ne more, ne sme slediti javno klicem srca? Če v preveliki zaupljivosti odpreš svoje srce in pokažeš ljudstvu njegovo notranjost, si v najresnejši nevarnosti, da te na tak ali drugačen način križajo ali linčajo! Ljudje niso še dovolj zreli za kaj takega . . . In naposled je "praktična politika" tudi edina pot, po kateri dandanes nekam prideš in nekaj dosežeš za ljudi . . . Saj ne gre za mene, čeprav moram spotoma sprejemati tudi osebne uspehe, temveč za naše ljudi . . . Če javno pribijem to, kar imam zapisano v srcu, pridem v mestni hiši, v Columbusu na črno listo in — adijo usluge, ki si jih bil deležen doslej, usluge našim ljudem! In kaj bi potem dobili od komunistov? Nič. V preveliki manjšini so, oblast ni v njihovih rokah. In tako je treba —

SLAK (*z razumevanjem v očeh in rahlim posmehom okrog ust*): — tuliti z volkovi! Z drugimi besedami: treba je previdno (*zategljivo*) sodelovati s tisto politično mašino, ki najčesteje drži kravo za roge in vime, da tudi na te odpade kaka kapljica mleka, obenem je pa treba paziti, da ne zapraviš naklonjenosti radikalnejših elementov, socialistov in komunistov, če nočeš, da bi te rjoveč linčali . . .

DLAKA (*z obema rokama toplo stisne Slakovo desnico; olajšano*): Vedel sem, da me boš razumel! . . .

SLAK (*s prevejanim nasmeškom*): Sram bi me bilo, če te ne bi, ko te poznam že petnajst let! . . . Ampak vse eno mi je žal, da se ne morem udeležiti nocojšnjega shoda, da bi te čul, kako boš (*komaj slišno zategne*) odkrival svoje srce pred našimi rdečkarji, ne da bi jim ga prav za prav odkril . . . (*Se prekanjeno muza.*) A glej, da boš previden . . . Nu, a kaj bi te jaz učil, ko bi moral jaz k tebi v šolo, ne ti k meni . . .

(*Slaka prekine trkanje na vrata, ki se nato odpro in v pisarno vstopi slok možak sklonjene, hlapčevske drže, izžetega zganenega obraza, sivih las in nemirnih rdeče obrobljenih oči — urednik "Demokracije", Lojze Trs. V roki drži časopis.*)

TRS (*se uslužno klanja obema; s prizvokom hlapčevske vdanosti*): Zdravo, gospoda! (*Ponudi Dlaki časopis.*) Mister Dlaka, današnja izdaja "Rodoljuba".

DLAKA (*vzame ponudeni časopis in ga vrže na pisalno mizo; oblastno*): Dobro. (*Se vsede, se udobno nasloni nazaj ter si prižge cigaro. Čez čas odsotno, kakor bi se pečal z važnejšo mislijo, pogleda Trsa, ki ponižno stoji pred njim ter ga vprašujoče pogleduje.*) Kaj novega? Vse v redu?

TRS (*se prikloni; hlastno*): Vse v redu, mister Dlaka, v najlepšem redu. V pol ure bo list v tisku. Seveda, če ne boste želeli kake spremembe . . . (*Oklevajoče.*) "Rodoljub" se namreč —

DLAKA (*nestrpno, prezirljivo*): Vrag naj si briše zadnjo plat s to cunjjo! Jaz imam važnejših opravkov na pretek, pa bi se ukvarjal še s tem revolver-žurnalom! (*Oblastno z glavo pokaže proti vratom, kar pomeni, da mora Trs izginiti.*) Sicer pa lahko počakate druge izdaje "Morning Newsa", morda prinese kako važno novico . . . Saj to bi moral že sam vedeti!

(*Slak medtem pobere s pisalne mize konkurenčni dnev-*

Compliments of

DRENİK'S

Distributors of
ERIN BREW

OLD SHAY ALE

•
23776 St. Clair Ave.
Cleveland, Ohio

TEL. KENMORE 2739-2430

**Drs. Wm. F. and A. A.
URANKAR**

15335 Waterloo Road
CLEVELAND, O.

Joseph Kodric

QUALITY MEATS

•
1307 Addison Road
CLEVELAND, O.

Vsa društva vabimo, da se pridružijo
Prosvetni matici, rojake pa, da pristopijo
v klube J.S.Z.

Konferenca št. 5 JSZ

Vzh. Ohio in zapadna W. Va.
JOSEPH SNOY, tajnik

BRIDGEPORT - - OHIO

Kadar potujete po drž. cesti 250, ustavite
se pri LONG VIEW SERVICE STATION.
Tam dobite postrežbo zase in za avto.

Frank Primožič
COLERAIN, O.

(4 milje vzhodno od Bridgeporta)

Udeležite se prvomajske proslave
KLUBA "NAPREJ"
ŠT. 11, J.S.Z.

v soboto večer 30. aprila.
ŽIVEL PRVI MAJ!

JOSEPH SNOY, tajnik
BRIDGEPORT - - OHIO

Howard H. Wilson

POGREBNI ZAVOD
in zaloga pohištva

Tel. na domu 194; v trgovini 40
227-29 Lincoln Ave.
BRIDGEPORT, OHIO

Delavci v vzhodnem Ohio!

Pridružite se in podpirajte delavsko podjetje

The New Cooperative Co.

of Eastern Ohio

Glavni stan:

DILLONVALE, O.

Podružnice:

BROOKSIDE, PINEY FORK, BRADLEY, TILTONSVILLE,
CADIZ, NEFFS in SMITHFIELD, OHIO

nik "Rodoljub", ki je iz gmotnih razlogov "katoliško" usmerjen in v večnem boju z 'napredno' usmerjeno "Demokracijo", ter ga začne pregledovati.)

TRS (se med priklanjanjem ritenski pomika proti vratom; ponižno): Kakor želite, mister Dlaka! Počakali bomo . . . (Izginje skozi vrata.)

(Nekaj časa molk. Dlaka zadovoljno spušča v zrak modrikaste oblačke dima ter jih opazuje, ko se dvigajo pod strop. Slak pregleduje novice na prvi strani 'Rodoljuba'. Nenadoma Slak zažvižga, hip nato se pa zakrohota.)

SLAK (se veselo lopne po stegnu): Haha, ta je pa lep! Lepo so ti zagodli! (Pogleda Dlako.) Želiš slišati?

DLAKA (malomarno, leno): Če se ti ljubi ponavljati njihove oslarije . . .

SLAK (ošine Dlako s škodoželjnim pogledom; čita):
DLAKA — BOLJŠEVIK!

Nekatere ljudi je res težko pogoditi! Vzemimo za primer našega "prijaznega" soseda Mr. Dlakata, predsednika Tiskovne Družbe Jugo-Amerika, ki izdaja zloglasni "napredni" (po rakovo) list "Demokracijo"! Ta Dlačica vam tako hiti barve spremenjati, da nikdar ne veste, kakšne barve bo prihodnji trenutek! Ko je prišel iz stare kontre, je bil še priden fantek in v šoli fare Sv. Janeza ponižen učenec. Kmalu pa ga je dobil v roke peklenški rogač ter mu začel tlačiti v glavo rdečo "učenost". In fant se je prevzel, šel k rdečkarjem-socialistom ter začel grdo gledati "farje". No, ko se je malo bolj vdomačil v Cleveland in U. S., je zajahal demokratičnega osli-

Naročite si

SOCIALIST CALL

Glasilo soc. stranke

\$1.50 na leto

Naslov:

549 West Randolph Street
CHICAGO- ILL.

FRANK HOMAR

Distributor of

"ALT HEIDELBERG"

Beer

KEMMERER - WYOMING

A. MOLINAR

Wholesale Grocery Co.

BUDWEISER PIVO - SHELL GASOLINE

PHONE 140

KEMMERER - WYOMING

Najboljšo domačo hrano in postavne
pijače dobite v

RESTAVRACIJI

Mrs. Jennie Pompe

BURGETTSTOWN, PA.

Slava Prvemu Majniku!

Somišljeniki našega pokreta, pridružite se

KLUBU ŠT. 19 JSZ

BURGETTSTOWN, PA.

Pozdravljen Prvi Maj, praznik
zavednega delavstva!

KLUB ŠT. 211 JSZ

WEST ALIQUIPPA, PA.

NAŠE GESLO:

Najboljše blago, točna postrežba
in nizke cene

ALIQUIPPA CASH MARKET

WEST ALIQUIPPA, PA.

J. & M. STEBE

GROCERIJA

in

MESNICA

Phone: Burgettstown 205

SLOVAN - PA.

ŽIVEL PRVI MAJ!

ANDREW VIDRICH

JOHNSTOWN - PA.

ANDY URBAS

RESTAVRACIJA

358 Greeve Street - Conemaugh, Pa.

TEL. 2069-J

Kdor je žejen ali lačen, naj pride k nam.

COMPLIMENTS OF

**John Langerholc
and Family**

JOHNSTOWN - PENNSYLVANIA

EVEREADY SERVICE STATION

JOSEPH CEBULAR, Prop.

Atlantic Gas & Oils

Phone 896 - Vandling, Pa.

JACOB DOLENCE

RAZVAŽALEC PIVA

Phone Colonial 1083 R-1

LIBRARY, PA.

Aloysius Widmann

INSURANCE

Najboljša zavarovalnina vseh vrst

204 Porch Bldg.

235 Franklin St. - Johnstown, Pa.

MAJSKI POZDRAV!

FRANK TOMSHE

(MOXHAM TAILOR)

560 Central Avenue

JOHNSTOWN - PENNSYLVANIA

COMPLIMENTS OF

John Rak and Family

JOHNSTOWN, PA.

ŽIVEL PRVI MAJ!

DELAVCI ZDRUŽIMO SE!

KONFERENCA KLUBOV JSZ IN DRUŠTEV PROSVETNE MATICE

zapadne Pennsylvanije

Zboruje od časa do časa v raznih naselbinah. Društva in druge organizacije, ki še niso včlanjene pri Prosvetni matici, vabimo, da se ji pridružijo.

JACOB AMBROZICH, tajnik

R.D. 1 - McKees Rocks, Pa.

Lorain Hotel

324 Ohio Street
Johnstown, Pa.

PHONE 31-55 J

Vedno sveže pijače in okusni pri-
grizki na razpolago.

Fina domača kuhinja in prenočišča
za zunanje goste.

Rojakom se toplo priporočam

JOHN BIBER, lastnik

Imperial Peoples Cash Store

JNO. MIKLAUC, Mgr.
PHONE 170 - IMPERIAL, PA.

KEBE BROTHERS

HUDSON - TERRAPLANE
Sales Service
Tel. Imperial 9138 R-5
RFD 2 - CORAOPOLIS, PA.

LEO ZORNIK'S Swing Band

Music for All
Occasions
HERMINIE - - - PA.

PRVOMAJSKI POZDRAV!

Društvo "PROSTOST" ŠT. 106 SNPJ

IMPERIAL - PENNSYLVANIA

ČLANSTVO

KLUBA ŠT. 118 JSZ STRABANE, PA.

Vabi delavce v svoje vrste. De-
lavci, združite se pod
rdečo zastavo!

Slava prvemu majniku!
JACOB PAVČIČ, tajnik

Pozdrav Prvemu Majniku!

KLUB ŠT. 13 JSZ

Sygan, Pa.
LORENC KAUČIČ, tajnik
RFD 2, McDonald, Pa.

Louis Dernovšek

GROCERIJA

in
SOČIVJE
BRIDGEVILLE, PA.

Društvo št. 87 SNPJ

Obhaja svojo 30-letnico 4. julija
1938

V HERMINIE, PA.

ŽIVEL PRVI MAJ!

Jacob Ambrozich

Popravljalnica avtov vseh vrst
MOON RUN, PA.
R. D. 1 - McKees Rocks, Pa.

ŽIVEL PRVI MAJ!

ANTON ZORNIK

zastopnik Proletarca in drugih
naprednih publikacij.
Box 202 - HERMINIE, PA.

ŽIVEL PRVI MAJ!

KLUB ŠT. 175 J.S.Z.

MOON RUN, PA.

Vabi delavce v svoje vrste.

BRIDGEVILLE GRAIN & FEED

BEER DISTRIBUTORS
Phone 230
BRIDGEVILLE, PA.

Mrs. Jennie Peternell

Clover Farm Store
GROCERIJA in MESNICA
Phone Wash. 5009 R-21
MEADOWLANDS, PA.

CLOVER FARM STORE

JOHN ERŽEN, lastnik
GROCERIJA in MESNICA

Podpirajte domače podjetje.
Phone Imperial 16
IMPERIAL, PA.

MAJSKI POZDRAV!

Martin Baretinčič & Son

POGREBNI ZAVOD

424 BROAD STREET
Phone 1475 - Johnstown, Pa.

Slovensko Hranilno in Posojilno Društvo

361 FIRST STREET - CONEMAUGH, PA.

Vlagajte svoje prihranke v podjetje, ki se je izkazalo za eno najboljših.
Posojuje denar na prve vknjižbe, na posestva z nizkimi odplačili.
Uradne ure, razen nedelj in praznikov, so od 9. zjutraj do 2. pop.
Vsa nadaljna pojasnila vam da

ANTON GABRENYA, tajnik

Leghigh 0674
Prompt Delivery

Specialized Depts.
Careful Inspection

Service to Satisfy Particular People

New Deal Cleaning and Tailoring

R. S. SHOGRY, Prop.

PAUL WIRANT - CHAS. KAUCIC, Solicitors

3275 W. Liberty Ave. - Dormont, Pa.

ka, a je imel smolo in na drugi strani v jarek padel, kjer je že ležala njegova odvržena rdeča knjižica . . . Ko je videl, da se je ukanil, je spet brž zasukal plašč po vetru in postal "liberalec". To je bilo véeraaj. Kaj pa danes? Poslušajte!

V roke nam je prišel letak, ki vabi nocoj na shod, na katerem bodo jugoslovanski boljševiki v Cleveland peli gloriojo trem zapeljanim rojakom, ki jih je zmotilo, da so šli v Španijo, se tam vdinjali Stalinovim boljševikom (ki požigajo katoliške cerkve, pobijajo duhovnike in onečaščajo nune!!!) in padli pod krogami in granatami Bogu zvestih Špancev. In kdo bo glavni govornik na tem shodu?

Nihče drug kot naš dični sosed Mr. Feliks Dlaka! Dlačica je pokazala krvavo barvo! Toda mi se ne jezimo nanj zaradi tega. Celó veseli nas, da je že vendar pokazal pravo barvo: krvavo rdečo! Zdaj saj vemo, s kom imamo opravka, ko se bomo spet pečali z njim in njegovo "Demokracijo": z boljševikom!!!

To si moramo odzdatj zapomniti!!!

SLAK (*smeje se vrže časopis na Dlakino mizo; prikrito škodoželjno*): Lepo so zakurili pod kotlom tvoje "praktične politike", prijatelj . . . Zdaj pa že ne bi rad tičal v tvoji kuži . . . Mislim sem, da si ti napumpal Vrta-riča, a zdaj uvidevam, da je bil on tisti, ki je pumpal . . . Lepo te je sunil iz "zlate srede" naravnost v komunistično naročje! . . . Skoro se mi smiliš . . .

DLAKA (*čigar obraz je medtem pokazal že vse barve in barvne odtente mavrice in obenem, po vrsti nejevoljo, osuplost, besnost in preplašenost; se z muko dvigne na noge, zasope, naježi tresočo se ščetko pod nosom in udari s pestjo po pisalni mizi; toliko da njegov glas ne ihti od besa*): Barabe! Da si le upajo! . . . Saj jaz vendar nisem glavni govornik, temveč postranski, tako iz prizajnosti . . . Mar ne, Vinko? (*Proseče pogleda Slaka.*)

SLAK (*stopi k obešalniku in sname svoj površnik in klobuk; se oblači; malomarno*): Res je, da si na letaku označen za prvega ali glavnega govornika za Redhotom, torej za glavnega lokalnega govornika! . . . V kaši si! (*Se pokrije, nato potrepše potrtega Dlako po ramenu ter se dela kot bi sočustvoval z njim.*) Nič ne maraj, fant! Saj si bil že nekaterikrat v gostejši kaši, a si vselej zlezel iz nje brez hujših posledic . . . Kvišku glavo, domovina še ni izgubljena! Toda zdaj moram za svojimi opravki! Pozdravljen!

(*Slak odide. Med vrati se za hip obrne in vidi, da se je Dlaka brezmočno sesedel na svoj stol, se s komolci naslonil na pisalno mizo, zagrebel obraz med dlani ter obupno zajčal.*)

SLAK (*med vrati; na obrazu se mu vidi, da mu je prizor odvraten; polglasno*): Kakor podgana, ko ji stopiš na rep! Še slabši; podgana te vsaj vgrizne, če te le more! Skoro me je sram, da sem njegov prijatelj . . . (*Se obrne in zapre vrata za seboj.*)

DLAKA (*v prejšnji drži; tožeče*): Da morajo biti tako zlobni, capini! Boljševiki so napravili iz mene, krvoločnega rdečkarja, Stalinovega emisarja! Ljubi Bog, kdaj sem se ti tako zameril, da me zdaj tepeš? Feliks Dlaka, predsednik Jugo-Amerike, prijatelj in zaveznik odličnih demokratov — pa komunist, boljševik! Joj, saj to je absurdno! Tega nihče ne bo mogel verjeti . . . (*Dvigne glavo in na obrazu se mu pojavi odblesk upanja; a kmalu se pokaže spet obup.*) Ampak, kaj, če bodo verjeli, zlasti oni v mestu? . . . Pokazali mi bodo hrbet, politične zveze bo požrl vrag, celo politični oglasi bodo redkejši . . . Škoda, sama škoda! In na rdečo listo pridem, na (*skoro zajoka*) rdečo listo! (*Na obrazu mu zadrhti strah.*) In če pride do politične spremembe — fašizem ne miruje! — ali nove protiboljševiške histerije, bom med prvimi, ki bodo romali za rešetke, v koncentracijska taborišča, na moriš— (*Obraz se mu spači od groze in prsti mu sami od sebe šinejo za ovratnik, kakor bi se bal, da ga vsak čas*

zaduši vrv. Zahrope.) Uh, ne, ne, saj to ni mogoče! (*Nenadoma zbesni, pograbi "Rodoljuba", ga srdito zmečka in zaluča po tleh.*) Prekleti hudiči, ne boste me — (*Trkanje na vrata ga strezni. Mož se zdrzne, sesede, brezumno bulji v vrata. Na čelu se mu zbira znoj v debelih sragah. Vrata se odpro in noter pride priletan mož majhne, okrogle postave in dobrodušnega obraza — Janez Meden.*)

DLAKA (*preplašeno*): Kaj hočete?

MEDEN (*ga začudeno pogleda*): Strela! saj vendar nisi videl strahov? Ali si morda bolan? Slab si videti, prepaden . . .

DLAKA (*jezno*): Kaj čakate! Kaj hočete od mene?

MEDEN (*Dlakina jeza ga ne vrže iz ravnotežja; mirno, dobrodušno*): I, po jutrišnjem bo praznik Prvega maja — delavski praznik. In, saj sva o tem že nekaj govorila, ali ne misliš, da bi bilo dobro, da bi ga tudi mi praznovali, s tem, da bi list ne izšel. Dober vtis bi napravili s tem na naše ljudi, a tudi prihranili bi nekaj okroglih . . . Kaj praviš?

DLAKA (*osuplo gleda Medena, kakor da ne more zapopasti smisla njegovih besed; nenadoma pa se mu v obeh vžgo strele; v hipu je na nogah in njegova pest trešči na mizo; besno*): Hudič! mar ste znoreli? Da bi mi praznovali na dan prvega maja? To bi bila vendar blaznost! To bi nam pritisnilo ultrardeči pečat! (*Zakrili z rokama, kakor bi odganjal vrage.*) Še tega se manjka! Saj nam že tako očitajo, da smo rdečkarji, prekleti obrekljivci! Ne, ne! Nikar ne norite!

MEDEN (*se popraska na sencu; pri sebi*): Ne norite! kriči, a sam blazni . . . (*Proti Dlaki; ravnodušno*): Vidim, da si zares bolan. Nu, nič novega, vreme ni dosti prida . . . Ampak, tudi če si bolan, bi ti ne bilo treba razsajati! Nič zato, če ne bomo praznovali po jutrišnjem. Sveta ne bo konec zaradi tega! Revolucije tudi ne bo to povzročilo! Če nočeš — pa ne bomo praznovali in basta! Meni je prav, kakor ukreneš, drugi bodo pa tudi morali biti zadovoljni. Ti pa, če si bolan in nisi zmožen pametnega pomenka, pojdi domov, lezi v posteljo in naprosi ženko, da ti skuha čaja in pokliče zdravnika. Tako. Zadeva je rešena. (*Brez nadaljnjega odide.*)

(*Dlaka nekaj časa brezizrazno strmi v vrata. Na obrazu mu je videti, da ga je nekoliko sram svojega vedenja proti dobričini Medenu. To pokaže še s tem, da z roko zamahne mimo obraza, kakor bi odganjal nadležnega komarja. Nenadoma pa se mu oči zaiskrijo in mož toliko, da se ne začne na glas smejeti.*)

DLAKA (*sijočega obraza*): Presneto vendar, da se nisem sam spomnil tega! "Bolani si," je ponavljal Meden. Janez, danes si bil res zlata vreden! Bolan sem? (*Nakremži obraz; zastoče.*) Joj, saj res — in še kako bolan! Glava . . . joj, raznesti mi jo hoče! . . . In v prsih me tišči, žge! . . . Moj Bog! saj me vendar ne drži pljučnica? (*Se obnaša kot bi ga držala smrt za goltanec.*) Moram se pogledati v zrcalu! (*Stopi k ogledalu, se zamišljeno ogleduje. Potem potegne s kazalcem desne roke po umazani polici in s prahom napravi okrog oči temne kolobarje. Spet simulira strah in bolečino.*) Joj, saj izgledam kot mrlič! Ne, v takem stanju ne smem nikamor! Domov in v posteljo! Shod gori, obljava doli, bolezen je bolezen . . .

(*Dlaka se vrne k pisalni mizi, se vsede, dene roke na mizo, položi glavo na desno lakat, z levico pa pritisne na gumb električnega zvonca. Pol minute pozneje priteče v pisarno Trs, ki najde Dlako v prejšnji drži, bledega, prepadenega, s temnimi kolobarji pod očmi in stokajočega.*)

TRS (*prestrašeno*): Za božjo voljo, kaj pa vam je, mister Dlaka?

DLAKA (*navidez s silnim naporom dvigne glavo, proseče pogleda Trsa, obupno zastoče*): Joj, kako boli, peče! . . . Moja uboga glava! (*Se prime z obema rokama*

SUPREME DYE WORKS—Bridgeville, Pa.

411 Station Street • Tel. Bridgeville 375

Moderna krojačnica. Izdelujemo obleke po meri in najnovejšem kroju.
Barvamo, likamo in čistimo obleke.

JOHN KVARTICH, lastnik.

MAJSKI POZDRAV!

Društvo št. 88 SNPJ

MOON RUN, PA.

Vabi na proslavo svoje 30-letnice
30. maja 1938.**FRANK MAČEK**priporoča svojo gostilno
in restavracijo na

McKees Rocks Rd. - Moon Run, Pa.

TEL. CARNEGIE 9162 R-2

FRANK AUBELJInstaliram in popravilam peči za central-
no kurjavo (Furnace) ter strehe in vodne
ter plinske naprave. Cene zmerne.

Tel. Carnegie 8022 R-1-2

MOON RUN, PA.

**GASOLINE
SERVICE STATION**

L. H. THEEL, Prop.

WEST ALIQUIPPA, PA.

Stephen Ogrizek

Clover Farm Store

GROCERIJA

in

MESNICA

1299 Penna Ave. - Monaca, Pa.

EMIL J. PIKE

GROCERIJA

in

MESNICA

CLIFF MINE, PA.

Phone Imp. 9138 R-2

RUDOLPH KREČ

GROCERIJA

in

MESNICA

COLLINSBURG - - PA.

**HIGHLAND PARK
GINGER ALE CO.**Syphons Air Tanks - Dry Ginger
Ale Lime Rickey - Bobs Rock & Rye
Postrežba podnevu in ponoči.

249 Victor Ave.

HIGHLAND PARK - MICHIGAN

Tel. Townsend 8-5150

H. P. BEER DIST'S.

STJEPAN PAVKOVIČ, lastnik

Razvažam sveže pivo najboljše
vrste—kakor:SCHMIDT - FOOD CITY
CREAME TOP

147 Victor Ave.

HIGHLAND PARK - MICHIGAN

Tel. Townsend 8-1778

PRVOMAJSKI POZDRAV
vsem zavednim slovenskim
delavcem!**PETER BENEDICT**
Detroit - - Michigan**LOUIS URBAN****Hardware Store**Zaloga železnine, barv, laka, leno-
leuma, pralnih strojev, ledenic
in peči.

Odprto ob večerih

Dovajamo na dom

Tel. Hogarth 1345

8921 Fenkel Avenue

Detroit, Mich.

**Proslava 1. Majnika
KLUBOV ŠT. 114
in 115 JSZ**v nedeljo 1. maja
v Slov. del. domu
na zapadni strani

DETROIT, MICHIGAN

Maisel's HardwarePrva slovenska trgovina v Detroitu
Zaloga železnine, radio aparatov,
pralnih strojev, ledenic (Refrigera-
tors), stenskega papirja in barv.
Postrežba točna. Dovajamo tudi
na dom. Poslužite se telefona

10627-35 Harper Avenue

Detroit, Mich.

Tel. IV. 9427

**F. Ločniškar
CVETLIČAR**Svatbeni šopki, pogrebni venci,
cvetlice in vsadki. Posoja palme
in praprotn. Zaloga ptičev, zlatih
ribic in potrebščin zanje

Tel. Lafayette 1985

3276 Michigan Avenue

Detroit, Mich.

Socialistični pevski zbor

SVOBODAvabi vse, ki jih veseli petje,
na pristop. Vaje vsak petek
večer in nedeljo popoldne
v S. N. D. na John R. St.

DETROIT, MICH.

BLUE EAGLE Cleaning and Tailoring Co.

SYLVESTER WIRANT, ravnatelj

13 CASTLE SHANNON BLVD. - CASTLE SHANNON, PA.

Barvamo, likamo in čistimo obleke. Odvažamo in dovajamo po naselbinah
DELO JAMČENO -:- PHONE LEHIGH 0730

najprej za glavo, nato za prsa.) In v prsih mi gori! . . .

TRS (*zaskrbljeno*): Pljučnica, mister Dlaka! Ali naj pokličem zdravnika, ambulanco?

DLAKA (*hropeč*): Ne, samo taksi, da me pelje domov . . . da, domov . . . Zdravnika pokliče . . . žena. Ah, prosim, Trs . . . pokličite taksi . . .

(*Trs vzame v roko telefon in hlastno pokliče taksi. Pri tem kaže hrbet Dlaki, ki se prekanjeno namuzne, a takoj spet napravi obraz na smrt bolnega človeka. Tako mine nekaj minut, dokler ne pride taksi. Trs medtem bega po sobi, se plašno ozira na "bolnika" in polglasno mrmra.*)

TRS (*skoro jokajoče*): Joj, če bi vas strlo, mister Dlaka, kakšna škoda za naselbino! Kamiličnega čaja naj vam skuha gospa soproga, je zelo učinkovito zdravilo za tako bolezen. Kaj pa naš list? Ali ima kake inštrukcije zame? Saj boste gotovo kmalu boljši, pa mi boste telefonično dajali navodila . . . Saj veste: brez vaše vednosti nerad ukrepam, vi ste izkušenejši in moja pamet je reva v primeri z vašo . . .

DLAKA (*bolno zaječi; hlípajoč*): Trs! in ne pozabite: povejte v listu, da sem zbolel . . . Saj ni še današnja številka v tisku?

TRS (*hlastno*): Ne še, čakali smo, kakor je bila vaša želja. Takoj stečem v tiskarno in vstavim notico z debelim tiskom. Bom takoj nazaj. (*Steče ven.*)

DLAKA (*dvigne glavo, se prekanjeno nasmehne*): Priliznjeni bedak! Ampak igra se mi je izvrstno posrečila . . . Ej, ne boste me dobili v prešo, sosedje ciganski, dokler bo tale glavica (*se s prstom potrka po glavi*) delovala! Dlakina glavica je preveč za vas, haha . . . tudi za tebe, Vrtarič! Ej, domovina je zares rešena . . . Feliks, še jih znaš napumpati, kakor se netaktno izraža Vinko . . .

(*V pisarno prisope Trs. Dlaka spet "trpi" in ječi.*)

TRS (*pasje vdano*): Mister Dlaka, naročilo je izvršeno. Zapisal sem, da ste dobili nenaden napad pljučnice. Zelo nevarno! (sem zapisal). Naš urednik (sem zapisal) je našel gospoda Dlako v pisarni jedva napol živega, in brž poklical zdravnika, ki ga je velel odpeljati domov. Upamo (sem zapisal), da našega priljubljenega voditelja ne bo zadelo najhujše, ker to bi bil strašen udarec za našo javnost.

DLAKA (*se pači, kakor bi se cvrl na ražnju*): Hvala . . . Trs . . . Oh, moja glava . . . prsa . . . hrbet!

(*Trkanje. Vstopita Meden in taksi-šofer. Šofer in Trs primeta Dlako pod pazduho ter ga odvedeta. V sobi ostane Meden.*)

MEDEN (*se praska za ušesom*): Hm, saj sem rekel: bolan, bolan . . . Saj se je tresel kot žolica in bil prepaden kot bi bil videl smrt . . . (*Uzre na tleh zmečkani izvod 'Rodoljuba', ga pobere, razgrne in začne pregledovati. Vidi se, da je nekaj našel in da v glavi nekaj sešteva. Čez čas se mu obraz zjasni. Tihó zažvižga.*) Ena in ena je dve . . . da. Hm, bolan, bolan . . . Nu, briga mene . . . Sapramiš, ampak glumiti pa zna ta Dlačica! Samo, če se ne bo tudi drugim posvetilo v glavi, kakor se je meni . . . Potem bi šla Dlačica po dilei kakor mrlič na morju . . . (*Se čehlja za ušesi ter se dobrodušno smehlja.*) Ej, počasi se bodo že zbristrili, da bodo znali ločiti plevel od žita; bodo se, bodo . . . (*Odide.*)

(KONEC)

Kapitalizem, militarizem, birokracija, monarhija in cerkev praznijo državne blagajne, ki jih polnijo bedne mase naroda z odtrgavanjem od svojih ust.—D. Tucovič.

Naše zaslužnjenje uči ljudi, da imajo pravico do revolte; naše zapiranje, da imajo pravico do svobode in smrt jih pouči, da imajo pravico do življenja.—Georges Etievant.

V prirodi so snovi in sile, katerih se človek lahko posluži. Denarja ni v prirodi . . . O tem je vredno premišljati.

"Ljudstvo Združenih držav je vrhovna oblast v Združenih državah. Tej oblasti se morata ukloniti kongres in vrhovno sodišče." — Abraham Lincoln.

"Ta dežela z vsemi svojimi institucijami vred pripada ljudstvu, ki je v njej naseljeno. Kadar koli se to ljudstvo naveliča obstoječe oblike vlade, ima ustavno pravico, da jo predrugači, in revolucionarno pravico, da jo ovrže." — Abraham Lincoln.

Vrednost človeka ni odvisna samo od njegovega znanja, temveč v največji meri od njegove trdne volje za delo.—Herbert.

Socializem ni nauk potrpljenja, temveč nauk boja.

Urednikove pripombe

Urednik "Majskega Glasa" se zahvaljuje za sodelovanje posebno Katki Zupančičevi. Prav tako hvala vsem drugim, ki so pripomogli s svojim delom izdati to revijo.

Klišeje je izdelala unijska firma Kruetgen Co. Matrice smo dobili od raznih časniških agencij.

Oglasec je uredil upravnik "Majskega Glasa" Chas. Pogorelec in angleški del te revije Joseph Drasler.

Precej poslanega gradiva smo morali opustiti, ker ni bilo dovolj prostora, četudi je ta revija izšla na osemdesetih straneh, kar je mnogo posebno če se pomisli, da dobimo za vsak izvod po odbitku izdatkov za poštino, zavijanje, znižanih cen itd., niti 18c za izvod. S pomočjo sotrudnikov, agitatorjev in oglaševalcev smo v stanju obdržati to revijo na višku, kakor smo jo doslej in bomo nadaljevali v prizadevanju, da jo v bodoče še bolj izboljšamo.

Socialistični klubi

Rojaki delavci, jačajte svoje socialistične klube. Ako ga v vaši naselbini še nimate, ga ustanovite.

Naloga klubov v večjih krajih je, da goje tudi dramatiko in zborna petje v smislu proletarske kulture. Vsak klub naj ima tudi prosvetni odsek treh ali več članov, ki planira v klubu diskuzije, shode in debate. Dalje je potreben odsek za razpečavanje literature, agitacijski odsek, ki pridobiva klubu nove člane, mladinski odsek itd. Klub v celoti pa z odborom in odseki sodeluje, kajti brez vsestranskega sodelovanja ni pogojev za uspehe.

Marya Omahen:

KAKO DOLGO ŠE?

Z UPAPOLNIMI pogledi in nadebnimi govori se stari bojevnik za pravico in demokracijo danes ozirajo na mladino, od katere pričakujejo izpolnitve vseh tistih nadenj lepšega življenja, za katere so se že dolgo bojevali, a jih še niso dosegli.

Da, tako bi bilo prav! Mladina bi morala vzeti na svoja ramena to breme in razmotati ta veliki vozol političnih, ekonomskih in socialnih afer, katere se dnevno bolj in bolj zapletajo. O saj jih je nekaj, toda zelo malo v primeru z ameriško populacijo, ki se resnično zanimajo in trudijo za boljše življenjske razmere. Zares se trudijo, da pridobe vse to za ogromne množice, katero je sedaj v rokah tiste male peščice pajkov, ki se debeli ob znoju in trudu delavca.

Škoda le, da jih ni več, takih mladih ljudi, da bi ne bilo treba čakati tako zelo dolgo na posledice njihovega truda.

Moj namen tu je pokazati par potez življenja večine ameriške mladine in njene interese. Z drugimi besedami, tisti del ameriškega prebivalstva, ki živi z dneva v dan in se premika nemo in gluho v toku dnevnih dogodkov. Kako veliko je takih ljudi, kateri vedo, da je "nekje nekaj narobe", a ker je o tem preveč truda razmišljati in se ukvarjati s takimi re-

mi, se na kratko potolažijo, "Vedno je bilo tako in vedno bo."

Samo z enim primerom naj pokažem, da so mladini vsakdanji svetovni dogodki deveta briga. V četrtem letu višje šole sem imela vsak dan eno uro pouka ekonomije. Vseh skupaj nas je bilo v razredu 37. Ta predmet je bil zelo zanimiv in dopadel se mi je še posebno, ker smo imeli precej radikalno učiteljico. Učila je ta predmet pet ur na dan. V vsakem razredu nas je bilo povprečno 35, toda samo pet učencev v vsakem je bilo res aktivnih.

Včasih nam je po celo uro razlagala krivice in podlosti sedanjega družabnega reda. Ves razred je bil še dokaj poslušen. Kakor hitro pa je zvonec naznanil konec ure, kot bi jih udaril električni tok, vsi na noge in ven iz razreda! Ravno tako hitro je bila pozabljena lekcija. Kolikokrat je bilo slišati: "Kaj bi si jaz belil glavo s tako stvarjo." Večkrat se je učiteljica prišla za glavo nevedoč kaj bi storila, da bi se učenci zanimali za take reči.

To je samo en primer. Iz tega je vidno, da se pač ne more pričakovati dosti od take mladine. Včasih se človek potolaži rekoč: "Saj bo drugače, ko bo služil svoj kruh." Kakor sami veste, to večkrat kakor ne, ni resnica. Ko pride mladina do tega, ima

druge interese. A najbolj važni so pozabljeni. Ko pa pridejo slabi časi in kriza, je že spet drugo tolažilo: "Bo že bolje." Tako živimo dan na dan v praznih upih. Včasih premišlujem, kako dolgo bo vzelo, da se bomo vsi, prav vsi zavedli, da nam ne bo nihče dal ničesar, in če hočemo boljše življenje, si ga bomo morali pridobiti s težkim trudom.

V Ameriki bi bilo življenje res lahko idealno. Lahko bi to bila tista deveta dežela, katero smo si predstavljali v stari domovini. Kako težko je včasih razumeti, da imamo vsega dosti, in preveč, in vendar imamo tako veliko sestranih in ubogih ljudi. Na eni strani prešerno bogastvo in razkošje, na drugi pa beda in grozno pomanjkanje. Človek se vpraša: "Čigava krivda?" Brez nadaljnega pomisleka si odgovori: "Kapitalizem." Toda vprašaj se lahko še enkrat in odgovor je presenetljiv. Mi sami smo krivi, da je tako. Saj nam je dana pravica, toda ne uporabimo je. To pa zato ker se večina Amerikancev še ni naučila misliti zase. Z vikom in krikom so pozdravljeni prazni in lažnjivi govori preko radija. Časopisi z enostranskimi storijami jim vlečejo volno preko oči, toda kateremu se sanja povpraševati po takih rečeh? Tako si sami sebi kopljejo jame.

Amerikanci se morajo najprvo naučiti misliti, spoznati razliko med resnico in krivico. Kako dolgo bomo še čakali?

ŽIVEL PRVI MAJNIK!

Gospodinjski odsek
S. N. D.

WAUKEGAN, ILL.

Čitalnica S.N.D.

WAUKEGAN, ILL.

Vabi moške in ženske v svoj krog.
V knjigah je znanje!

ANNA MAHNICH, tajnica

Klub št. 45 J. S. Z.

Waukegan, Ill.

Po številni moči delavske organizacije se meri moč zavednega delavstva

POSTANITE ČLAN KLUBA

SLOVENSKI NARODNI DOM

Priporočan rojakom v obilen poset.

Vrt za balincanje. - Dvorane v najem za

SEJE - IGRE - KONVENCIJE - BANKETE - SVATBE

424—10th Street - - - WAUKEGAN, ILLINOIS

Phone: Majestic 873

Waukegan-North Chicago, Ill., Co-op. Ass'n

TRI TRGOVINE

523 TENTH ST. • 521 OAK STREET • 1245 VICTORIA ST.

Tel. N. C. 466

Tel. Maj. 465

Tel. N. C. 365

V letu 1937 se je tega združnega podjetja posluževalo nad 600 družin v Waukeganu in N. Chicagu, ki ga lastujejo in obratujejo delavci v svojo korist.

Delavci, podpirajte in agitirajte za svoje združno podjetje!

ŽIVEL PRVI MAJ!

Uspeh vsemu slovenskemu naprednemu delavstvu želi

ERMENCOV POGREBNI ZAVOD

5325 W. Greenfield Ave. - 1019 South 5th Street

MILWAUKEE, WIS.

Phone Mitchell 1331

KLUB ŠT. 37 J. S. Z.

Zboruje drugi četrtek v mesecu ob 8. zvečer v spodnjih prostorih S. S. Turn dvorane. Vse, ki se zavedajo potrebe delavske politične organizacije, vabimo na pristop.

LEONARD ALPNER, tajnik

1019 S. 5th St.
MILWAUKEE - WISCONSIN

COMPLIMENTS OF

Dr. and Mrs.
ANDREW FURLAN
WAUKEGAN, ILL.

Naj živi Prvi Majnik, Proletarec in somišljeniki, ki so ostali zvesti njegovim principom!

M. E. SOSTARICH
MILWAUKEE - WISCONSIN

Tel. Orch. 5927

J. LENKO'S Tavern
929 So. 6th St.
MILWAUKEE, WIS.

Rojakinje, pristopite v žensko društvo

**"VENERA" ŠT. 192
SNPJ**

JOSEPHINE SLAPNIK, tajnica

814 So. 14th St. - Milwaukee, Wis.

ŽIVEL PRVI MAJ,
mednarodni delavski praznik!

Mnogo uspeha

**Proletarcu
in
Majskemu Glasu**

želita

Frank in Mary Zajec

725 W. National Ave.
Milwaukee, Wisconsin

Tel. Orch. 0878

PHONE BROADWAY 2065

Frank Bregant's TAVERN

"Pri Bregantu se vedno dobi najboljša pijača"

639 So. 5th St. - Milwaukee, Wis.

Pozdravljen Prvi Maj, praznik zavednega delavstva!

"Sloga" št. 16 SNPJ
MILWAUKEE - WISCONSIN

Iliria Food Market

QUALITY MEATS
and GROCERIES
TEL. ORCH. 1084

710 South 6th St. - Milwaukee, Wis.

ŽIVEL PRVI MAJ!

JOSEPH EVANICH KROJAČ

929 S. 2nd St.

MILWAUKEE - WISCONSIN

Union Bar Tavern

ANTON in FANNIE KAMNIKAR, last.

Čiste in zračne sobe.

625 So. 2nd St.

MILWAUKEE - WISCONSIN

Alvin Gloyeck, Jr.

SLOVENSKI ODVETNIK

805 So. 5th St. - Milwaukee, Wis.

TEL. MITCHELL 2707

Na domu GR. 3396

ŽIVEL PRVI MAJ!

ROSE JENKO

1631 W. Bruce St., Milwaukee, Wis.

Phone Orch. 5135

POZDRAVLJEN PRVI MAJ!

JOE DOLENŠEK

GROCERIJA

635 So. 6th St.

MILWAUKEE - WISCONSIN

Društvo "Bled" št. 19 J. P. Z. S.

vabi rojake na pristop.

Vsa nadaljnja pojasnila daje

FRANK POLIČNIK, tajnik

1238 So. 23rd St. - Milwaukee, Wis.

ŽIVEL PRVI MAJ!

LOUIS ZAJEC

1319 S. 6th St., Milwaukee, Wis.

Phone Orch. 7206

ŽIVEL PRVI MAJ!

Delavci vseh dežel, združite se!

JOHN ROJC

MILWAUKEE - WISCONSIN

Walter Guenther

Painting - Decorating
and Paper Hanging

3705A W. ORCHARD STREET

MILWAUKEE, WIS.

Čestitke k Prvemu Maju!

Mitchell Park Tavern

JOHN TESOVNIK, lastnik

2339 W. Pierce St., Milwaukee, Wis.

Tel. Orch. 2101

LEO ZAYBER

BRIVNICA

V S. S. Turn Hall

731 W. NATIONAL AVE.

MILWAUKEE, WIS.

ŽIVEL PRVI MAJ!

FRANK JAGER TAVERN

1600 S. First St. - Milwaukee, Wis.

Tel. Orch. 5055

J. DOBNICK

CVETLIČAR

Tel. Orch. 3546

935 W. National Ave.

MILWAUKEE - WISCONSIN

Federacija SNPJ za Milwaukee in okolico

pozdravlja ob priliki 1. maja zavedno slovensko delavstvo in mu želi še tesnejše združenje na političnem in ekonomskem polju.

JOSEPH VIDMAR, predsednik,
FRANK PERKO, tajnik.

TISKARNA S.N.P.J.

—SPREJEMA VSA—

v tiskarsko stroko spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvat-skem, slovaškem, češkem in angleškem jeziku

Vodstvo tiskarne apelira, da tiskovine naročate v S.N.P.J. tiskarni.
Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. — Cene zmerne, unijsko delo
prve vrste

PIŠITE PO INFORMACIJE NA NASLOV:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue -- -- Chicago, Ill.

TELEFON ROCKWELL 4904

BETTER PRINTING SERVICE

Job & Publication Work - Stationery & Office Supplies

2657 S. LAWDALE AVENUE, CHICAGO, ILL.

Phone Rockwell 4904

Naročite si dnevnik Prosveto!

Ako si želite svoj dom—

Ako rabite denar za nakup doma

Ako rabite denar za popravila—

si ga lahko izposodite na
lahka mesečna odplačila.

Začnite s hranilno vlogo.

\$2.50 tedensko vplačevanje vam
v 78 mesecih prinese \$1000.00

Jugoslav Building and Loan Association

2634 SOUTH LAWNSDALE AVENUE - - CHICAGO, ILLINOIS

Posojujemo le na
priznane FHA morgeče

Tel. Wabash 3161

COMPLIMENTS OF

**Cramsie, Laadt
& Company**

Insurance

175 West Jackson Boulevard
CHICAGO ILLINOIS

Compliments

of

Dr. Otis M. Walter

CHICAGO

PRVA SLOVENSKA PRALNICA

Parkview Laundry Co.

se priporoča rojakom v Chicagu, Ciceru
in Berwynu

CENE ZMERNE

FINA POSTREŽBA

DELO JAMČENO

1727-1731 W. 21st St. - - - Chicago, Illinois

Telefoni: Canal 7172—7173

ADRIA PRINTING CO.

1838 No. Halsted St.
CHICAGO, ILL.

PHONE LINCOLN 4700

Največja Hrvatsko-Slovenska Tiskarna

SE PRIPOROČA V IZVRŠITEV VSEH TISKARSKIH DEL

*Tiskamo časopise, knjige, programe, letake, vstopnice
in vsa druga, v tiskarsko stroko spadajoča dela.*

Vsa naročila izvršena lično in hitro ter po zmernih cenah

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR JE BIL TISKAN PRI NAS
"PROLETAREC" SE TISKA PRI NAS